Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

GADE OP OG GADE NED

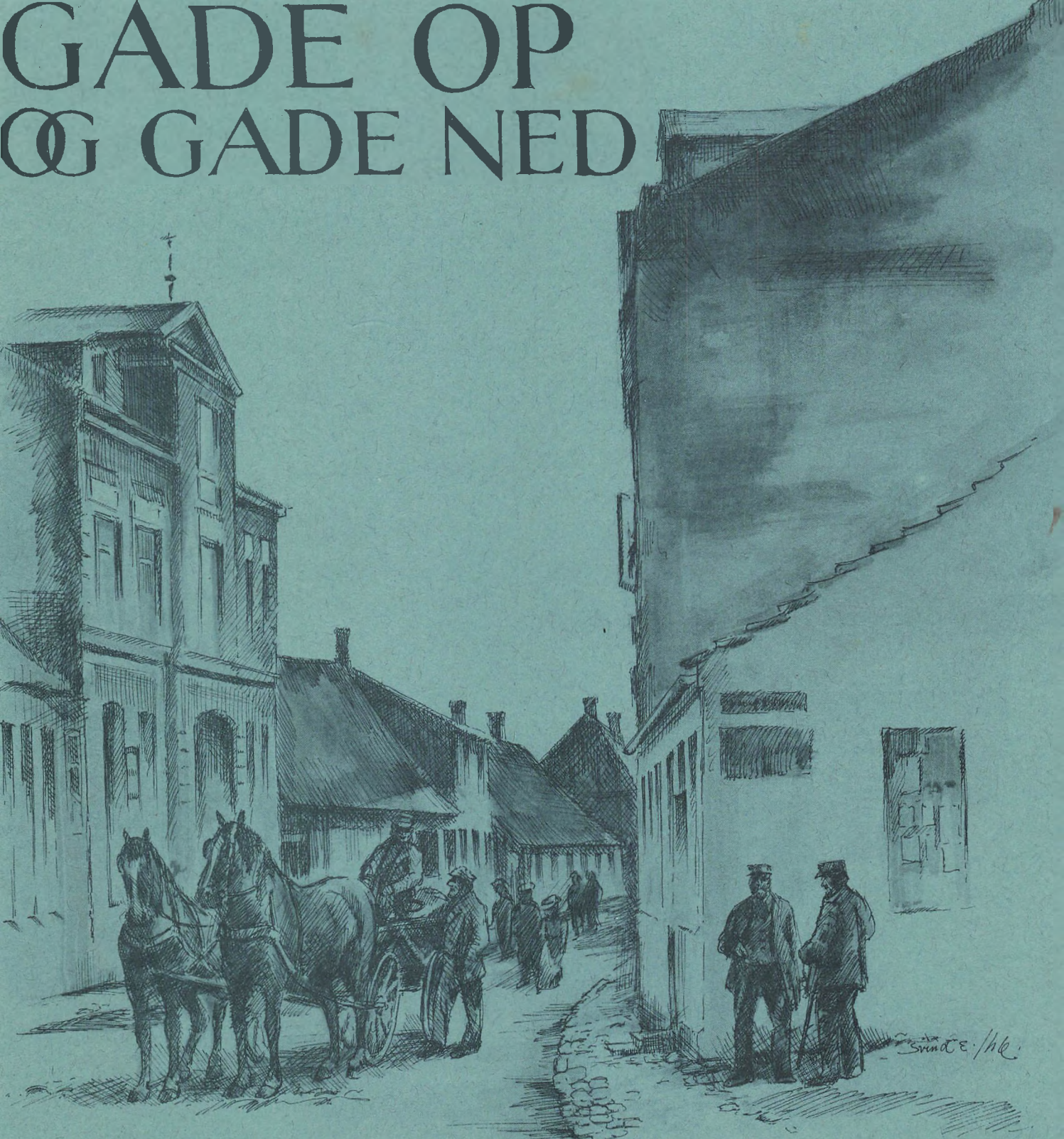

OM GADENAVNENE I HOLSTEBRO

AF EJNER G. PEDERSEN

VESTJYDSK BOGHANDEL

GADE OP
GG GADE
NED

GADE OP

OM GADENAVNENE

OG GADE

I HOLSTEBRO

NED

AF EJNER G·PEDERSEN

TEGNINGER
SVEND ERIK IHLE

VESTJYDSK BOGHANDEL

GADE OP OG GADE NED
Copyright © 1982: Vestjydsk Boghandel, Holstebro
Sats og tryk: A-offset, Holstebro
Indbinding: Rounborgs grafiske hus, Holstebro
Papir: Antik-trykpapir, bulket, omslag Tosa bøttekarton

ISBN 87-980279-7-2

INDHOLDS-FORTEGNELSE

Forord 9
En købing opstår 11
De alfare veje 12
Det gamle gadenet 14
Gaderne får navne 15
Den store navngivning 1944 17
Oversigt over gadenavnene i Holstebro 19
Gadenavne fortæller historie 20
Gadenavne i nutiden 23
Almindeligt forekommende efterled i stednavne 24
De enkelte gader 25
Diverse kort 100
Litteraturliste 109

FORORD

IDEEN i »Gade op og gade ned« er udover at tolke gadenavnet at bringe en kortfattet skildring af gadens karakteristika såsom tidligere forløb, arkitektur, institutioner og virksomheder, der i tidens løb har spillet en betydende rolle i byens liv. Desværre tillader pladsen kun at omtale større, ældre virksomheder.

Da bogen således gerne skulle give et kalejdoskopisk rids af vor bys historie, er der lagt størst vægt på skildringer af lokalhistoriske emner samt på navne, der ikke umiddelbart forudsættes kendte, medens almenkendte navne som f.eks. digter- og komponistnavne kun omtales ganske kort.

Navne fra dyre- og plantelivet samt enkelte andre, hvis indhold er indlysende, er kun medtaget, når omstændighederne taler derfor.

Derimod er enkelte nu nedlagte historiske lokaliteter som f.eks. Bløden og Fuglsang medtaget.

BRUGEN AF BOGEN.

Gadenavnene er ordnet strengt alfabetisk efter »Holstebro Vejviser« under afsnittet »Holstebro By«, til hvis udførlige kortmateriale der henvises. Eksempelvis skal Jeppe Schous Gade søges under Jeppe S. og ikke under Schou J, Nørreport under *Ved* Nørreport o.s.v.

Hvis en lokalitet eller person har givet navn til en gade, skal oplysninger om vedkommende naturligvis søges under denne gade, ellers under den gade, hvor den er beliggende, f.eks. Ellebækkirken under Beethovensvej.

Hvor det har været muligt at tidsfæste anlæggelsen af en gade og/eller navngivningen af den, er dette angivet med årstallet derfor.

Med hensyn til illustrationer henvises til Bent T. Holms billedværker om det gamle Holstebro.

TAK TIL
Sparekassen SDS, Holstebro, for økonomisk støtte,
Lokalhistorisk Arkiv og Holstebro Bibliotek for faglig bistand,
de talrige enkeltpersoner og private institutioner, der på forskellig vis har bidraget til bogen,
fuldmægtig Else Madsen for gennemsyn af manuskript og oplysninger om talrige facts,
malermester Svend Nielsen, hvis eminente iagttagelsesevne og hukommelse har været en yderst givtig kilde.

E. G. P.

EN KØBING OPSTÅR

Vore gamle middelalderlige købstæder er efter deres beliggenhed anlagt som strandkøbinger eller som akselkøbinger, idet ordet »køb ing« forstås som »handelsplads« og indgår som forled i ordet »købstad«.

Som navnet angiver, ligger strandkøbingerne altid ved vand, helst i bunden af en lun fjord eller bag et næs, hvor dybdeforholdene var gunstige for anlæggelsen af en havn.

Akselkøbingerne derimod er beliggende inde i landet og har deres navn efter, at varerne skulle *ages* dertil på vogne, på vognaksler. Holstebro er således en typisk akselkøbing, der er helt afhængig af de forskellige landværts forbindelser.

Karakteristisk for en sådan bydannelse er dens mange landeveje. Som egerne i et hjul, der samler sig i et nav omkring en akse, samler trafikårerne sig i et knudepunkt, når de møder en kraftig forhindring i terrænet som f.eks. en bred ådal med et lunefuldt åløb. Hvor ådalen breder sig ud, og åen deler sig ud i flere grene og derved på grund af lav vandstand indbyder til passage, vil et sådant knudepunkt opstå. Her nødes trafikken til at stoppe op, og her vil hurtigt opstå en handelsplads med torv og markeder, senere med bro og by.

DE ALFARE VEJE

Da købstæderne op i middelalderen var blevet faktorer, der spillede en afgørende rolle i samfundet, fandt trafikårerne mellem dem deres faste leje. De vestjyske landeveje er karakteristiske ved deres ofte snorlige forløb, et vidnesbyrd om, at naturforholdene ikke har lagt deres kurs synderlige forhindringer i vejen, lige så lidt som gamle, hævdvundne ejerforhold har gjort sig nævneværdigt gældende, da over halvdelen af Ringkøbing amt indtil for ca. 100 år siden lå hen i ikke særlig værdifulde hedearealer.

De var tydeligt nord-syd-orienterede med kurs mod Holsten og enkelte udskibningshavne ved den sydlige Vesterhavskyst. De øst-vest-orienterede var helt oversete og udgjorde kun et par spor i heden.

Først med den engelske interesse for import af danske landbrugsvarer, hedens opdyrkning og den begyndende industrialisering fra midten af forrige århundrede var der baggrund for udbygning og forbedring af det vestjyske vejnet, ikke mindst for de øst-vest orienterede med kurs mod den nye fiskeri- og trafikhavn i Esbjerg.

Vejene blev da underkastet en gennemgribende istandsættelse, uhensigtsmæssige sving blev rettet ud som efter en lineal, og helt nye veje blev anlagt. (Se under de enkelte landevejsgader).

Den, der forestod disse anlæg, var Enrico Dalgas, ingeniør og officer, men bedst kendt som stifteren af Det danske Hedeselskab.

Medens der over talrige gader og veje var et vist privat præg langt op i tiden, var de ældgamle landeveje, der forbandt by med by fra hedenol alfarveje, dvs. offentlige, alle havde ret til at »fare«, at færdes på dem. Når alfarvejen nåede bygrænsen og blev til landevejsgade, var dens navn Algade. I nogle byer blev navnet forvansket til Adelgade – der altså ingen forbindelse har til adelstanden (bortset fra Adelgade i København). I Holbæk og Holstebro blev navnet stavet Ahlgade (se derom under denne gade), men undertiden kaldtes Nørregade korrekt Algade.

Andre steder kom alfarvejen og algaden til at hedde Kongevejen ud fra den ældgamle vedtagelse, at det, som ingen bestemt person ejede, tilhørte kongen. – Undtagelserne var de kongeveje på øerne og en enkelt i Sydjylland, hvorpå kun kongelige og personer af stand måtte færdes. Den mest kendte er Kongevejen mellem Hillerød og København, der blev anlagt af Frederik den Anden, for at han let og ubesværet kunne komme fra Frederiksborg og ind til hovedstaden.

Senere op i tiden administreredes kronens rettigheder til trafikårerne af amterne, et forhold, der stadig har gyldighed for landevejenes vedkommende, medens landevejsgaderne overgik til byerne. Her i byen var Nørregade, Sønderlandsgade Store- og Lille Østergade samt Store Torv og Storebro landevejsgader, men blev overtaget af byen i begyndelsen af dette århundrede.

DET GAMLE GADENET

Disse gamle landeveje er stadig kernen i gadesystemet i de centrale dele i vore købstæder. Fra byport til byport førte de trafikken gennem byen – efter at de behørige stop var gjort – for først at give slip på den, når den modsatte byport var nået og kursen rettet mod fjernere mål.

Stort set ligger de, som da de engang i middelalderen fandt deres endelige placering mellem bebyggelser, torve og kirkelige institutioner. Ofte er de blottet for systematik, et vidnesbyrd om, at de måtte indrette sig efter de muligheder, som naturen og allerede eksisterende bebyggelser bød.

Eftersom bebyggelsen skred frem, var det let at forbinde dem med gyder, stræder og slipper, og byens gadenet var dermed afstukket langt ind i fremtiden.

Navne på gaderne og husnumre var unødvendige. Byen var ikke større end, at om end ikke alle kendte alle, så kendte dog de allerfleste de forskellige familiers stolthed, husene. De skulle helst gøre sig kendelige ved, at ejeren udskar sit navn eller bomærke over port eller dør.

Håndværkernes boliger gjorde sig særligt kendelige ved, at udenfor hang erhvervets symbol, f.eks. skomagerens støvle, smedens hestesko eller ambolt, snedkerens høvl o.s.v. Et levn af denne skik er bevaret i apotekernes løver, slanger og svaner.

Men et bysamfund er som en levende organisme, der af og til skifter form. Nye gader kunne opstå, og gamle kunne tid efter anden forlænges, eller de kunne helt forsvinde, f.eks. under en ildebrand. Således Storetoft (ca. fra den nordre del af Skolegade til Vestergade) i Holstebro, hvor et kvarter med to unavngivne gader helt forsvandt under storbranden i 1697. Men her som i andre middelalderlige købstæder overlevede mønsteret for byens centrale gadenet.

GADERNE FÅR NAVNE

Som byen og dermed gaderne voksede op »næsten af sig selv«, opstod gadenavnene på tilsvarende vis, da byerne var blevet så store, at en vis form for navngivning var praktisk. Det lå lige for at kalde dem op efter de verdenshjørner, de havde kurs mod. Et ubønhørligt krav til de ældste navne var, at de skulle være »ærlige«, de skulle dække over det, som gaden stod for. Derfor opfattedes de i første omgang ikke som egennavne (proprier), men som almindelige fællesnavne (appellativer). Altså hed det ofte Østerga*den*, Vestergaden o.s.v., og først et godt stykke op i tiden overgik navnene til at være egennavne.

I en lille og forholdsvis fattig by som Holstebro holdt dette gamle gademønster sig længe. De hyppige ildebrande og fjendebesættelser gjorde hver sit til, at de gamle, afstukne rammer var tilstrækkelige. De bestående gader kunne forlænges lidt efter behov, men, som tidligere nævnt, kunne en storbrand hurtigt udslette et helt kvarter, så nogen ekspansion blev der aldrig tale om. Den kom først i slutningen af 1800-tallet med den begyndende industrialisering og udbygningen af trafiknettet. Fra 1870 til 1901 steg byens indbyggertal således fra 2047 til 4978, en udvikling, der fortsatte jævnt indtil 1960'erne, der med næsten eksplosionsagtig hast helt sprængte den gamle bys rammer.

I takt hermed måtte de nyanlagte gader have navn. Den formalitet så man i begyndelsen stort på. Da udstykningen af et område i reglen blev foretaget på privat basis, var de nyanlagte gader og veje private og kaldtes derfor blot i daglig tale op efter de tidligere ejere. Holbergsvej hed således tidligere Jakob Brandtoftsvej og Sundevedsgade Mads Toftsvej. Først ved lov af 26/5 1868 fik magistraterne i provinsen ret til at navngive gader, men dette forhindrede naturligvis ikke, at private kom med forslag til nye navne. Byrådsudvalget svarede normalt lakonisk, at »man intet havde at erindre imod de indkomne forslag«.

Byens stærke vækst medførte stort behov af navne. Man måtte da fravige det gamle krav om navnenes »ærlighed« og i stedet gå over til at anvende de såkaldte memorialnavne. D.v.s. at man navngiver dem efter det, der netop i tiden er værd at hædre eller mindes. Frem af gadenavnene træder da et sandt persongalleri bestående af byens eller landets bedste, der hver inden for sit felt har ydet en indsats ud over det sædvanlige, eller et kalejdoskopisk udpluk af minderige steder fra vor historie. Eksempelvis opkaldes borgmestre, politikere, digtere, præster og skolelærere; adelens tid var forbi, og deres pladser overtages af

storkøbmænd, der ved egen dygtighed og målbevidst stræben havde skabt sig en enestående karriere.

Denne type navne blev i de første mange år brugt i flæng. Eksempler på de nævnte personer kan derfor findes inden for hele det byområde, der er anlagt før den sidste verdenskrig. Byens vokseværk gjorde det efterhånden indlysende, at man af hensyn til overskueligheden måtte gå over til det princip at give flere gader i samme kvarter navne, der indbyrdes havde forbindelse med hinanden, de såkaldte gruppenavne.

Den første, der herhjemme gennemførte denne gode ide, var Christian d. 4., der ved anlæggelsen af Nyboder inddelte de nye gadenavne i grupper efter navne hentet fra botanikken og zoologien. Tiden tro blev der anvendt klangfulde og kraftfulde navne som Rævegade, Elefantgade, Hjertensfrydgade. Desværre blev mange af disse markante navne i forrige århundrede erstattet af måske pænere, men farveløse navne.

Siden er denne gode ide blevet taget i anvendelse i alle vore byer.

Et særligt træk i gadenavnene udgør de talrige »lån« eller »afsmitninger« fra en by til en anden, i reglen fra en større, kendt by til en mindre med selvfølelse og ambitioner. Det giver lidt sus af storhed, når vi her i byen har en Allégade, Langelinie og hele to boulevarder, fire »porte« ved indfaldsvejene, selv om der højst har været en bom de pågældende steder, medens der derimod er en vis dækning for navnene Vesterbrogade og Østerbrogade.

Pudsige er låneord på enkelte lokaliteter som »Strygejernet« (se under Stationsvej), »Den røde Plads« og »Grædemuren«, der alle er udsprunget direkte af det evigt lurende folkevid, ligesom når man i Vestjylland ironisk kaldte en samling af et par huse fjernt fra alfarvej København, London eller Paris. Men det går med mange af dem som med øgenavne, at er de ikke onde, bliver de hængende og opfattes alene som humoristiske.

Når myndighederne op gennem tiderne indtog en afslappet holdning til gadenavnene, skyldes det, at registreringen af de enkelte borgere ikke var noget problem for dem, idet de fra ca. 1670 kunne henholde sig til den dengang nye og velfungerende matrikulering af såvel jorde som huse. Først op i forrige århundrede, da byerne var blevet så store, at praktiske hensyn krævede en bestemt navngivning, fik gaderne navne. I Holstebro blev blå, emaljerede gadeskilte med hvid skrift sat op i 1905, og året efter fulgte nummereringen af husene.

DEN STORE NAVNGIVNING 1944

Med det tilfældighedens præg, hvormed gaderne hidtil var blevet navngivet, er det indlysende, at navnene på dem efterhånden var mildt sagt uoverskuelige. Der var således flere »Allégader« her i byen, og selv om de havde et – eller måske to – verdenshjørner som forled, gav det let adgang til forvekslinger. Ligeledes indgik Storåen i adskillige navne. Højdepunktet i kaoset nåedes dog vist ved at kalde Vestergade for »Vestre Vestergade« i modsætning til »Nordre Vestergade« (Skolegade).

Flere gange forsøgte myndighederne at bringe orden i virvaret, men veg hver gang tilbage på grund af voldsom modstand fra beboerne.

Endelig i 1944, midt under krigen, skar byrådet igennem og nedsatte et udvalg, der skulle fremsætte forslag til en tilbundsgående sanering og forenkling af byens gadenavne.

Flere var behjælpelige, men hovedkræfterne i udvalget var overbibliotekar Arne V. Frandsen og stadsingeniør Bent Hunøe.

At forslagene til ændringerne og omlægningerne af navnene skabte et voldsomt røre såvel i byrådet som mand og mand imellem, kom ikke som nogen overraskelse. Dog var der i de fleste indlæg i debatten enighed om, at der skulle bringes orden i roderiet. Men ellers var det gennemgående træk: Lige netop vor gade skal minsandten da ikke af med sit gode navn!

Da debatten var på sit højeste i slutningen af maj 1944, skrev Arne V. Frandsen en kronik, hvori han på saglig og overskuelig vis redegjorde for de principper, der lå til grund for ændringsforslagene.

Han fremhævede, at man naturligvis ville bevare så mange af de eksisterende navne som muligt, men hvor dette ikke var muligt, ville man give helt nye navne eller benytte gamle, nu delvis glemte navne, der har tilknytning til byens historie.

De foreslåede navne deltes op i fire grupper:

1) Navne, der har tilknytning til gamle, lokale navne, f.eks. stednavne.
2) Navne, der til en vis grad kan samles i grupper, f.eks. efter fugle, blomster, landets historie, litteratur, kirkeliv, de nordiske lande, den nordiske gudelære o.s.v.
3) Navne, der kan knyttes til virksomheder, som på en eller anden måde har været med til at præge gaden eller strædet.
4) Navne, der karakteriserer gadens beliggenhed.

Videre fremhævede kronikøren, at det mest praktiske ville være, om man over hele byen kunne gennemføre navngivning i grupper, men dette ville være umuligt, når der skulle tages tilbørligt hensyn til de bestående gadenavne. Opgaven måtte derfor være at gå så nænsomt som muligt til værks og kun ændre navnene, hvor det var absolut nødvendigt og under alle omstændigheder være meget pietetsfuld inden for det gamle byområde. Dernæst måtte der lægges vægt på, at de nye navne var så velklingende og så let skrivelige som muligt, så forvekslinger, såvel lydlige som ortografiske, ikke gav anledning til misforståelser.

Arne V. Frandsens artikel satte meget på plads. Diskussionen, som undertiden var ved at løbe af sporet, blev mere forsonlig og saglig, og hen på sommeren 1944 var den store høst af nye navne – ialt ca. 120 – bragt i hus. Dog blev det nødvendigt med enkelte »gendåb«, se derom under Ahlgade, Gefionsvej og Sct. Jørgensbakke.

Ud fra denne store navngivning, der må betragtes som det første større forsøg på at planlægge gadenavnene efter et bestemt system, bringes her en oversigt over inddelingen af dem med vedføjede årstal, hvor det har været muligt og relevant at tidsfæste navngivningen.

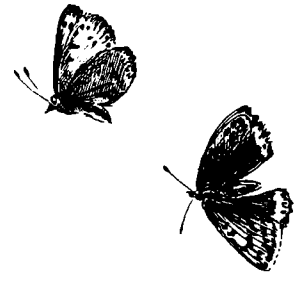

OVERSIGT OVER GADENAVNENE I HOLSTEBRO

1. Oprindelige navne.
2. »Uægte« gamle navne.
3. Memorialnavne:
   a) lokale borgere, fra ca. 1870.
   b) danske digtere, 1944.
   c) personer fra mytologien, 1944-70'erne.
   d) personer fra sagnhistorien, 1944.
   e) historiske personer med relation til de sønderjyske krige, 1944.
   f) personer med relation til 2. verdenskrig, 1948-50.
   g) opfindere og forskere, 1968.
   h) komponister, 1973.
4. Stednavne med relationer til de sønderjyske krige, 1904 og 1944.
5. Stednavne anvendt i gadenavne.
6. Navne fra de nordiske nabolande, 1944.
7. Navne efter betydelige virksomheder eller institutioner.
8. Fuglenavne.
9. Plantenavne.
10. Navne af typen Ved Banen, Ved Åen, fra 1944.
11. Efterligninger og afsmitninger.

GADENAVNE FORTÆLLER HISTORIE

Ud fra de omtalte principper for navngivning af gader fremgår, at studiet af dem er spændende og meget givtigt historisk stof. Næsten som arkæologen ved at afdække forskellige kulturlag kan danne sig et billede af fortiden, afspejler gadenavnene i spredte træk sider af kultur- og Danmarkshistorien. Ikke alene selve navnet er vigtigt i dette øjemed, men i lige så høj grad de forhold, under hvilket det er givet. Dog kan billedet langtfra blive fuldstændigt, idet de krav, der stilles til gadenavne er så mangesidede, at de anvendte ofte kun kan opfattes som antydninger i tidens spejl.

Først og fremmest skal såvel stavemåde som udtale være lette og vanskelige at misfortolke. D.v.s. at personer med meget fremmedklingende og vanskelige ortografiske navne må udelukkes. Dernæst skal tages hensyn til navnets psykologiske og æstetiske indhold, takket være at man f.eks. har tillagt adskillige planter og dyr forskellige menneskelige egenskaber!

At gadenavnene først langt op i tiden blev opfattet som egentlige egennavne, fremgår af, at en middelalderlig købstad som Holstebro kun kan føre ganske få af sine gadenavne tilbage til middelalderen, nemlig de fire gamle landevejsgader samt Horsstræde, Nellikestræde og Fuglsang. Når der alligevel optræder talrige gamle navne i byen, skyldes det rekonstruktioner i en senere tid.

Da myndighederne med loven om gadenavne i 1868 havde fået mulighed for at have hånd i hanke med navngivningen, blev det i første række navne på lokale borgere, som havde gjort en stor og uegennyttig indsats for by eller land, der blev de foretrukne blandt memorialnavne. Set i større målestok virker det som borgernes sejr over enevælden, da det var kredsen omkring det statslige styre, der dominerede.

Men ved studiet af gadenavnene er det ofte lige så vigtigt at bemærke, hvilke navne der ikke anvendes, som navne der er almindelig brugte. I Holstebro er det således karakteristisk, at man i 1944 veg uden om brugen af navne på lokale politikere og kirkelige førere. Emnet var for farligt. Man havde erfaring for, hvorledes begge havde trukket skel såvel inden for privatlivet som inden for handel og bankvæsen.

Derimod mindes i høj grad tidens brændende nationale spørgsmål, som optog alle. Blandt dem var forholdene i Sønderjylland de altoverskyggende. Nederlaget i 1864 med tabet af hertugdømmerne sved bittert i danskernes sind, men det tyske kejserrige stod på sin magts tinde,

medens det lemlæstede Danmark var magtesløs. Af denne nationale spænding udsprang der i denne tid landet over snesevis af gadenavne med relationer til kampene for vor sydgrænse. Her i byen tre, der alle henviser til danske sejre: Istedgade, Fredericiagade og Helgolandsgade.

De blev givet i 1904, umiddelbart efter den såkaldte »von Köller-periode« i Sønderjylland. Som det måske erindres, var von Köller overpræsident for provinsen Slesvig-Holsten 1897-1901 og søgte med »den faste hånds politik« at udrydde danskheden.

Under en anden national bølge fortsatte man med brugen af sønderjyske navne, nemlig under den store navngivning i sommeren 1944.

Året før, den 29. august, var vor regering og rigsdag trådt tilbage, resterne af vor hær nedkæmpet og opløst, flåden sænkede vi selv. Deportationen af jøder og kommunister og den tyske terror iøvrigt piskede efterhånden stemningen op til det højdepunkt, der udløste folkestrejken i København i slutningen af juni, medens tyskerne befandt sig i en desperat situation på alle fronter.

Netop i det forår, da det overalt gærede under overfladen i det besatte land, fandt den store sanering og navngivning af talrige gader og veje sted i Holstebro, og den bærer i høj grad præg af disse forhold.

Hele to kvarterer blev navngivet efter navne med tilknytning til kampene mellem Danmark og Tyskland. Struervejkvarterets gader fik navne efter krigsskuepladser, og et nyt område mellem Vesterbrogade og Skjernvej – det senere kaserneområde – fik navne efter danske officerer, berømte fra disse kampe. Kaserneområdet havde dermed fået meget sigende navne for en militærforlægning, men der var på dette tidspunkt absolut intet, der talte for, at Holstebro skulle blive garnisonsby. Det blev byen først i 1953, da Jyske Dragonregiment flyttede dertil fra Randers – og til netop dette kvarter.

Hvor stærk den nationale spænding var, fremgår yderligere af, at et enkelt medlem af byrådet foreslog at fjerne navnet Schaumburgvej totalt af bykortet på grund af dets tyskklingende ordlyd!

Den nationale linie fortsattes i valget af en række andre navne fra Danmarkshistorien og litteraturhistorien. Stort set udgik foreslåede mytologiske navne til fordel for navne fra den nordiske sagnhistorie. Disse for historikerne så besværlige beretninger, men for kunstnerne så uudtømmelige kilder har det overordnede formål at prise og forher-

lige de krigerske bedrifter og vække de unge til at efterfølge de hedengangne helte. Derudover fremhæves de egenskaber, som nordboerne satte højest, såsom trofasthed, højsind og gavmildhed.

Navne af denne art fik området mellem Lægårdvej og Skivevej. Kvarteret mellem Herningvej og Lægårdvej fik navne efter folkelige danske digtere samt enkelte plantenavne, medens vore tre store salmedigtere fik deres område ved Lemvigvej. Til dette område henlagdes endvidere navne på kendte personer med tilknytning til Grønland.

Derudover blev gamle kaldenavne som Lerpytterne og Krimpendam lovformelig konfirmeret; endvidere kaldtes gader som Hunsballevej og Museumsvej op efter virksomheder i dem, og endelig bruges ydmyge, men ærlige navne som Gåsestien, Havestien, Gennem Lunden m.fl.

Med denne store navngivning var der i det omfang, mulighederne tillod det, bragt system i navnene, og principperne for kommende gadenavne var afstukket. Senere, da byen kom ind i en voldsom ekspansionsperiode, kunne det gode, gamle princip med brugen af gruppenavne anvendes helt fra tegnestuestadiet.

GADENAVNE I NUTIDEN

Umiddelbart efter den tyske besættelse blev den nationale linie fastholdt, da et nyt udstykningsområde mellem Vesterbrogade og Nibsbjerg Plantage i 1949 blev navngivet efter personer, der havde sat livet til under krigen, men derefter gik man naturligt nok over til at anvende mere neutrale navne. Således ved den store udstykning af Nørrelandskvarteret i 1950'erne, hvor der blev anvendt navne fra den nordiske mytologi, og ved navngivning af »vængerne« i 1960'erne anvendtes udelukkende navne fra eller med tilknytning til kornsorterne.

Hvor det var muligt, søgte man at »give dækning« for navnene i de nye kvarterer, Skoleparken fra slutningen af 1960'erne fik sit navn efter beliggenheden nær de mange undervisningssteder. Særkærparken fra begyndelsen af 1970'erne efter den gård, der havde afgivet jorden til udstykningen.

Den gamle flyveplads blev naturligt mindet ved at opkalde de nyanlagte gader i nærheden efter flyvepioneren Ellehammer og endvidere efter danske forskere og opfindere.

Disse retningslinier kunne imidlertid ikke fastholdes ved navngivningen af det sidst anlagte store udstykningsområde i nordvest, der også omfattede dele af det gamle flyvepladsområde. Her anvendtes da navne på komponister, danske såvel som udenlandske.

Om navnene så er velvalgte, står til den enkelte at bedømme. Under alle omstændigheder er de dog efter dansk skik at foretrække frem for et enkelt flercifret nummer, hvormed bestemmes såvel by som gade. husnummer og etage.

Med kommunesammenlægningen 1970 og indførelsen af postnumre kan det med rette frygtes, at talrige gamle stednavne, ikke alene gård- og vejnavne, men også landsbynavne, efterhånden vil glemmes, som tusindvis af marknavne landet over gik i glemmebogen ved ophævelsen af fællesskabet fra slutningen af 1700-tallet. For at sikre så mange som muligt af dem mod denne skæbne har man fra myndighedernes side søgt at anvende flest mulige i de nye bebyggelser, der er skudt op i landsbyerne i de tidligere omegnskommuner. Således Krunderupparken i Naur sogn, Eskovparken i Idum, Bannestrupparken i Tvis o. fl. a.

ALM·FOREKOMMENDE EFTERLED I STEDNAVNE

1. -ager = a) »det sted, hvor man driver kvæget hen, græsgang«, b) »dyrket mark, agerjord«.
2. -bjerg = »bakke«.
3. -bo = »bod, skur til husdyrene«.
4. -holm = a) en (i reglen mindre) ø«, b) »et stykke land, der hæver sig op over omgivelserne«.
5. -høj = i gamle stednavne næsten altid brugt i betydningen »gravhøj«.
6. -kær = a) »sump«, b) »kratskov«.
7. -led = a) »vej, retning«, b) »åbning«.
8. -lund = »lille skov«.
9. -mark = »skov, rydning«, b) »grænse«, c) »opdyrket jordstykke«.
10. -toft = a) »en tomt, et sted, hvor en bygning er opført eller skal opføres«, b) »det stykke jord, der, oftest indhegnet, ligger umiddelbart ved gården«.
11. -thorp (-rup, -trup, -drup, -terp m. fl.) = »udflytterbebyggelse«.
12. -um = a) hjem, bosted,
    b) dativ pluralis-endelse (ex. Husum = ved husene).
13. -vad = »vadested«.
14. -vang = a) »dyrket agerjord«, b) »de marker, hvori byjorden er inddelt«.
15. -vænge = »mindre, indhegnet (græs)mark«.

DE ENKELTE GADER

Agerbækvej
1944. 1633 Aggerbeck. Navn efter gården Agerbæk i Mejrup sogn.

Ahlgade
1944. Den lille gade har aldrig været en fornem Algade (se i indledningen), men derimod altid en lille gyde eller stræde og hedder på bykortet fra 1870 Nordøstgyden.
Da Enghavevej blev anlagt i 1885, fik den lille skråvej navnet Enghavegade (konfirmeret 1904). Navneligheden mellem de to gader førte imidlertid til talrige forvekslinger. I 1944 fik den derfor navnet »Slippen«, men måtte p.g.a. beboernes protest, omdøbes til sit nuværende navn.
Staveformen med »h« hidhører fra, at der under sagens behandling opstod nogen uenighed om navnets betydning, hvorfor man valgte staveformen »ahl«, der skulle henvise til det jernholdige al-lag på hedejord (som altså skal staves uden h!).

Allégade
1918. Oprindelig hed gaden Jernbanegade, idet den udgjorde den østlige forbindelse fra jernbanestationen.
Imidlertid var navneligheden med Stationsvej for stor, og gaden fik da i 1918 sit nuværende navn, og i de følgende år forlængedes den over Lægårdvej mod Lystanlægget.
I 1944 blev den en del af gaden, der lå syd for Lægårdvej, delt op i V. F. Welschs vej og Karl Jensens vej.

Alstrupvej
Vejen har navn efter den gamle bebyggelse Alstrup.
Forleddet er mandsnavnet Alf. Om efterleddet, se under -torp.

Alsvej
1944. Har navn efter øen Als, der spillede en vigtig rolle som flankestilling og opmarchområde for den danske hær under de slesvigske krige.
Under krigen 1864 udkæmpedes de sidste kampe på Als, efter at fjenden den 29. juni krydsede Alssund og besejrede resterne af den danske hær, der efter stormen på Dybbøl den 18. april havde trukket sig tilbage hertil.

Anne Franks vej
1949. Anne Frank (1929-45) var tyskjødisk pige, der sammen med sin familie flygtede fra Tyskland til Holland i 1933. Døde i kz-lejren Bergen-Belsen. Efterlod sig »Anne Frank's Dagbog«.

Asagården
Boligblokke opført 1971.
I den nordiske mytologi er Asgård, asernes (gudernes) og asynjernes (gudindernes) bolig. Der var 12 aser, f.eks. Odin, Tor, Balder og 15 asynjer, f.eks. Freja, Frigg og Vår. Asgård blev bygget af en jætte, hvem man lovede som betaling solen, månen og Freja, men han blev narret af den lumske Loke.

Asylgade
1886. Asyl = næsten forældet udtryk for vuggestue og børnehjem. I videre betydning: tilholdssted for alle trængende. Gaden hører til blandt de ældste i byen. I 1886 fik den sit nuværende navn, da der blev indrettet et asyl i

bygningen, der nu rummer Dragon- og Frihedsmuseet.
Gennem mange år var asylet byens eneste vuggestue og børnehjem. I 1956 flyttede det til Platanvej og blev indrettet som vuggestue. (Se også under Nellikestræde).
Dragonmuseet blev oprettet i 1959 og hører under Jyske Dragon Regiment. Det omfatter våben og udrustningsgenstande fra 1679 og til nutiden. Hertil føjedes i 1962 Frihedsmuseet, der har et repræsentativt udvalg af våben og genstande fra besættelsesårene 1940-45.

Bachsvej
Kædehusområdet ligger på den gamle flyveplads og blev opført i 1973.
Efter den tyske komponist Johann Sebastian Bach (1685-1750).

Baldersvej
1965. Kædehusene er opført i midten af 1960'erne.
I den nordiske mytologi er Balder lysets gud. Han var søn af Odin og Frigg og gift med Nanna. Da Frigg havde ildevarslende drømme om ham, tog hun alle ting i naturen i ed på, at de ikke ville skade Balder. Imidlertid glemte hun misteltenen. Den lumske Loke lavede en pil af den og fik den blinde Høder til at dræbe Balder med den.

Baunehøj
Navnet henviser til Kongehøjen i Hornshøj, der måske er en gammel Bavnehøj, da den gamle Viborgvej gik tæt forbi.
»Bavn« = af gl. dansk = »bakn« = »tegn, mærke«. »Bavn« = »brændestabel, der antændtes på en bakketop for at melde fjenders komme«. Dette »telegrafsystem« har sin rod langt tilbage i tiden og anvendtes så sent som under Englandskrigen 1807-14 til kystbevogtning og under Slavekrigen 1848.
Området er bebygget i midten af 1960-erne.

Beethovensvej
Den facadeløse gennemkørselsvej blev påbegyndt 1973.
Ludvig van Beethoven (1770-1827), tysk komponist.

Ellebækkirken
Indviet 1980, arkitekt Holger Jensen, København.
Kirkekomplekset omfatter foruden selve kirkerummet med plads til 250 menighedssal, der meget let kan lægges til kirken, konfirmandlokaler, kapel, kontorer, m.v. samt som nabo et ungdomscenter med relation til kirkeligt arbejde.
Bygningerne er opført i rødt tegl og kendetegnes ved de mange forskudte

skrå tage, der er centreret ind mod en lille »lysgård«.
Kirkerummet præges af de rå, murede vægge og ligeledes murede søjler til at bære det store orgelpulpitur, der er fremstillet af lyst fyrretræ. De smalle vinduer fra gulv til loft giver et spændende lysindfald bag alteret. Både det og døbefonten er murede, medens prædikestol, bænke og stole er holdt i fyrretræ.
Alterudsmykningen er udført af Helga og Bent Exner og er bygget op i en let stålkonstruktion med et blå-emaljeret græsk sølvkors med lueforgyldte skåle.
I det høje, slanke tårn hænger to klokker, støbt i Holland.

Ellebækskolen
1. etape taget i brug 1980.

Beringsvej
1944. Bebygget fra midten af 1920'rne. Hed tidligere Bisgårdsvej. Vitus B. (1681-1741), dansk opdagelsesrejsende, født i Horsens, trådte i russisk tjeneste, fandt og udforskede farvandet mellem Alaska og Asien, der fik navne efter ham: Beringsstrædet og Beringshavet, kortlagde Japan og Kurilerne, omkom på en øde ø (nu Bering-øen), hvor hans skib strandede.

Bisgårdsgade, Bisgårdsmark, Bisgårdstoft
1904. Navnet henviser til Holstebro bispegård, der lå ved Blødens bæk mellem den nuværende Skolegade og Sct. Jørgensgade.
Allerede fra tidlig middelalder var det almindeligt, at kirken havde gårde med betydelige jordtilliggender, som blev benyttede af prælaterne under deres rejser rundt i stifterne. Noget taler for, at det var på denne gård, byens navn første gang nævnes i historien, da biskop Tyge af Ribe den 6. februar 1274 udstedte et brev om, at en fru Lucie havde bortskødet en gård i Vinderup. I tidens løb udvidedes gårdens besiddelser betydeligt og omfattede ved reformationen i 1536 et ganske betydeligt gods. Sammen med alt andet kirkeligt gods tilfaldt det da kongemagten, der bortlenede det til forskellige adelsmænd, indtil det i 1630 blev overdraget byen.
Bisgårdsgade er anlagt i 1890'erne, og i 1899 indlemmedes Bisgårds mark, der hidtil havde hørt under Måbjerg, i købstaden.
Bisgårdstoft er først udstykket og bebygget i 1920'rne og 1930'rne.
Området omkring Bisgårdsgade kaldtes tidligere Agerskovs toft efter ejeren, men i 1904 vedtog byrådet det nuværende navn. Det nederste af gaden blev af hensyn til bygning af det nye bibliotek og rådhus omlagt, så den efter at have gennemskåret Skolegade udmunder i Nørrebrogade.
Jysk Telefons bygning, der tillige rummer telegrafstation, er opført 1964 ved overgangen til automatcentral. Den afløste byens ældre telefoncentral på hjørnet af Nørregade og Nygade. (Byens første telefonanlæg anlagdes 1885). Det store gavlmaleri på bygningen er udført af maleren Freddy Eriksen 1976. Temaet i det er »Forbindelse mellem mennesker«.

Bjarkesvej
1943. På hjørnet ved Lægårdvej lå tid-

ligere Bjarkesgård. Bjarke var en af Rolf Krakes 12 kæmper eller bersærker. Undertiden fik de et raserianfald (muligvis efter indtagelsen af euforiserende stoffer) og gik »bersærkergang«, hvorunder de fik enorme kræfter og ødelagde eller ihjelslog alt på deres vej. Bjarke var gift med Rolfs søster Hrut = Ruth = Rude (se under Rudesvej).

Bløden
1944. Navn på en lille, nu nedlagt sidegade til Skolegade. Blev nedlagt ved saneringen af kvarteret i forbindelse med anlæggelsen af den indre cirkulationsgade i 1967.
Den lille gade havde sit navn efter »Byens Bløde«. Ordet stammer fra det oldnordiske bleyta = dynd, blødt sted på marken, sump. Denne sumpede landstrækning gik fra Storåen i området ved nuværende Slotsgade, Kirkestræde og op i Dalen. Ned gennem området løb den nu rørlagte Blødens Bæk, der har sit udspring få hundrede meter syd for Måbjerg Kirke. På Resens prospekt fra 1677 er der ved Blødens Bæk i den nordlige del af byen indtegnet en bygning, der angives som »en slibesten på et stemmeværk, der er gjort med vinger, at drives om uden umage som en vejrmølle, liggende på en høj vold, når man rejser norden ud af byen«. Andre kilder oplyser, at der senere var fiskedamme og et mølleri, kaldet Lille Mølle i modsætning til Lægård Mølle.
Efter storbrandene i 1730'rne anlagdes der endvidere en branddam ved den. Vestergade førtes over vandløbet over Lillebro, og ved udløbet i Storåen var der vaskeplads og »Byens Blege« (blegeplads).
»Byens Bløde« volder stadig problemer, selv om »Blødens Bæk« nu er rørlagt over det meste af sit løb, idet vandet fra den trænger ind i flere kældre i de tilstødende ejendomme. Posthuset i Kirkestræde må således døgnet rundt have pumper gående for at fjerne det indsivende vand.

Boldhusgade
1944. Byen fik i 1938 friluftsbad og badminton- og tennishal.

Broagervej
1944. Hed tidligere Nordvestvej. Har navn efter halvøen Broagerland med byen Broager, der fra Sundeved omtrent ud for Dybbøl, strækker sig ud i Flensborg fjord. Broager spillede en betydelig militær rolle under de slesvigske krige, især under den tyske belejring af Dybbølskanserne i 1864, da tungt, langtrækkende artilleri var placeret på Broager, hvorfra de danske skanser over Vemmingbund kunne beskydes i flanken. Kirkens karakteristiske tvillingespir blev brugt som observationspost.
Gaden blev i 1980 indrettet som §40-gade, »Stillegade«.

Brogårdsvej
Boligblokkene er opført i 1965.
Brogårdsvej 1976-77, er delvis anlagt på det gamle åløb fra Sønderport til Brogården. Kaldtes tidligere Færchsvej.
Brogårdsvej 2, den tidligere chaufførog gartnerbolig til fabrikant R. Færchs villa (nu Kunstmuseet), rummer nu

Lokalhistorisk Arkiv (se under Museumsvej) samt fritidsklubben Malehuset.
Samlingsstedet »Laden« er tidligere lager- og pakhus for Færch-fabrikkerne.

Brorsonsvej
1944. Hans Adolf Brorson (1694-1764) dansk præst og salmedigter. Fra 1741 biskop i Ribe. I 1721 blev Brorson kaldet til rektor ved Holstebro Latinskole, men han tiltrådte ikke embedet, da han fik tilbudt præsteembedet i Randerup, samtidig med at han blev stærkt grebet af den pietiske bevægelse.

Brostræde
For at skabe forbindelse til den nyanlagte p-plads i Enghaven blev i 1963 Brostræde (navngivet 1904) forlænget ved at gennembryde Østergade.

Brotorvet
Dets gamle navn er Fisketorvet, men benævnes også Hjultorvet, og det er det første af byens småtorve, der flyttede ud fra hovedtorvet, St. Torv. Dette har sikkert fundet sted allerede i middelalderen, men først da broen over Storåen var blevet fast etableret, kom torvet til at spille en større rolle.
At handelen med fisk tidligt henvistes til et specielt torv, skyldes ikke alene den særlige odeur, som er ved fisk, men også at der var tale om betydelige mængder, der blev tilført de forskellige byer, idet fisk ikke alene i fastetiden, men året rundt var en meget yndet og afvekslende spise. Fra Vesterhavsegnene kom hele vognladninger, såvel ferske som saltede og røgede, men også Limfjordsfiskerne havde et godt marked her.
Da torve- og markedshandelen i en senere tid blev organiseret således, at de enkelte varegrupper henlagdes til bestemte torve og gader i byen, fik tillige pottehandlerne fra Idum og hornskemagerne fra Nees deres stader her.
Terrænet lå opr. i niveau med de omliggende enge langs Storåen og led derfor ofte hårdt under oversvømmelser. Først ved bygningen af en ny Storebro i 1855 blev området ved opfyldning hævet til det nuværende niveau.
Beliggenheden ved en hovedfærdselsåre gjorde området attraktivt for såvel privatbeboelse som for handel. Flere af byens betydeligste virksomheder er således begyndt her, f.eks. byens første apotek i 1715, firmaet M. Fjelsted 1869, Holstebro Bank 1871.
Det nu nedlagte Afholdshotel med loger inden for flere grene af afholdsbevægelsen indrettedes i 1901 i et tidligere herskabshjem på torvets vestside.
I årene 1931-52 var der endelig indrettet rutebilstation for det sydlige og vestlige opland på Brotorvet.

Brænderigården
Udgør nu kun en p-plads og rækken af huse på dennes nordside.
1944, men navnet går som appellativ langt tilbage i tiden.
Gårdens navn hidhører fra, at der i den gennem mange år var et betydeligt brændevinsbrænderi samt kobbersmedie.
Kobbersmedene eller kedelførerne stammede fra Holland og udgjorde

gennem mange år et særligt islæt i den vestjyske by. De indtog en monopolagtig stilling inden for faget. Fra 1764 lå deres hovedoplag i Horsens, men rundt om i landet, bl.a. i Holstebro, havde de mindre lagre og værksteder, hvor kobbersvendene fremstillede kedler, gryder, potter, sengevarmere og især brændevinstøj. Med hest og vogn drog de så gennem deres distrikt og solgte deres produkter og opkøbte gamle, udslidte kobberting til omsmeltning.

En af de mest kendte her i byen var Peter J. Eyndhoven (1788-1854), der kom hertil omkr. 1810 som kedelfører. Kort tid efter blev han gift med en datter af en købmand, som dengang havde forretning i Brænderigården. Den overtog han og indrettede her gæstgiveri, kobberværksted og brændevinsbrænderi. Det var betydelige mængder brændevin, der her blev fremstillet. Omkring midten af århundredet således ca. 600 potter dagligt foruden 275 pund gær. Til gårdens toft hørte et areal på ca. 10 tdl. ned mod åvigen, der dannedes ved Vegen å's udløb. Her anlagde Eyndhoven i 1820-erne et smukt og meget yndet lystanlæg med vipper, gynger og danseplads, hvor sommerens store sommerballer afholdtes. Stedet hed naturligt nok Eyndhovens anlæg.

For at bevare stedet som lystanlæg blev det købt af et konsortium med fabrikant L. Tang, Holstebro Jernstøberi, i spidsen.

I 1904 blev stedet, der efterhånden havde mistet sin betydning som forlystelsespark, købt af R. Færch. Han byggede her i parken sin store, smukke villa, der nu er indrettet som kunstmuseum.

Efter at brænderiet i slutningen af forrige århundrede var ophørt, dannede den gamle gård rammen om så forskellige virksomheder som mejeri, tekstilfabrik, lager og i de sidste år lejligheder, hvor adskillige familier havde deres hjem. I 1960-erne blev den nedrevet og på dens grund indrettet p-plads.

I 1903 udspilledes en meget tragisk begivenhed i Brænderigården, idet 4 børn, der lå og sov i et loftsværelse over et kontor, indebrændte, medens de to ældste, en pige på 13 år og en dreng på 12, halvkvalte af røg reddede sig ud. En mindeplade på fællesgraven på Ndr. Kirkegård minder stadig om begivenheden. På stenen står:

Flammen rejste sig en nat,
lukked' barneøjet brat.

Brønsvej

1944. I landsbyen Brøns mellem Ribe og Tønder kæmpede den 22/1 1849 ca. 200 sønderjyske bønder mod et slesvig-holstensk jægerkompagni og 60 dragoner, der skulle inddrive en udskreven krigsskat. 3 bønder blev dræbt, 5 blev hårdt såret, og 22 blev taget til fange. I 1858 rejstes en mindesten for dem ved Brøns kro.

Bülowsvej

Industrikvarter. Bebygget i første halvdel af 1960-erne.

Frederik Rubeck Henrik von B. (1791-1858). Dansk general. Gjorde sig allerede som fændrik bemærket under den engelske belejring og bombardement af København 1807. Deltog med

succes i alle afgørende slag i de to første år af Treårskrigen 1848-50. Var overgeneral i 1849 og ledede som sådan det sejrrige udfald fra Fredericia d. 6. juli.

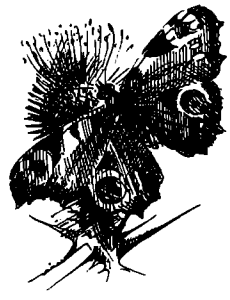

Carl Nielsens vej
Området blev udstykket i 1974 og bebygget de følgende år.
Carl N. (1865-1931), dansk komponist, født i Nr. Lyndelse.

Chopinsvej
Gaden er anlagt ca. 1975.
Frederic C. (1810-49). Polsk komponist, fra 1831 bosat i Frankrig.

Chr. Lindes Vej
1944. Hed tidligere Grønnevej.
Christen Christensen de Linde (1626-1706), handelsmand og storgodsejer, boede i borgerhuset på hjørnet af Nørregade og nordsiden af det nuværende Rådhustorv.
Hans fader, Christen Jepsen Linde, stammede fra et fattigt hjem i Linde, men tjente sig op til en formuende mand. Da Chr. de Linde arvede sin velhavende fader, blev han i stand til at udøve en omfattende virksomhed som pengeudlåner og som opkøber af jordegods. Efterhånden ejede han ikke mindre end 11 af de bedste herregårde i Nordvestjylland, som til stadighed voksede ved tilkøb af bøndergods. Trods sin rigdom levede han i nøjsomhed og gudsfrygt, og på hans epitafium i Holstebro kirke takkes han for det ærlige navn, han efterlod verden. I 1704 blev han af kongen ophøjet i adelstanden og kunne sætte »de« foran sit navn og lade udarbejde et adelsvåben med et grønt lindetræ som hovedmotiv.

Christiansgade
Har navn efter Christiansgård, der lå på sydsiden af den nuværende gade. Efter jernbanens anlæggelse hed den lille forbindelsesgade mellem Stationsvej og Skivevej, Banegårdsvej.

Chr. Winthers vej
Bebygget fra først i 1960-erne.
Christian W. (1796-1876), dansk digter, født i Fensmark.

Dalen
1944. Var tidligere en del af Bisgårdstoft. Navnet henviser til den dal, der var en del af »Byens Bløde«, i bunden af den går den nu rørlagte Blødens Bæk (se under Bløden).
Cykelstien med underføringen under jernbanen blev taget i brug i 1980.

Dalgasvej
Villakvarteret stammer fra 1950-erne.
1944. Enrico Mylis D. (1828-94) var ingeniør og officer og deltog som sådan i begge de slesvigske krige. Som vejbygningsingeniør har han planlagt og ledet udførelsen af adskillige af de jyske vejstrækninger, bl.a. de fleste af de dengang nye vejanlæg omkring Holstebro. Under dette arbejde fik han en ret nær tilknytning til byen, boede her i kortere og længere perioder og var initiativtageren til beplantningen af skovene i byens udkant.
Sdr. Plantage blev, som den første kommuneplantage i Danmark, plantet på Dalgas' foranledning i 1866. En mindesten for Dalgas og de øvrige initiativtagere blev i 1916 rejst i Sdr. Plantage.

Danavej
1944. Bebyggelserne stammer fra 1940 - 50'erne.
Dana betyder egentlig »danskernes«, men opfattes nu som et poetisk navn for Danmark.

Danmarksgade
Danmarksgade er anlagt 1885 som forbindelsesled mellem den samtidig anlagte Møllevej (Enghavevej) og Nørregade. Gaden er i særlig grad præget af boglig og kirkelig virksomhed.
Den først ankomne var Borgerskolen, der blev opført 1886 (arkitekt I. C. Weber) som afløser for de små og utidssvarende skolelokaler i Slagterigade (Magnus Kjærs Gade). Derefter udbyggedes i takt med skolelovgivningen og byens udvikling det store skolekompleks, der var byens eneste kommuneskole frem til 1952, da Sønderlandsskolen blev bygget.
Således Mellem- og Realskolen (arkitekt Thorkild H. Andersen) i 1907-08, efter at Holstebro private Realskole ved Nørreport var overtaget af kommunen. I 1918-19 opførtes Grundskolebygningen på sydsiden af gaden (arkitekt Kr. Jensen).
Allerede fra 1680'erne virkede der ved siden af latinskolen i Skolegade danske skoleholdere på privat basis. For at deres undervisning kunne anses som lovlig, skulle de gennem kancelliet (ministeriet) godkendes som kgl. priviligerede skolemestre. De underviste børnene i deres hjem for den betaling, de aftalte med forældrene. Fagene var læsning, skrivning og regning. Sidstnævnte fag kostede dog ekstra og blev i reglen kun meddelt drengene. Ved siden af skoleholderlønnen skaffede lærerne sig indtægter ad anden vej, f.eks. ved landbrug, handel, som »posekigger« eller som klokker eller kordegn.
I 1803 blev skoleväsenet »kommunalt«, idet »Holstebro Bys Skolehus« indrettedes med et klasseværelse samt bolig for skoleholderen i en 14 fag lang længe på sydsiden af hjørnet Østergade-Lille Østergade (Skovgyden). Bygningen var opført efter branden i Østergade 1794 (se herom under Østergade). I 1818 udvidedes skolen med et klasseværelse og bolig for førstelæreren eller kateketen. Denne skulle tillige bestride embedet som sognepræst i Mejrup og var altså teolog. Denne ordning varede til 1905. Skolen blev i tidens løb udvidet flere gange og

omfattede efterhånden hele grunden, hvor nu Færch-huset ligger.
I 1860 flyttede skolen til en nyopført to-etages bygning i Enghaven i den senere Magnus Kjærsgade. I stueetagen var indrettet 7 klasseværelser og 4 mindre værelser til ugifte lærere, på 1. sal lejligheder for gifte lærere. Bag skolen lå legepladsen, medens gymnastikundervisningen foregik i fri luft i Lystanlægget.
Efter at skolen i 1886 var nedlagt, blev der indrettet lejligheder i bygningen, og da Enghaven i 1960'erne udlagdes som p-plads, blev de gamle skolebygninger nedrevet.

Teknisk Skole oprettet 1862 i lejede lokaler, blev opført 1891. Efter en tagbrand i 1927 påbyggedes øverste etage (arkitekt Th. H. Andersen).

Metodistkirken, Sct. Poulskirken (arkitekt vejassistent Rasmussen), blev taget i brug i 1891, efter at menighedens lille kapel fra 1888 i Lille Østergade var nedbrændt. I 1968 overgik kirken til kommunen, der nedrev spiret og indrettede børnebibliotek i kirken. Den anvendes nu af Holstebro Egnsteater. Navnet henviser til hedningenes apostel Paulus eller Saulus, der efter at have grundlagt menigheder i Anatolien (Tyrkiet), Grækenland og Rom, led martyrdøden i år 64.

Også Missionshuset Elim (arkitekt C. A. Wiinholt), stammer fra 1891. Huset tilhører Indre Mission og har 1000 siddepladser. Den første missionær var den i sin tid landskendte Anders Stubkjær (1833-1903). Navnet Elim henviser til oasen i ørkenen, hvor israelitterne slog lejr på vej til det forjættede land efter udgangen af Ægypten.

I 1813 deltes Ringkøbing Amt i to amtsstuedistrikter, hvoraf det ene fik sit sæde i Holstebro under ledelse af en amtsforvalter. I de første år var amtsstuen på amtsforvalterens private bopæl, men fra 1914 til kommunalreformen 1971 havde den til huse på hjørnet af Danmarksgade og Enghavevej (nu Grønlænderhuset). På hjørnet skråt overfor, som nu tilhører Centralsygehuset, havde By- og Herredsfogedkontoret hjemme gennem mange år. Ved retsreformens ikrafttræden 1919 deltes herredsfogedembedet i to: underretsdommer og politimester.
Begge nyoprettede institutioner forblev i gaden til 1954, da første del af den nye Politi- og Retsbygning på Stationsvej blev taget i brug. Dommerkontoret fortsatte i det gamle Herredsfogedkontor under det nye navn, og Politikontoret rykkede ind i nr. 12 (nu Den kommunale Ungdomsskoles »Hjørnet«), hvor købmand J. A. Houmøller tidligere havde haft forretning.

Efter at politikontoret var flyttet, blev ejendommen overtaget af Sygekassen Fremad, der havde hjemme her til 1973, da sygekassevæsenet overgik til den kommunale forvaltning.
Den første sygekasse i byen blev oprettet i 1881, og to år senere fulgte Kommunens sygekasse »Fremad«. Efter socialreformen 1933 blev de slået sammen og fik kontor på østsiden af Brotorvet.

Den store bygning nr. 8 rummede i årene 1950-71 den socialdemokratiske presse, der efter sin grundlæggelse i 1900 havde haft til huse i Nørregade.

Doktorvænget
Boligkarreen er opført 1962 og har navn efter læge Niels Christian Theodor Kirkegård (f. i Nr. Nissum 1900, d. i Holstebro 1964).
Den afholdte doktor var læge i Holstebro i årene 1930-63. Han boede privat i villaen Nørrelide, der i 1965 blev indrettet til børnehaveseminarium.

Dragonvej
Har navn efter Jyske Dragonregiment, der blev forflyttet fra Randers til Holstebro i 1953. Til øvelsesområde eksproprieredes hede- og landbrugsjord på ialt 1028 ha.
Alle husene på vejen er beliggende på kasernens område og tjener som tjenesteboliger.

Drøwten
Drøwten, jysk, det samme som »drift« i betydningen »en flok kreaturer« eller »en drivvej med gærder på begge sider, for at kreaturerne ikke skal undvige«.

Dybbølsgade
Navnet blev officielt i 1944, men findes allerede på kort fra 1926, da de første bebyggelser havde fundet sted.
I de primitive skanser på Dybbøl Banke (68 m), der spillede en afgørende rolle i forsvaret af Jylland mod angreb fra syd, udkæmpedes både under Treårskrigen 1848-50 og især i 1864 hårde kampe. De nuværende skanser er anlagt af preusserne efter erobringen 1864. Sammen med Dybbøl Mølle er de fredet nationalt symbol og derfor det sted, hvor kong Christian d. 10. sammen med regering og rigsdag mødtes med sønderjyderne d. 11. juli 1920 for at fejre genforeningen.

Dyssegården og Dyssegårdsvej
Boligkomplekset er opført 1963-64. Den lille Dyssegårdsvej var oprindelig en del af Mysundevej, der blev gennemskåret ved anlæggelsen af Nørrebrogade. Bebyggelserne stammer fra 1947-60.
(Dysse er samme navn som Døes, se under Døesvej).

Døesvej
Navnet Døes kendes i 1524 som Døsse, i 1585 Døes, 1688 Døsz og er det samme som »dysse«, »bunke«, »dynge«, her i betydningen stendysse, gravhøj og henviser til den store højgruppe i området og til den i 1970 nedrevne gård St. Døes. Den nuværende Døesvej er kun en lille bid af den oprindelige Døesvej, der i nyere tid begyndte ved Sysselting, gik ad den nuværende Døesvej, fortsatte i Straussvej, Offenbachsvej, Mozartsvej og fortsatte mod Lemvig gennem Klosterheden.
Døeshøjene består af ialt 35 gravhøje, hvoraf de allerfleste stammer fra bronzealderen (1500-500 f.Kr.). Af særlig interesse er tre langhøje, der er henholdsvis 96 m, 64 m og 12 m lange. Den længste bærer navnet Lange Mette (se under Langemettevej).
To af de øvrige er meget store og har flad top. De bærer navnene Bredhøj og Fladhøj.

Den eneste af dem, der er udgravet, er Bredhøj. Ved udgravningen i 1885 fandtes i den 4 grave fra ældre bronzealder. De to af gravene var stenkister uden gravgods, medens der i en anden var en egekiste med en dolk samt et uldbælte, der er et af de ældste, bevarede tekstiler overhovedet. I den sidste grav fandtes en plankekiste, hvori den døde var lagt på en kohud og havde fået dolk, pålstav, smykkeplade, bronzespænde, kam, trækar samt et oksehorn med sig i graven. Fundene befinder sig på Nationalmuseet.
Foruden boligblokkene med navne fra oldtiden rummer Døesvej en række skoler og kulturelle institutioner.

Nørrelandscentret, opført 1959-72, indeholder foruden butikstorv, børnehave, skole, kirke og kunstmuseet »Jens Nielsens museum«.

Første etape af Nørrelandsskolen blev taget i brug 1959, resten i de næstfølgende par år, (arkitekt Skaarup & Jespersen). Indtil bedre egnede lokaler blev opført i byen dannede festsalen på skolen rammen om såvel teaterforestillinger som kunstudstillinger. Tillige blev den anvendt som kirkesal, medens menighedslokalet ved Nørrelandskirken var under opførelse.

Nørrelandskirken, (arkitekt Inger og Johannes Exner) blev indviet 1969. Bygningskomplekset, hvori kirken indgår, består endvidere af menighedslokale med scene, undervisningslokaler, patruljerum med pejs, kontor for kordegnen samt et atelier. Det hele samler sig naturligt om en gårdhave med teglbelagte stier og en lille birkelund. Helheden i anlægget fastholdes ved at anvende gule teglsten som bygningsmateriale og benyttelse af den ældgamle mureteknik med »overfyldte« og uafsyrede fuger.
Begyndelsen af kirkeanlægget blev udført af selvbyggere, som i 1965-67 opførte menighedssalen, der så blev indviet som midlertidig kirke. Samtidig påbegyndtes resten af byggeriet, der blev udført på normal vis.
Bygningskomplekset domineres naturligt af det kubusformede kirkerum. Inventaret i det er placeret ud fra den ide, at præst, menighed, organist og kor er samlet omkring alter og døbefont, der derfor er anbragt centralt. Alteret er ligesom bænkene af beton. På det står et flerarmet stålkors, behængt med mange lueforgyldte sølvkugler. Det er, ligesom altersølvet, udført af Helga og Bent Exner. I 1980 blev i den sydvestlige del af kirken rejst et »lystræ«, hvis motiv henviser til livets træ. De vifteformede grene bærer 160 små pærer. Det er udført i messing efter tegning af Inger og Johannes Exner.
Udsmykningen af kirken er enkel, idet den består af et 10 m højt vægtæppe, tegnet af Mogen Jørgensen (f. 1914). Motivet i det non-figurative tekstil er Jakobsstigen. Desuden over indgangsdøren et maleri af Jens Nielsen, »Jesu vandring over søen«. I den øvrige del af kirkeanlægget hænger adskillige billeder af samme kunstner.
Som vartegn for centret står det utraditionelle klokketårn. Klokkemasten består af af en 34 m høj, spinkel stålmast med vindeltrappe stående på en

kegleformet spids og fastholdt af otte stålbarduner. Øverst er anbragt en stor trækasse, der indeholder kirkeklokkerne samt et klokkespil på 44 klokker, leveret af Eijsbouts, Asten, Holland.

Jens Nielsen Museet. Blev indviet 1971 og omfatter en stor samling af maleren Jens Nielsens arbejder, der blev tilbudt byen vederlagsfrit mod at bygge et museum for den.
Jens Nielsen (1891-1978) henter fortrinsvis sine motiver fra Bibelen og anvender et stærkt ekspressionistisk farve- og formsprog. Til museet blev tillige knyttet en bolig for Jens Nielsen. Efter hans død anvendes den til skiftende udstillinger med relation til Jens Nielsens arbejder og naboskabet til kirken.
I foråret 1982 modtog byen som gave ved nedlæggelsen af kunstmuseet i Løgumkloster 500 arbejder udført af Jens Nielsens mangeårige ven og kollega Olivia Holm-Møller (1875-1970). Samlingen består af malerier, akvareller, grafik og skulpturer og blev overdraget Jens Nielsen-museet, der samtidig tog navnet Jens og Olivia Museet.

Sct. Jørgens skole, 1966 (arkitekt Skårup og Jespersen).
(Om Sct. Jørgen se under Sct. Jørgens gade).

Holstebro Svømmehal, 1971 (arkitekt Skårup og Jespersen).
På forpladsen foran de to institutioner blev i 1977 afsløret billedhuggeren Erik Tommesens (f. 1916) bronzeskulptur »Mand«. Den meget bastante, abstrakte figur har fået navnet »Mand«, idet den skal lede tanken hen mod det bastante og maskuline.
Udsmykningen af svømmehallen er udført af professor Helge Bertram (f. 1919). De blå og grønne nuancer i de glasserede teglsten, der er indmuret i vægge og mure, skal give fornemmelsen af det maritime allerede uden for hallen. Dette indtryk forstærkes inde i selve hallen ved anvendelsen af forskellige andre materialer og tillige af interferensglas i pille- og vinduesåbninger samt prisme- og spejlanordninger i lyshullede vægge. Hertil kommer et indviklet solursanlæg, der skulle få sollyset på nicherne i hallen til at markerer solens stilling kl. 12.

Holstebro Gymnasium, oprettet 1963 på Nørrelandsskolen, flyttet 1966 til Døesvej.

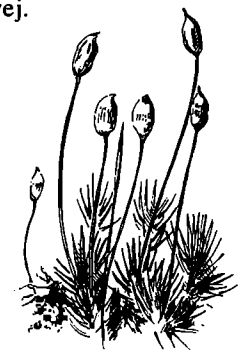

Ejnar Mikkelsens vej
Ejnar M. (1880-1971), dansk polarforsker og forfatter, blev i 1956 æresdoktor ved Københavns universitet.
Ejnar Mikkelsen deltog i talrige polarrejser, bl.a. i Amdrups ekspedition til Østgrønland 1900. Ledede 1909-12 Alabama-ekspeditionen, der havde til opgave at finde Mylius-Erichsens be-

retninger i de forskellige varder, han og hans fæller havde rejst på deres tragiske færd, under hvilken de alle omkom. Ejnar Mikkelsen har udgivet talrige bøger om Grønland og om sine rejser.

Ellebækvej
Forleddet er det gammeldanske ord »el« eller »ali« = »ellekrat, bevoksning med elletræer«.
Bækken, der på en lang strækning danner skel mellem sognene Måbjerg og Naur, løber ud i Storåen syd for Naur Mølle. Den har givet navn til den nye store bebyggelse på og omkring den tidligere flyveplads.

Ellehammersvej
Området ved den tidligere flyveplads blev udstykket i 1973 og bebygget de følgende år.
Jacob Christian Ellehammer (1871-1946) foretog som den første i Europa en flyvning. Denne fandt sted d. 12. september 1906 på øen Lindholm i Smålandshavet i en maskine, som han selv havde konstrueret. Ellehammer har iøvrigt gjort flere andre opfindelser, bl.a. en petroleumskarburator.

Endeløs
1944, men navnet kendes langt tilbage i tiden og er med på bykortet fra 1870, hvor strædet dog går lidt vestligere. Navnet er jo meningsløst, for den lille gade ender og har altid endt på en absolut og afgørende måde – vinkelret på Storåen. I Randers har man tilsvarende Kehreweder, der i sin rette form fra 1682 hed »Kehr-um-wieder« = »vend-om-igen«, altså blindvej. En sådan gade var en meningsløshed i en middelalderlig by, en gade skulle have en videre forbindelse. Derfor: vend-om-igen, gaden er endeløs – som en cirkel.

Enghaven
Som navnet antyder, var den nuværende store p-plads oprindelig eng. Ligesom de øvrige kvarterer af byen i selve ådalen er området i tidens løb hævet betydeligt i niveau.
Enghaven, der ved taksationen i 1682 blev vurderet til at kunne yde 4 læs hø, blev afvandet af en lille bæk, der løb under Østergade og ud i Storåen, samt af en grøft, der løb mod vest under Nørregade til den nu rørlagte Blødens Bæk, ca. hvor Posthuset nu ligger.
I 1808 lod byfoged Jørgen Tranberg – ifølge traditionen ved hjælp af engelske krigsfanger – grave fiskedamme i den, hvorfor området i folkemunde fik navnet Karussedammen, men i 1961 blev det gamle navn Enghaven lovformeligt konfirmeret.
Engen hørte oprindelig til den gamle gård, Enghavegården, den senere »Schous Købmandsgård«. Denne virksomheds forskellige grene som slagteri (se under Magnus Kjærs Gade) og tømmerhandel (se under Hjermvej) fik deres beliggenhed bag købmandsgården. I forbindelse med slagteriet opstod Grisetorvet, hvortil handelen med disse flyttedes fra St. Torv.
Desuden lå i årene 1860-86 byens kommuneskole i Enghaven (se under Danmarksgade).
Den ubebyggede del af Enghaven var udlagt som prydhaver, og i nyere tid blev der endvidere drevet et betydeligt gartneri i den.

I årene 1958-62 blev området udlagt som p-plads. I forbindelse dermed blev de bestående bygninger nedrevet, Grisetorvet nedlagt ved årsskiftet 1960 og Brostræde anlagt 1963 ved gennembrud af Østergade.

Enghavevej
Gaden blev anlagt i 1885 sammen med Danmarksgade, var grusbelagt til 1915. Tidligere gik der her en vej, Møllevej, der havde sit navn efter en betydelig vindmølle, Holstebro Mølle, på Enghavebakken. Bakkerne ned mod Lystanlægget hed Boel Bondes Bakke. Bebyggelsen svinger i alder fra ca. 1880 til 1930.

Engvej
De fleste ejendomme er fra 1910-30, den nye del af vejen er anlagt i 1972.

Ewaldsvej
1944. Hed tidligere Ny Godthåbsvej. Johannes Ewald (1743-81), dansk digter, boede i Rungsted.

Fabersvej
Kædehuskvarter, opført 1978-79. Har navn efter slægten Faber, der i årene 1777-1881 var apotekere i Holstebro, og til slægten hørte endvidere 2 distrikts(kreds-)læger.
Slægten kom til byen med Chr. Faber, født i Odense 1741, der fik bevilling til at drive apoteket i Enghavegård. 1779 flyttede han apoteket til hjørnet af Nørregade og Horsstræde.

Fiilsvej
1949. Efter familien Fiil fra Hvidsten kro ved Randers.
Kroejer Marius Fiil (1893-1944) var leder af en af de tidligste sabotagegrupper, den meget aktive »Hvidstengruppe«. Den 29. juni 1944 blev 8 af dens medlemmer henrettet, blandt dem Marius Fiil, hans søn Niels Fiil og svigersønnen Peter Bergenkammer Sørensen. Kroejerens to døtre, Kristine Sørensen og Gerda Søvang Fiil blev idømt henholdsvis livsvarigt tugthus og to års ungdomsfængsel.
Eksekutionen af dødsstraffene faldt sammen med de uroligheder i København, der i de følgende dage udviklede sig til en total folkestrejke.

Fonagervej
1944. Jens Fonager var en meget afholdt lærer ved friskolen i årene 1902 til sin død i 1928. Han var meget virksom i kredsen omkring Valgmenighedskirken og Højskoleforeningen og var en af initiativtagerne til oprettelsen af »Holstebro og Omegns Folkebogsamling« i 1903, det senere Centralbibliotek.

Fonager boede på Struervej ved den nuværende Fonagervej.

Fredensgade
Til minde om fredsslutningerne efter de slesvigske krige, efter hvilke de øvrige gader i kvarteret har navn.

Fredericiagade
1904. Byen Fredericia blev grundlagt som en fæstning, Frederiksodde, af Frederik den Tredie i 1650. Ødelagt under svenskekrigene i 1657. Belejredes både under Treårskrigen (1848-50) og i 1864, men medens belejringen blev sprængt af general Bülow 6. juli 1849, rømmede danskerne fæstningen efter et bombardement i 1864, hvorefter den blev besat og plyndret af østrigerne. Fæstningen blev opgivet i 1909.
I Fredericiagade lå i årene 1907-79 Arbejdernes Fællesbageri (stiftet 1902) bl.a. kendt for »Rutana«-brødet.

Fr. Poulsens vej
1944. Frederik Poulsen (død 1924) havde købmandsgård i Nørregade 42 og ejede desuden jordene med Skredsande, der omfattede kvarteret Engvej-Voldgade.

Frejasvej
Bebygget i første halvdel af 1950'erne. Freja var i nordisk mytologi frugtbarhedens og kærlighedens gudinde, hun blev tillige opfattet som kvindernes skytsgudinde.

Frøjk Møllevej og Frøjkvej
Frøjk Møllevej er anlagt i 1968 som stamvej for vængerne. En del af Frøjkvej er anlagt i 1972, men den yderste del er identisk med den ældgamle vej mod Lemvig og Vemb/Ringkøbing.
Frøjk er oprindelig navnet på en middelalderlig gård med mølle. Navnet er vanskeligt at tolke. I 1418 blev det skrevet Frøydewigh, i 1688 Frøikgård. Nogle forskere tolker forleddet som gudindenavnet Frøya, andre som dyrenavnet »frø«, andre igen som navneordet »fryd«. Efterleddet Wigh er navneordet »vig«, der henviser til en bugtning på Storåen. Reduktionen af efterleddet til en enkelt lyd, et »k«, er et vestjysk sprogligt fænomen, der optræder i navne som Sir, Bur, Råst o.a.

I 1963 flyttede en af byens ældste og største virksomheder, Valdemar Birn A/S, Jernstøberi og Maskinfabrik ud i Frøjkvejkvarteret, hvor der på dette tidspunkt endnu ikke var planlagt nogen villabebyggelse af det senere »Vænge-kvarter«. Virksomheden er en af de mest moderne inden for sin branche. I de store el-ovne smeltes daglig ca. 100 tons jern, hovedsageligt genbrugsjern, hvoraf der fremstilles mange forskellige støbejernsartikler.
På maskinfabrikken forarbejdes en væsentlig del af støberiets produkter, f.eks. forskellige artikler til svenske bilfabrikker og til pumpefabrikken »Grundfoss« i Bjerringbro.
I 1976 overtog virksomheden kedelfabrikken »Tasso« på Fyn, og samme år anlagdes en fabrik i Blyth i England.
Virksomheden blev grundlagt 1896 af Heinrich Birn med adresse Skivevej 4, og koncernen er stadig i samme slægts eje.
På Skivevej købte Birn F.L.Hansens

Maskinfabrik. Denne var grundlagt i 1880 og fremstillede i mange år småmaskiner som håndcentrifuger og forskelligt værktøj til håndværkere, men specialiserede sig senere i fremstilling af eksplosionsmotorer. Disse »Holstebro Motorer« blev højt anskrevne især på landet for slidstyrke og pålidelighed, men blev udkonkurreret af elmotorerne.

Frølundsvej
Laurids Christian Thomsen Frølund (1822-77), født i Nørholm ved Herning. Tredielærer i Holstebro 1847, andenlærer og klokker (kordegn) efter Jens Dahl 1858. Skrev i 1871 den udmærkede bog »Holstebro«, der er en historisk, topografisk og statistisk beskrivelse af byen. Desuden mindre værker om Herningegnen og i 1875 »Måbjerg sogn før og nu«.

Fuglsang
Fuglsang er området fra Storebro vestpå langs åen, senere tillige en del af den søndre side af Vestergade.
Navnet er et af byens middelalderlige navne og er sandsynligvis et såkaldt oversættelseslån fra Tyskland. Det var det eneste poetiske navn i den middelalderlige by og skal føre tanken hen på jublende fuglekvidder i et dejligt, grønt, afgrænset område.
Selv om kilderne til byens ældste historie er få, kan det dog fastslås, at Fuglsang har været et betydeligt center med nær tilknytning til kirken.
Første gang, navnet nævnes, er i 1287, da provsten i Hardsyssel, hr. Esger, skænkede sin gård ved Fuglasng til sine efterfølgere i embedet. I 1510 nævner Kjeld Olufsen Digesmed, præst i Viborg, at der i Fuglsang lå 4 gårde, der alle tilhørte præster eller gejstlige sammenslutninger. Selv arvede han en af dem, og den skænkede han til Helligåndsklosteret i Ålborg.
Efter reformationen blev en af dem præstegård, men gik ret tidligt over på verdslige hænder, blev senere sammenlagt med de øvrige og havde nu et betydeligt jordtilliggende og antog navnet Fuglsang.
I 1851 blev Fuglsang ombygget helt fra grunden og fik facade ud mod Vestergade. I 1860 nedbrændte gården, men blev genopført. De fleste bygninger blev udlejet, i østlængen havde således By- og Herredsfogedkontoret til huse til 1880. Op i dette århundrede blev der indrettet smålejligheder i den gamle gård, og bygningerne forfaldt. I 1937 blev de endelig nedrevet for at give plads til udvidelser af Andelsmejeriet Fuglsang, der i 1897 var blevet anlagt på gårdens havejord. I 1975 flyttede mejeriet til Hjermvej.
Om slottet i Fuglsang se under Slotsgade.

Fuglsangsgade
1904. Mellem Vestergade og Skolegade. Nedlagt da Nørrebrogade blev anlagt. I gaden lå fra 1884-1958 epidemisygehuset.

Færøvej
1944. Er anlagt og bebygget sammen med Grønlandsvej og Norgesvej, væsentligst i 1930'rne og 1940'rne.

Galgemosevej
Navn efter byens gamle henrettelsesplads, Galgebakken, der er beliggende i skoven bag kasernen.
Det var indtil straffeloven af 10/2 1866 almindeligt, at tyve og andre »gemene forbrydere« dømtes til »galge og gren«, medens andre, f.eks. mordere, halshuggedes. Dette var således tilfældet med den 23-årige Johanne Marie Mortensdatter, der dømtes for mordbrand og ildspåsættelse i Østergade 1794, hvorunder hele Østergade nedbrændte, og pigens madmoder døde af de brandsår, hun havde pådraget sig. Den sidste henrettelse her fandt sted 1815, da en ung lærer fra Rind ved Herning blev halshugget. For at skjule følgerne af et forhold, han havde haft til en enke, havde han myrdet hende.

Gartnerivej
Betegner nu dels en nyanlagt vej fra 1968 og en lille del af den tidligere Struervej. Har navn efter gartner Otto Valdemar Knudsen (1880-1969), der her drev et betydeligt gartneri. Inden for forædlingen af georginer blev han landskendt og skabte ca. 300 nye arter. Selv var han en sjælden belæst mand og foretog ofte rejser til Alperne for at foretage vandreture i bjergene.
Gartneriet blev nedlagt 1966, da det blev opkøbt som led i byudviklingen mod nord.

Gefionsvej
1944. Bebygget 1930-50. Hed tidligere Rønnealle, blev i 1944 døbt *Svineryggen* med relation til dens beliggenhed på den gamle *Svinevig*, men p.g.a. beboernes protest fik gaden sit nuværende navn.
I den nordiske mytologi var gudinden Gefion evig ugift og møernes skytshelgen. Der findes flere sagn om hende. Det mest kendte findes i eddadigtningen: Den svenske kong Gylfe tilbød hende så meget land af Sveriges jord, som 4 okser kunne omploje på et døgn. Fire sønner, som hun havde med en jætte, omskabte hun til okser, og med dem for ploven pløjede hun så dybt og stort et jordstykke, at det blev til Sjælland, da det blev placeret i Østersøen, og hvor de havde taget landet, opstod søen Vänern.

Gennem Lunden
1944. Tidligere lå mellem Agerbækvej og Storåen Lundagre, der har navn efter Lunden, bakkeskråningerne med egekrat fra oldtiden ned mod Storåen. Omkring 1840 anlagde ejeren, konsul Konrad Toft, stier, gange og rastepladser for offentligheden. I bakkerne var desuden en sandgrav, hvor gulvsand kunne hentes.

Gl. Herningvej
(Se Herningvej).

Gl. Struervej
Indtil 1856 var Gl. Struervej, der fra Nørreport fortsatte ad nuværende Stationsvej, gennem Måbjerg, Hjerm og Gimsing, hovedfærdselsåren til Holstebro lade- og losseplads ved Struer.

På hjørnet af Gl. Struervej og Nordkap står en gammel vejsten af samme type som den, der stod, hvor Vembvej går fra Lemvigvej (se under Ringkøbingvej). Efter vejregulering fik stenen sin nuværende plads.

Godthåbsvej
Navnet Godthåb findes adskillige steder i Danmark. Måske skal det her henvise til Grønlands hovedstad, grundlagt og navngivet 1721 af Hans Egede.

Granbakken
1944. Bakken havde tidligere navnet Bjergmandsbakken, idet der ifølge overtroen boede en »bjergmand« ved navn Tulli i den.

Griegsvej
Anlagt 1973. Edvard Grieg (1843-1907), norsk komponist.

Grundtvigsvej
1944. Nikolaj Frederik Severin Grundtvig (1783-1872), dansk præst og digter, sammen med Kristian Kold stifter af folkehøjskolen.

Grønlandsvej
1944. Hed tidligere Overvigen. Anlagt og bebygget i 1920-30'erne sammen med Færøvej og Sveavej. (Om navnet se under Grønnevej).

Grønnevej
Gaden er anlagt først i 1960'erne. Navnet grøn, grønne går tilbage til middelalderen og betegner oprindelig »jord, som ligger ud til græs, mest fugtigt, stedsevarende græsland«. I denne betydning forekommer navnet i Grønland.
Grønnevej i Hornshøj fik imidlertid sit navn på en ret uortodoks måde, idet den blev navngivet af det daværende Mejrup sogneråd. Sognerådsformanden Kresten Grønne var fraværende, hvorfor den afholdte formand blev »snigløbet« ved, at de øvrige medlemmer enedes om at kalde gaden op efter ham.

Grønsgade
Den lille gade hører med blandt byens middelalderlige stræder. Efter det ældste kort at dømme ser det ud til, at den er opstået som forbindelsesvej til de betydelige engstrækninger langs Storåen sydøst for Brotorvet.
Dens gyldne tid opstod dog først, da broen over åen var så udbygget, at den gamle køre-vadevej syd for det nuværende Endeløs kunne opgives. Fra da af optog den al sydgående trafik.
I de følgende år blev den tillige udbygget som parallelgade til Østergade, i hvilken den udmundede. I relation dertil blev dens navn Lille Østergade, men i flæng blev også navnene Søndergade og Grønsgade brugt, indtil sidstnævnte navn blev lovformeligt konfirmeret i 1904.
Gadens navn henviser til slægten Grøn, der fra slutningen af 1600-tallet spillede en betydningsfuld rolle i byens og egnens liv. Som grundlægger regnes præsten i Nr. Felding, Laurids Grøn (død år 1700) og hustru Ane Solgård, datter af rektor ved latinskolen Jeppe Solgård. Takket være den i tiden fremherskende fornuftsprægede ægteskabspolitik blandt bedrestillede knyttedes

der slægtsbånd til storlandbruget, f.eks. til Lergrav, Lindtorp, Bækmark, Ulfsund.
Her i byen indtog slægten stillinger som præster, by- og herredsfogeder, postmestre og prokuratorer, enkelte benådede med titler af justitsråd.
Andre af slægten slog sig op ved handel, bl.a. ved storhandel med Holland over Nymindegab, men ved storbranden i 1733 og statsbankerotten 1813 led slægten så store tab, at det økonomiske grundlag for virksomhederne smuldrede bort.
På sydsiden af Grønsgade ejede slægten endvidere en betydelig farve- og bryggergård med have og toft ned til Storåen. Da farverier var kgl. privilegerede virksomheder, var farveriet i Grønsgade i en årrække den eneste i Nordvestjylland og derfor en ganske givtig forretning.
Den sjove »Osteboden« er tegnet af arkitekt Th. H. Andersen i 1925, vistnok som kiosk, men indrettet til ostehandel af købmand N. Kr. Rasmussen. For samme købmand tegnede arkitekt Th. H. Andersen endvidere i 1917 forretningsejendommen nr. 3, hvis træk med klassiske københavnske bygninger var umiskendelige. Den stærkt nedslidte ejendom blev nedrevet i 1981 for at give plads for Handelsbankens nybygning.

Gårdhøjevej
1524 Gordhøffwe, 1688 Gaardhøffwe. Oprindeligt navn på nogle gravhøje, der lå ved en nu forsvunden mose. Forleddet kan være det jyske »gor« = »slimet, dyndet stof« (på norsk gor = dynd, søle, blødt mudder). Navnet skulle henvise til den nærliggende mose.
Hvis forleddet derimod er substantivet »gård«, skal dette være i ordets oprindelige betydning »gærde, indhegnet plads« (som i f.eks. hønsegård).
(Om efterleddet se under høj).

Gåsestien
1944. Navnet skal henvise til, at den gamle by husede en mængde dyr, idet de fleste gårde foruden handel og håndværk også drev et betydeligt landbrug. Småkræ som gæs og ænder havde deres egen lille passage til de grønne og sumpede områder ved Storåen. Nedlagt 1980.

Hans Egedes vej
1944. Anlagt 1938.
Hans Egede (1686-1758), norsk præst og missionær af dansk slægt fra V. Egede på Sjælland. Missionær blandt eskimoerne 1721-36, bistået af sin hustru Gertrud Rask, der imidlertid døde i 1735. Grundlagde Godthåb. Egede kaldes ofte Grønlands apostel, fordi han på sjælden vis vandt grønlændernes hengivenhed ved siden af, at han kristnede dem. Han døde som præst i Stubbekøbing.

H. C. Lumbyes vej
1974. Hans Christian Lumbye (1810-74), født i København, opvokset i Randers, dansk komponist, dirigent i Tivoli 1843-72.

Hartmannsvej
Anlagt 1973-74. Johan Peter Emilius Hartmann (1805-1900), dansk komponist, født i København.

Hedemannsvej
1944. Hans Christoffer Georg Frederik Hedemann (1792-1859), dansk oberst, chef for hæren i slagene 1848 ved Bov, Slesvig og på Dybbøl.

Heimdalsvej
1965. I nordisk mytologi er Heimdal den gud, der bevogter broen Bifrost ind til gudernes bolig Valhal mod jætterne. Han ejer Gjallerhornet, der kan høres til verdens ende, og han er udstyret med så stærk en hørelse, at han kan høre ulden gro på fårene såvel som græsset på marken.

Helgesensvej
1944. Hed tidligere Søndervej.
Hans Helgesen (1793-1858), dansk oberst, født i Norge, kom i preussisk tjeneste og deltog i Waterlooslaget. Forblev i Danmark – som Rye og Schleppegrell – da Norge i 1814 måtte afstås til Sverige. Deltog med bravour i Treårskrigen 1848-50 og blev særlig kendt for forsvaret af Frederiksstad mod slesvig-holstenerne 1850.

Helgolandsgade
1904. Ved øen Helgoland kom det den 9. maj 1864 til kamp mellem en preussisk-østrigsk ekadre og en dansk under kommando af orlogskaptajn Eduard Suenson. Dansk sejr, idet fjenden flygtede ind under Helgoland, der på dette tidspunkt tilhørte England. Blandt de deltagende danske krigsskibe var fregatten »Jylland«.

De kommunale værker er beliggende på den gamle Kapelmark (se derom under Sønderlandsgade). Mellem værkerne og Sønderlandsgade lå indtil kvarteret blev saneret a.h.t. bygningen af Holstebro-Hallen de små gyder Gasværksvej, Langergyde og Holstebrogyde. Indkørslen til værkerne hed Vandværksvej (se kortet fra 1944). Den først anlagte af værkerne var gasværket, der blev bygget i 1881 for at sikre byen en bedre gadebelysning, end den de i 1874 opsatte petroleumslamper kunne præstere. Indtil 1905 blev gasværket drevet at et konsortium, i de første år med initiativtageren til dets oprettelse, jernstøber L. Tang, som formand. Nævnte år blev det overtaget af byen. Det blev nedlagt i 1979.
Ved siden af gasværket blev byens første fælles vandværk opført i 1905-06. I de følgende år blev de offentlige brønde i byen sløjfet.
I 1907 fulgte anlæggelsen af elektricitetsværket.

Hellasvej
1944. Hellas er det græske navn for Grækenland. Området var tidligere udlagt som haver.

Herningvej
Den oprindelige Herningvej – også

kaldet Horsensvejen – fulgte fra Sønderport Skjernvej et stykke, men drejede fra mod syd-øst ad nuværende Vegen Møllevej, over åen via Røde Bro og gik op over skråningerne ved Nybo Høje.
Den nuværende Herningvej er anlagt 1857-58, ligesom vore andre hovedfærdselsårer af Dalgas (se under Dalgasvej).
I 1948 afløste viadukten et ledvogterhus ved Herningbanens passage af vejen.

Til afløsning af fattighuset i Vestergade blev i årene 1863-64 opført en ny fattiggård med tilhørende agerjord ved Herningvej nr. 74. Den blev i 1894 overtaget af amtet, og efter en tilbygning i 1896 blev her indrettet Ringkøbing Amts Tvangsarbejdsanstalt.
Efter endnu en tilbygning blev der fra 1926 tillige indrettet forsørgelsessted for hjemløse fra oplandet. I 1933 blev tvangsarbejdsafdelingen nedlagt, og alene forsørgelseshjemmet er tilbage under navnet Ringkøbing Amtskommunes Forsorgshjem »Skovvang«.

Ved siden af sin store musikforretning på Herningvej fik Alfred Christensen i 1968 anlagt det smukke og imponerende springvand, der er blevet en stor attraktion. Det er leveret af et firma i Los Angeles og havde oprindelig 89 projektører med 300 w pærer, men er nu udbygget til et anlæg med 255 projektører med 300 w lamper i. Den samlede vandmængde i systemet er 105.000 l, og vandstrømmen er 6000 l pr. minut. Hele anlægget styres ad elektronisk vej.

R. Færchs Tobaksfabrikker A/S (se under Rasmus Færchs Vej).
Den ældste del af Færch-fabrikkernes bygninger blev opført 1882 til Holstebro Aktiebryggeri. Produktionen omfattede hvidtøl, pilsnere, eksport- og lagerøl, men bryggeriet måtte lukke i 1926 på grund af stigende konkurrence inden for branchen. Bygningerne blev i 1938 overtaget af Færch.

Hjaltesvej
Anlagt 1964, bebygget med lettere industri- og handelsvirksomheder i de følgende år.
Hjalte var en af Rolf Krakes 12 kæmper, de såkaldte bersærker (se under Rolf Krakes vej).

Hjermvej
Anlagt 1967. Bebygget i de følgende år med lettere industrivirksomheder. Navnet Hjerm dækker både en landsby og et herred. Dets oprindelse og betydning er stadig uvis. I 1163 blev det skrevet Hiarm birch (birk=retskreds), 1400 Herrumhæreth. Forskerne formoder, at navnet indeholder et germansk »herma«, der er beslægtet med substantivet »skærm« i betydningen »værn, beskyttelse, hus«.
Af gamle viksomheder, der er flyttet til gaden, skal nævnes Bendix Tømmerhandel i 1964 og det gamle andelsmejeri »Fuglsang« fra Fuglsangområdet i 1975.

Holbergsvej
Gaden kaldtes tidligere Nørre Allè eller Jacob Brandtoftsvej efter ejeren af området. Bebyggelserne stammer fra 1930-40'erne, de to boligblokke

med hver 18 lejligheder er opført 1949.
Ludvig Holberg (1684-1754), dansk-norsk forfatter, født i Bergen, professor ved Københavns universitet.

Holstebro
6/2 1274 Holstatbro, 1287 Hwolstathbroo, 1345 Hostatbro, 1350-1400 Holtbro, 1503 Holstebro og Holsterbro, 1638 Holstebro og Holstebrow.
Navnet er i tidens løb tolket forskelligt af forskerne.
Biskop Erik Pontoppidan har i Den Danske Atlas 1769 den opfattelse, at formen fra 1287, Hwolstath-broo henviser til gl.da. holstath = »et hult sted« (jysk hul = hwol), idet han henviser til byens beliggenhed i ådraget ved broen. Forleddet bliver da et ikke overleveret stednavn »Holstath«, hvor »stath« bliver = »sted«, et navn, der hovedsageligt bruges om højtliggende landsbyer ved å-overgange som f.eks. Holsted ved Suså og stationsbyen Holsted ved Holsted å i Sydjylland.
Er denne opfattelse rigtig, er byen opstået i det sydøstlige hjørne af Måbjerg sogn, formentlig på Storetoft, ca. hvor Valgmenighedskirken nu ligger. Herfra har den lille bygd efterhånden trukket sig ned i ådalen med centrum omkring broen og har udviklet sig til en »køb ing«.
Over for denne tolkning hævder imidlertid professor P. Skautrup, at den usikre og undertiden tilfældige skriveform synes (i 13-1400-tallet) at have været på vej mod en form med forsvunden »l« på samme måde, som det er sket med f.eks. navnet Hodsager, der i 1330 hed Holsagher.
Forleddet »Holstath«, hvor »hol« tolkes som »hul« er derfor ikke sandsynlig, men derimod er »hol« = »holt« = »lille skov« eller på jysk »en åben plads i en skov«. Denne tolkning, anfører P. Skautrup, passer fortræffeligt ind i den lange række af bebyggelsesnavne på »holt«, der findes langs Storåen og dens tilløb. Således Nederholt og Favrholt (Ikast), Holingholt (Sunds), Næsholt (Snejbjerg), Damholt i Ørre og i Hodsager, samt Grydholt, Brejnholt, Lindholt, Tusholt i Tvis – og så i Holstebro.

Horsstræde
Hors = gammeldansk hest. Tidligere stavedes navnet fejlagtigt Hustrugade, Hostergade – en overgang i 1930'erne kaldtes det Kirkestræde.
Navnet henviser til, at heste- og kvægmarkeder i en middelalderlig by ofte blev afholdt i gader, der let kunne aflukkes og tjene som fold. Allerede før 1677 blev hestemarkedet i Holstebro forvist til den nordlige del af byen (ca. hvor Jysk Telefon nu ligger), hvor det afholdtes til omkring 1870, da det flyttedes til Sysseltoft. Kvægmarkedet flyttedes til området uden for Nørreport. (Om markeder iøvrigt, se under Stationsvej).

Hostrupsvej
Jens Chr. Hostrup (1818-92), dansk digter og præst i Silkeborg og Hillerød.
Gaden blev anlagt 1961-62 for lettere industri- og erhvervsejendomme.
Den først ankomne af disse er FDB's centrallager, der blev taget i brug 1961. Samtidig blev FDB's varelagre i Skive, Thisted og Vemb nedlagt. Ved

ibrugtagningen af lageret flyttede ca. 120 familier til byen, hvilket medførte en bevidst planlægning af såvel etage- som villabyggeriet i byen.
»Murmaleriet« er udført af Jonna Sejg og hendes malerpiger. Dets motiv er elementerne: sol, hav, luft og jord, hvori indgår mennesker, fabrikker og boliger. Det blev skænket FDB i 1971 af personalet. Ved byens 700-års jubilæum 1974 skænkede personalet ligeledes granitskulpturgruppen »Familien«, udført af Jonna Sejg.
Få år efter FDB flyttede sodavandsfabrikken »Skjold« til gaden. Den blev som en af de første af sin art i Vestjylland etableret i 1883 i Vestergade 8 af Carl Jensen. Han fik under den store udstilling i Danmarksgade i 1893 tildelt diplom for udmærkede produkter. I 1941 blev »Skjold« og Holstebro Bryghus (ikke at forveksle med Holstebro Aktiebryggeri) slået sammen under navnet A/S Bryggeriet Skjold.

Hulvejen
Hulvejen er hovedsageligt opstået ved de store udgravninger med fjernelse af store mængder jord, der i tidens løb har fundet sted i forbindelse med anlæg af nye gader og veje i ådalen, f.eks. Østerbrogade.
Navneordet »hul« er en sideform til det gl.da. »hol«, der betegner »en (i reglen) mindre sænkning i terrænet«. Forekommer i adskillige stednavne som endelsen »hol« samt betegner ofte en vej gennem en smal dal.

Hunsballevej
1944. Gaden blev dog først fuldført som forbindelsesvej mellem Struervej og Gammel Struervej i 1951. Bebyggelsen spænder over årene 1917-70. Forleddet er dyrenavnet »hund«. Efterleddet »balle« = jævnt skrånende bakke.
Har navn efter frøcentret og frørenseriet Hunsballe. Frøcentret hed oprindelig Pajbjerg efter frøavlsgården Pajbjerg i Borbjerg, men tog det nuværende navn efter gården Hunsballe ved Struer. Virksomheden begyndte 1917 med pioneren inden for dette område, Jens Hvidbjerg (1868-1944), som direktør. De nuværende bygninger stammer, bortset fra tilbygninger, fra 1923, da de blev opført efter en voldsom brand.

Hyllings Allé
Bebyggelsen stammer fra 1930'erne. De omfattende udvidelser af Centralsygehuset har i tidens løb voldt adskillige forviklinger i gadesystemet omkring sygehuset. (Se under Schaumburgvej og Spidesdal).
En navnløs, meget naturskøn, stor, bred sti mellem den senere Spidesdal, der ligeledes var en sti, og en gade med navnet Hyllingsvej, førte fra Lægårdvej ned til Lystanlægget.
I 1944 fik denne unavngivne sti navnet Hyllings Allé, medens Hyllingsvej blev til Schaumburgvej.
Gaden har navn efter amtsvejingeniør Sigismund Hylling (1823-74). Han var foruden medlem af byrådet formand for Plantagebestyrelsen 1867-74, og deltog som vejingeniør i anlæggelsen af egnens mange nye landeveje.
I ulykkesåret 1864 fik Hylling tildelt den meget utaknemmelige rolle at

være registrator af de tyske »rekvisitioner« af kvæg, fødevarer og andre fornødenheder, som den 10-12.000 mand store besættelsesstyrke fordrede. Han klarede jobbet på upåklagelig vis.

Händelsvej
Anlagt 1977 og bebygget umiddelbart derefter.
Georg Friedrich Händel (1685-1759), tysk-engelsk komponist, levede fra 1711 i England.

Idumvej
1944. Er bebygget over en meget lang årrække. Fra Vesterbrogade er den en del af den i 1855 anlagte Ringkøbingvej, der nu er opdelt i Sdr. Alle, Niels Kjeldsens Vej og Idumvej. Skråvejen er en gammel sognevej.
1320: Iheum. Forleddet er sandsynligvis ordet »ithi« = »bevoksning med taks« (taks hedder på svensk idegran). Om efterleddet se under endelsen -um.

Ingemannsvej
1944. Bebygget 1940-65.
Bernhard Severin Ingemann (1789-1862), dansk digter, lektor i Sorø.

I. P. Jacobsens vej
Villakvarteret er bebygget fra først i 1960'erne.
Jens Peter Jacobsen (1847-85), dansk digter, født i Thisted, hvor han også, syg, tilbragte sine sidste år fra 1873.

Istedgade
1904. Bebyggelsen fra 1900 til omkring 1940.
Ved landsbyen Isted, 8 km nord for Slesvig, udkæmpedes d. 25. juli 1850 det blodigste slag i Treårskrigen, da 41.000 danskere under general Gerhard Krogh og 27.000 slesvig-holstenere under general Willisen mødtes. Dansk sejr. Til minde om de faldne i krigen, blev H. W. Bissens statue »Istedløven« i 1862 rejst på den »gamle« kirkegård i Flensborg. Statuen blev erobret af preusserne i 1864 og opstillet i Berlin, men blev i 1945 bragt hjem og opstillet i Tøjhusmuseets gård i København.

Ivar Lundgårds vej
Anlagt 1974 og bebygget som industriområde i de følgende år.
Ivar Lundgård (1884-1969), eksportør, født på Lundgård i Hjerm. Oprettede i 1914 sammen med sin far Peder Lundgård, Holstebro Eksportmarked. Drev eksportforretningen »Lundgård Co.« Oprettede Holstebro Kreaturslagteri, der senere blev solgt til OX-eksport. Købte i 1925 »Gimsinghoved« ved Struer, hvor han boede til sin død.

Jacob Knudsens vej
1944. Anlagt i 1950'erne og bebygget i det følgende tiår.
Jacob Knudsen (1858-1917), dansk

forfatter. Cand. theol., højskolelærer og valgmenighedspræst.

Jens Baggesens vej
Anlagt 1961-62 og bebygget umiddelbart derefter.
Jens Baggesen (1764-1826), dansk forfatter.

Jens Dahls vej
1944. Jens Nielsen Dahl (1790-1858), lærer i Holstebro, skaberen af Lystanlægget. Født i Nørredal i Fousing, lærereksamen fra Borris præstegårdsseminarium 1812, huslærer i Vejrum præstegård til 1816, da han blev lærer ved »Holstebro Bys Skolehus«, der i årene 1803-60 lå i Østergade (om skolevæsenet se under Danmarksgade). Jens Dahl var den første her på egnen, der fik øjnene op for plantningssagens betydning. Sammen med sine skoledrenge begyndte han i 1823 at planere og beplante bakkeskråningerne uden for Østerport. Arbejdet fortsattes de følgende år, og efterhånden blev hele Lystanlægget anlagt. I de første år afholdt Dahl selv udgifterne ved arbejdet, men fra 1828 forærede Ringkøbing Amts Landøkonomiske Selskab frøene, og senere understøttede byrådet og Sparekassen foretagenet med tilskud.
Dahl var endvidere medstifter af Holstebro og Omegns Sparekasse i 1827. Mindesten i Lystanlægget.

Jeppe Schous Gade
Gaden blev i 1944 døbt Jeppe Schous Vej, men navnet ændredes til den nuværende form, da Enghaven blev udlagt som p-plads i 1963.
Jeppe Schou (1841-1931), købmand i Holstebro.
Indtil 1964 lå »Schous Gård« der, hvor i dag DB-Kvickly ligger. Schous Gård blev anset for at være en af de smukkeste købmandsgårde i landet. Den kendes langt tilbage i tiden som Enghavegård og ejedes af byens eller egnens førende familier. Under de to storbrande 1733 og 1794 led den samme skæbne som så mange andre af byens ejendomme, men blev hver gang genopbygget. Sidste gang, i 1795, blev den rejst af solid grundmur og forsynet med tegltag, medens de store ud- og pakhuse blev opført af bindingsværk. kun udbygningerne blev i tidens løb fornyet; den smukke hovedbygning stod uændret med det gamle købmandsinteriør til nedrivningen. Ifølge overleveringen var den delvis bygget af materialer fra Tvis Kloster, hvilket er meget sandsynligt, idet murene ved nedrivningen viste sig at bestå af de karakteristiske munkesten.
Købmandsgårdens varesortiment omfattede foruden de gængse manufaktur- og kolonialvarer de såkaldte grovvarer til landmændene, men hertil kom egen import af jern, tømmer, kul og senere kunstgødning samt eksport af korn, svinekød, smør og æg, alt fragtet på egne skibe, der var hjemmehørende i den i 1855-56 anlagte havn i Struer.
Familien Schous tilhørsforhold til købmandsgården begyndte i 1850, da Mads Schou og svogeren Niels Holst overtog den, efter at Jens Kiærby havde haft den i 47 år. Som noget nyt opkøbte svogeren fra 1868 svin i oplandet, slagtede og saltede dem, hvorved begyndelsen til Holstebro Svine-

slagteri var gjort. Da det var Niels Holst, der stod for denne gren af virksomheden, regnes han for grundlægger af slagteriet.
1858 ophævedes fællesskabet mellem svogrene. Mads Schou flyttede til Struer og fortsatte handelen der, medens Niels Holst med skiftende held fortsatte i Østergade til sin død i 1870.
Året efter overtog fætrene Carl og Jeppe Schou forretningen, og de to unge, veluddannede købmænd fik hurtigt virksomheden bragt på fode. Imidlertid døde Carl Schou allerede i 1874, hvorefter Jeppe Schou alene førte den store og efterhånden landskendte forretning videre, indtil han i 1919 som 78-årig afstod den.
Om Jeppe Schous gode hjerte og urokkelige optimisme – hvor usolide kunderne end var – er der talrige beretninger, og i handelskredse regnedes han som »den vestjyske handels nestor« og omtaltes på lige fod med storkøbmænd som f. eks. Hans Broge i Århus.
I 1925 blev den gamle købmandsgård købt af Esbjerg-firmaet A/S Eriksen & Christensen, som førte virksomheden videre i Jeppe Schous ånd.
Imidlertid var Enghaven planlagt som p-plads i den kommunale byplanlægning. Alle de gamle bygninger, der i tidens løb havde rummet forskellige betydelige virksomheder (se under Enghaven), blev saneret. Schous Købmandsgård blev overtaget af HB Comus (nu DB-Kvickly), blev nedrevet i 1964, og det nye supermarked blev opført på dens plads, hvorved byens lille brugsforening fra 1936 i Østergade nr. 13 fik tidssvarende lokaler.
Fra Schous købmandsgård er i tidens løb udgået flere af byens større virksomheder. Således Holstebro Svineslagteri (se under Magnus Kjærs Gade), Carl Bendix Tømmerhandel (se under Hjermvej) og endelig det rådgivende ingeniør- og VVS-firma Erik Bendix & Søn, der blev etableret af Carl Bendix' søn Erik i 1931.

Jeppe Aakjærs vej
1944. Bebygget i de følgende år.
Jeppe Aakjær (1866-1930), dansk digter, født i Åkjær, Fly sogn, Fjends herred, fra 1907 bosat på gården Jenle i Salling. Gift 1890-1900 med forfatterinden Marie Bregendahl fra Fly. Senere med billedskæreren Nanna Krogh fra St. Døes i Måbjerg.

Joachim Wellers vej
Joachim Weller (ca. 1724-1792) var i årene 1754 til sin død guldsmed i Holstebro og boede i Horsstræde. Hans arbejder spænder over et vidt spekter inden for faget og hæver sig i såvel stil som kvalitet langt over gennemsnittet. Et anseligt udvalg deraf findes på Holstebro Museum, som har registreret det allermeste af Wellers produktion.

Johan Skjoldborgs vej
1944. Bebygget fra omkring 1960.
Johan Skjoldborg (1861-1936), dansk forfatter, født i Øsløs i V. Hanherred. Lærer indtil han helt helligede sig forfatter- og foredragsvirksomhed.

Jættegården
Boligkompleks opført 1971.
Jætter er ifølge nordisk mytologi gudernes (asernes) fjender. De er store og skrækindjagende kæmper, men over-

vindes altid af asernes kløgt. De bor i Udgård, c: bjerge, fjeldhuler og skove.

Jættehøj
Børnehaven og fritidshjemmet med Ungdomsklubben blev taget i brug i 1967.

Kaj Munks vej
1949. Bebygget 1958-64.
Kaj Munk (1898-4/1 1944), dansk dramatiker og præst. Fra 1924 til sin død, præst i Vedersø.

Karl Jensens vej
1944. Karl Georg Jensen (1851-1933), maler, blev født i Holstebro, hvor hans far, Søren Harpøth, drev en købmandsforretning på Sønderland.
Drengens højeste ønske var at blive kunstmaler, men da faderen modsatte sig dette, blev Karl i stedet udlært som kleinsmed. 20 år gammel drog han til København, hvor han efter diverse forberedelseskurser blev optaget på Kunstakademiet og studerede her til 1879.
I de næste år arbejdede han sammen med den navnkundige Lorenz Frølich med dennes malerier »Vikingetogene« på Frederiksborg Slot.
Af udstillinger, hvor han har været repræsenteret, kan nævnes Charlottenborg (12 gange med 17 arbejder), »Den Frie«, »Kunstnernes Efterårsudstilling« samt i Stockholm og Chicago.
Af hans arbejder findes en del bl.a. på Statens Museum for Kunst, Hirschsprungs Samlinger, Rosenborg Slot og Københavns Rådhus. Desuden påtog han sig omfattende opgaver som illustrator af mangeartede skrifter. Indtil midten af 1880'erne malede Karl Jensen udelukkende landskaber, men slog så over i arkitekturmaleriet, hvor hans evner kom til deres fulde udfoldelse. Han levede ugift og meget tilbagetrukket i Nyhuse ved Hillerød. Hans beskedenhed, der grænsede til selvudslettelse, gjorde, at han kun blev kendt og agtet af en snæver kreds. En ven gennem alle årene var Niels Skovgaard.

Kasernevej
Det lille stykke af Vesterbrogade fra krydset Idumvej-Niels Kjeldsens Vej fik sit navn efter, at Ringvejen var færdigudbygget. Den vestlige del af den gamle Ringkøbingvej fik navnet Idumvej.

Kielgasten
1980. Har navn efter malermester Karl Frederik Kielgast, der i 1876 fik borgerskab i byen. Boede på det sydlige hjørne af Lille Østergade og Skovgyden og havde værksted på modsatte side af Skovgyden, helt ned mod Læ-

gård Bæk og åen. Kielgast var en håndværker langt ud over det almindelige, herom vidner de dekorationer fra hans hånd, der endnu er bevaret. Således glaslofterne med blomster- og frugtmotiver i boghandler Willes ejendom (nu Andelsbanken) i Nørregade og ligeledes glasloftet med motiver af lægeplanter i Løveapoteket i samme gade (nu Synoptik). Begge de nævnte lofter blev ved ombygningen af de to ejendomme nedtaget og overladt Holstebro Museum.
I folkemunde hed den nederste del af Lægård Bæk fra Viborgvej Kielgasten med relation til nævnte maler, og da bækken blev rørlagt og den lille blindgade anlagt over dens løb, fik denne navnet Kielgasten.

Kildevej
1944. Den lille lavtliggende gade blev anlagt i tidligere opfyldte damme, hvori der var væld eller kilder. Området tilhørte Holstebro Aktiebryggeri der her skar is om vinteren til brug i bryggeriet og på restaurationer.

Kimsvej
1949. Bebygget 1954-62.
Kim Malthe Bruun (1923-6/4 45), dansk frihedskæmper. Født i Canada af danske forældre. Student 1943, medlem af »Holger Danske-gruppen« 1944. Fængslet og henrettet. Hans breve og dagbøger blev senere udgivet af hans moder. De viser en usædvanlig modenhed, idealisme og frygtløshed.

Kingosvej
1944. Bebygget fra ca. 1925 og frem.
Thomas Kingo (1634-1703), dansk digter og præst. Fra 1668 præst i Slangerup, 1677 biskop over Fyns stift.

Kirkepladsen
Helt fra den første kirke byggedes her i tidlig middelalder, var området omkring kirken begravelsesplads. Denne kirkegård strakte sig oprindelig helt ud til Nørregade og Skolegade, men på Pontoppidans bykort 1769 synes kirkegården at have nogenlunde den samme udstrækning som den nuværende Kirkeplads. I 1865 nedlagdes pladsen som kirkegård samtidig med, at den »gamle kirkegård« neden for Viborgvej blev taget i brug som assistentskirkegård.

Første del af den kommunale administrationsbygning blev opført 1905-06 (arkitekt Peters). Fra 1926 er der foretaget flere om- eller tilbygninger for at skaffe mere plads.

Holstebro kirke er opført 1907, tegnet af arkitekt V. Ahlmann. Den er opført i den for »stilblandingernes tid« så karakteristiske stil. Kirken, har længderetningen nord-syd, er 45 m lang og har 750 siddepladser. Tårnet er 48 m højt. Inventaret stammer hovedsageligt fra Holstebro gamle kirke. Altertavlen fra ca. 1520 er således en forgyldt såkaldt Mariatavle, bestående af fem figurgrupper. I den gamle kirke sad disse relieffer i en stor rokokotavle. Prædikestolen i renæssance er fra begyndelsen af 1600-tallet. Døbefonten er ny.
Klokkespillet, som består af 48 klokker, er fremstillet i Holland og blev indviet den 8/9 1974. Den mindste

klokke vejer 13 kg og den største 1535 kg. 5 af klokkerne er ophængt enkeltvis og bruges samlet eller enkeltvis ved almindelig klokkeringning. Desuden er der i tårnet to ældre klokker fra henholdsvis 1770 og 1906.
Kirkens ældste klokke, »Stormklokken«, blev i 1906 overført til Nationalmuseet. Siden Storbranden 1733 har klokkerne i Holstebro som et af de få steder i Danmark ringet solen ned kl. 22, oprindelig som tegn til beboerne om, at vægterne nu havde overtaget overvågningen af byen.
I soklen på den vestre korsarm er indhugget navnene Linde, Gersdorff og Lugge til minde om disse slægters begravelse i den gamle kirkes krypt.
Den første kirke på stedet var en romansk middelalderbygning af granit. Af den er bevaret bl.a. tympanonen over døren til præsteværelset i den nuværende kirke. Omkring 1410 blev denne kirke afløst af en større i sengotisk stil, opført i røde munkesten og indviet til Sct. Jørgen. Den havde meget fine hvælvinger, adskillige kalkmalerier og fik efterhånden et righoldigt udstyr, hvoraf det meste er bevaret i den nuværende kirke. Med sine kun 390 siddepladser viste den sig efterhånden at være for lille og blev nedrevet i 1906.

Kirkestræde
1904. Kirkestræde er afsat på et kort fra 1870, men var kun et lille stræde vest for den nuværende administrationsbygning. Dens videre forbindelse til Vestergade udgjordes af Kirkestien langs Bløden Bæk.

Posthuset, der kom hertil fra Østergade 4 i 1954, er i ekspeditionslokalet udsmykket af kunstneren Mogens Zieler (f. 1905). Motivet for udsmykningen er, at kunstneren med stor artistisk lune lader dyrene lege med alle de ting og redskaber, der hører et postkontor til. Over døren står i morsealfabetet: »Om lidt er alt så længe siden«.

Odd Fellow Logen er opført 1936-37, arkitekt Kr. Jensen. Afdelingen i Holstebro blev stiftet 1906.

Ungdomsborgen, der ejes af KFUM & K, blev indviet 1969. På stedet lå i årene 1812-1913 Holstebro præstegård. I 1913 mageskiftedes den med den nuværende præstebolig i Nellikestræde, og den gamle præstegård blev, efter at en etage var påbygget, overtaget af ungdomsorganisationen.

Kjeld Digesmeds sti
1944. K(j)eld Olufsen Digesmed var præst i Viborg og ejede en gård i Fuglsangområdet (se under Fuglsang). Udover at han i 1510 testamenterede denne gård til Helligåndshuset i Ålborg, kendes intet til ham.

Knud Rasmussens vej
1944. Anlagt i to omgange, midt i fyrrene og i 1972.
Knud Rasmussen (1879-1933), dansk polarforsker og forfatter, født og opvokset på Grønland. Anlagde handelsstationen Thule, hvorfra flere af hans ekspeditioner udgik. Alle hans rejser eller ekspeditioner resulterede i litterære arbejder, der alle er af stor litte-

rær værdi. Nationalmuseets eskimoiske samlinger består for en stor dels vedkommende af gaver fra Knud Rasmussen.

Jehova Vidners Rigssal er opført 1959, (arkitekt Tage Østergård Nielsen).

Krimpendam
1944. Ifølge Frølund er navnet opstået ved sammensætning af »Kristen Pinds dam«.

Kroghsvej
1944. Gerhard Christoph von Krogh (1785-1860), dansk general i Treårskrigen 1848-50. Ledede bl.a. slaget ved Isted 1850, hvor danskerne besejrede slesvig-holstenerne i Danmarkshistoriens største slag.

Kuhlausvej
1973. Frederik Kuhlau (1786-1832), dansk-tysk komponist, født i Tyskland, men levede fra 1810 i København, hvortil han var flygtet for at undgå militærtjeneste under Napoleon.

Langelinie
Det meste af bebyggelsen stammer fra 1930'erne. Jorden ejedes af manufakturhandler Jakob Nielsen, der fik gaden anlagt og byggede »Tårnborg« på hjørnet af Lægårdvej og Allegade. Navnet er et såkaldt »lån« fra en anden by (se i indledningen). Her er det Langelinie i København med bl.a. Gefionspringvandet og Den lille havfrue, der er »lånt«.

Langemettevej
1973. Har navn efter den 96 m lange bronzealderhøj »Langemette«.
Ifølge sagnet har der boet en kvinde ved navn Mette i højen, og i Bredhøj, øst for Ellebæk, boede en smed. Der opstod et kærlighedsforhold imellem dem, og de færdedes ofte over Ellebæk for at besøge hinanden.

Laksestien
1944. Navnet skal muligvis referere til det gamle navn på engen øst for Lunden, Lakskær.

Lange-Müllers vej
1973. Peter Erasmus Lange-Müller (1850-1926), dansk komponist.

Laubsvej
1973. Thomas Laub (1852-1927), dansk komponist, organist ved Holmens kirke 1890-1925.

Lavhedevej
Før Måbjerg blev indlemmet i Holstebro kommune dannede Lavhede en forstadsmæssig bebyggelse til byen. Om forleddet henviser til plantenavn-

et lav eller til adjektivet, er umuligt at afgøre.

Leharsvej
1976/77. Franz Lehar (1870-1948), østrigsk-ungarsk komponist.

Lemvigvej
Af egnens gamle alfarveje er Lemvigvej og Viborgvej dem, der kan spores længst tilbage i tiden (se under Viborgvej).
Lemvigvej gik oprindelig fra Nørregade ad Skolegade over Blødens Bæk og forlod byen ved Vesterport, fortsatte ad Døesvej mod Krunderup for derfra at sætte kursen direkte mod Lemvig gennem den nuværende Klosterhedens Plantage, hvor nogle få gamle Ole Rømer milesten fra omkring 1690 endnu er bevaret, (se under Ole Rømers vej).
Den nuværende Lemvigvej, Wilhelmsborgvejen, er anlagt i årene 1933-35 med støtte af Ministeriet for offentlige Arbejder, og vejen blev således anlagt som led i bekæmpelsen af arbejdsløsheden i 1930'erne.
I 1972 blev Lemvigvej omlagt, da trafikken blev ledet ad den nyanlagte Frøjkvej. En del af den gamle vej beholdt navnet Lemvigvej, medens den »blinde« ende af den fik navnet Banetoften.
Umiddelbart uden for Vesterport ved Lemvigvej lå fra 1870 markedspladsen, hvor de landskendte store kvægmarkeder afholdtes. Desuden tjente pladsen som mødeplads for større forsamlinger. Det mest kendte møde her fandt sted den 16. juni 1885, da venstres fører, C. Berg, vægrede sig ved at tale til den 3000-tals store forsamling, idet herredsfogeden havde taget sæde på tribunen ved siden af talerstolen. Redaktør Th. Nielsen og gdr. P. Noes, Vejrum, tog da embedsmanden under armene og førte ham ned. Berg blev dømt som »anstifter« af episoden, og alle tre blev idømt 6 måneders fængsel på sædvanlig fangekost.

Lerpytterne
1944. Det gamle navn skal henvise til, at de fleste byer havde en offentlig lergrav, hvor ler til klining af husene kunne hentes. Sand til gulvet kunne hentes i bakkeskråningerne ved Lunden. I 1909 blev lergravene opfyldt.

Lille Struervej
1904. Det lille stræde, parallel med Struervej, blev navngivet samtidig med Fredericiagade og Istedgade, men bebyggelsen går langt længere tilbage i tiden.

Lille Østergade
1904. Hører med til byens middelalderlige gader. Udgik oprindelig fra St. Torv og omfattede Grønsgade. (Se under denne gade.)

Lundholmvej
Efter gården Lundholm, der lå i området. (Se i indledningen om »-lund« og »-holm«.

Lyksborgvej
1944. Den oprindelige Lyksborgvej var forbindelsesvej mellem Broagervej og Mysundevej parallel med Brønsvej. Den nuværende Lyksborgvej er anlagt ca. 1972.

Lyksborg er det danske navn for Glücksburg, slot og by syd for Flensborg fjord. Slottet blev bygget af hertug Hans d. Yngre i årene 1582-87. Flere danske konger residerede her. Herfra stammer det glücksborgske kongehus, der kom på Danmarks trone i 1863 med Christian den 9.

Lystanlægget

Anlæggelsen af Lystanlægget, der har et areal på ca. 12 ha, blev i 1823 påbegyndt af lærer Jens Dahl og hans skoledrenge (se under Jens Dahls vej). I de følgende år fortsattes arbejdet under gunstigere økonomiske kår, men stadig med Dahl som initiativtageren, og de tidligere lyng- og græsklædte bakker samt de sumpede enge blev efterhånden forvandlet til det grønne bælte, der kom til at danne en sammenhængende bue fra Granbakken, gennem dalen langs Lægård Bæk over Nøjsomhed og Verdens Ende (hvor nu Friluftsteateret ligger), til Lægårdvej, på hvis modsatte side Wiums Anlæg og Banegårdsanlægget senere blev anlagt.
Ved hovedindgangen ved Østerport blev opført en portal med billetsalg ved store møder, populært kaldet »Grandelags tvillinger«, efter skaberen af dem, snedkermester Grandelag.
Lystanlæggets hovedformål var ikke alene af rekreativ art, men tillige at danne rammen om et folkeliv af oplysende og kulturel art. Til dette formål blev anlagt en stendysse som fundament for en talerstol (mindestenen for Jens Dahl stammer fra dyssen). Om talerstolen samledes tilhørerskarer, der taltes i tusinder, når en kendt kunstner eller en af landets førende politikere beklædte den.
Også en musiktribune blev rejst, og byens egen musikdirektør, Marthinus Jensen, gav sommeren igennem koncerter med sit orkester. Her foruden var der hver sommer teaterforestillinger, enten af amatører eller omrejsende selskaber. Hertil danseestrade, keglebaner o.a. Af mange andre aktiviteter skal nævnes »Vestjydernes Udstilling« i 1934, en messe og erhvervsudstilling, der blev en stor succes, idet ikke mindre end 175.000 – med Chr. X., dronning Alexandrine og statsminister Stauning i spidsen – besøgte den i de 16 dage, den var åben. Som udstillingsområde var valgt de smukke, bakkede arealer øst for Mølledammen, hvor byens egne arkitekter sammen med førende kunstnere inden for havearkitektur havde anlagt bygninger og kunstanlæg, der dannede en ideel ramme om udstillingen.
Efter udstillingen blev bygningerne ændret og nye føjet til. I disse og i diverse indhegninger, ialt ca. 5 tdl., blev Holstebro Zoologiske Have åbnet i foråret 1935.
I haven var såvel større som mindre dyr, bl.a. 6 bjørne, 3 løver, mange aber, indhegninger med hjorte, osv. Besøgstallet i haven var udmærket, men driften af den var dyrere end forventet, og ved krigens begyndelse i 1940 blev den nedlagt.
Til et bredt folkelivs trivsel hører endvidere en restauration; den fik Lystanlægget med Anlægspavillonen, der har en lang og bevæget historie.
Under et kongebesøg 1842 af Chr. d. 8. og dronning Caroline Amalie blev

dronningen, der via lærer Hansen-Sir havde fattet forkærlighed for egnen, så betaget af byens lille anlæg, at hun gav 50 rigsdaler til opførelsen af et lysthus. Murstenene dertil blev også købt, men da der ellers intet blev foretaget i sagen, forsvandt stenene lidt efter lidt, og først i 1859 blev et lysthus af råt tilhugne granstammer fra Bolbondes bakke ovenfor bygget. Det var derfor et stort fremskridt, da den første »rigtige« pavillon med servering blev rejst i 1861. Sin lidenhed til trods – den var kun 6-7 m lang og tækket med strå – blev den hurtigt et populært samlingssted. Under fjendebesættelsen 1864 led den stor overlast, men blev senere istandsat, og foran den blev i 1877 anlagt en lille dam med et springvand, der var skænket af slagteridirektør Magnus Kjær.
Den nuværende festlige, ottekantede pavillon med det smukke snedkerarbejde i kuplen blev opført 1895, men er senere blevet udvidet med bl.a. sal.
Under krigen fik Lystanlægget sin nuværende udformning, udført som led i bekæmpelsen af arbejdsløsheden.
(Om Lægård Mølle og museet, se under Museumsvej).

Lægårdvej
Er en af de gamle alfarveje, idet den i sit forløb til Mejrup er identisk med den oprindelige Viborgvej (se under denne).
Gaden har navn efter den betydelige gamle gård, Lægård, der dog i tidens løb blev delt op i et par mindre brug. Til gården hørte tillige Lægård Mølle, (se under Museumsvej).
Navnet stavedes Leegård i 1638, men fra 1688 ses kun den nuværende form. Forleddet er navneordet »læ«.
Slægten fra Lægård tog ofte navn efter gården, men brugte tillige formen Legarth eller Legård, således Frederik den Tredies hofmedicus dr. Kristen Legård.
I 1943 købtes 36 ha af gårdens jord med oprettelse af en landbrugsskole for øje. På grund af de vanskelige forhold under krigen blev avlsbygningerne til skolen opført først, i 1944/45, hvor samtidig indrettedes verdens første afkomsprøvestation for tyre. I 1947 var den smukke trefløjede skolebygning færdigbygget, og Lægård Landbrugsskole begyndte sin virksomhed.
Hovedbygningen til Lægård blev i 1943 købt af frk. Karen Sloth og indrettet som ungdomsskole, men måtte lukke i marts året efter, da den blev beslaglagt af tyskerne. Senere blev den overtaget af flygtninge og først i 1947 kunne Lægård Ungdomsskole genåbnes.
Holstebro kommune købte ligeledes et areal af jordene, hvor Holstebro stadion blev indrettet i 1944.
I tiden juli 1944 til 1978 havde ordenspolitiet til huse Lægårdvej nr. 16A.

(Om Centralsygehuset, se under Spidesdal).

Læssøvej
1944. Hed tidligere Åretoft, et gammelt marknavn fra området.
Frederik Læssøe (1811-50), dansk officer. Som stabschef bidrog han i allerhøjeste grad til sejrene ved Bov og Slesvig i 1848. Avancerede til oberst og førte avantgarden i Istedslaget

1850. Takket være hans strategiske begavelse sejrede danskerne, men Læssøe selv faldt.

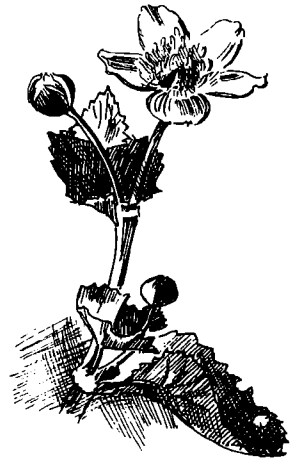

Mads Bjerres vej
Industriområde.
Mads Bjerre (1848-1936), gårdejer, stifteren af RAV.
Mads Bjerre blev født på gården St. Bjerre i Sir, som han overtog som voksen. I de meget vanskelige år for landbruget under omlægningen af produktionen i årene 1870-90 var Mads Bjerre en utrættelig forkæmper for, at landmændene skulle danne deres egne indkøbsforeninger for gennem storkøb at tage konkurrencen op mod de enerådende storkøbmænd. I 1885 var R.A.I. (Ringkøbing Amts Indkøbsforening) blevet dannet med det formål at indkøbe og fordele foderstoffer til medlemmerne. Året efter stiftedes på foranledning af Mads Bjerre Ringkøbing Amts Vareindkøbsforening (RAV), der skulle besørge indkøb af kolonialvarer, frø og gødning og levere varerne til de lokale indkøbs- og brugsforeninger i amtet. Gennem mangfoldige år var Mads Bjerre foreningens utrættelige formand, foretog talrige rejser for at sikre medlemmerne billigste kvalitetsvarer og var behjælpelig med oprettelsen af nye foreninger.
Holstebro-afdelingen af RAV begyndte 1886 i hjørneejendommen af Sct. Jørgensgade og Nørregade, men har fra 1899 haft til huse i Nørregade 50. Her indrettedes selvstændige afdelinger med kolonial, manufaktur, grovvarer og senere maskinhandel med hver sin forretningsfører.
I 1976 lukkedes kolonial-afdelingen og året efter manufakturafdelingen, og grovvareafdelingen flyttedes til Mads Bjerres vej. Også den er nu overgået til andre hænder. Men hovedkontoret på Stationsvej med isenkram, kolonial, korn- og foderstoffer distribuerer stadig varer til de forskellige foreninger i amtet.
Mads Bjerre var desuden sammen med lærer Hansen-Sir banebrydende i arbejdet for tilplantningen af Sir Lyngbjerg, og i mange år var han en af hovedkræfterne ved tilrettelæggelsen af de store folkemøder, der gennem mange år afholdtes der. I 1938 rejstes i bakkerne en mindesten med portrætrelief for ham. Den bærer følgende indskrift:
Ideernes, Livets, Samvirkets mand,
til gavn og ære for egn og stand.

Magnus Kjærs Gade
1944. Hed fra 1904 Slagterigade, idet Holstebro Svineslagteri fra grundlæg-

gelsen i 1868 og indtil 1932-33, da det flyttede ud på Struervej, lå i området. Magnus Kjær (1842-93), leder og ejer af Svineslagteriet fra 1881 til sin død. Inden for slagteribranchen og dansk svineavl viste Magnus Kjær en så stor dygtighed og fremsynethed, at hans navn inden for disse brancher er gået over i historien. Gennem 13 års virke som salgsmand i England havde han skaffet sig stor viden om de engelske forbrugeres krav til flæsk. Han indførte da derfra i stort tal Yorkshiresvin, som blev krydset med de gængse danske racer, hvorved opstod det danske baconsvin.
I hans tid blev slagteriet stærkt moderniseret. Mod nord rejstes en anselig nybygning, og i skrænterne mod Enghaven indrettedes store iskældre, der om vinteren blev fyldt op med natur-is. (om bygningerne se også under Enghaven).
Magnus Kjær var en farverig personlighed, der i adskillige artikler og skrifter tog del i tidens debat, specielt var han en stærk modstander af andelsbevægelsen. I årene 1884-88 var han medlem af byrådet og var i særlig grad interesseret i byens forskønnelse. Således skænkede han tre springvand til byen, og ved hans villa i Nellikestræde, den senere præstebolig, anlagde han en stor og pragtfuld park, fyldt med, dengang, sjældne planter samt statuer. I 1894 blev der rejst en mindeobelisk for ham i Lystanlægget bag pavillonen.

Mejdalvej
1944. 1547 Store Medal, 1633 Meidall, 1683 Ouver- og Lille Meidell.
Bebyggelsen ligger ved en kort, trang dal med Halgård Bæk, der ved den opstemmede Uhre sø løber ud i Storåen. Forleddet kan være substantivet »mærke« eller gammel da. »meth« = »stang«, »pæl«.
Ved anlæggelsen af Ringvejen blev Mejdalvej delt. Den del, der ligger i den nuværende bebyggelse Mejdal, fik navnet Prins Buris Vej.

Midgården
1970-72. Boligkarré.
I den nordiske mytologi er Midgården den midterste del af verden, hvor menneskene bor. Den tænktes ligge midt i verdensrummet omgivet af havet. Rundt om Midgård lå som et bælte Midgårdsormen, der opfattedes som en kæmpemæssig slange eller som et havuhyre, der pisker havet i oprør.

Mikkel Vibes vej
1944. Den lille tværvej mellem Lægårdvej og Sportsvej blev slettet af gaderegisteret i 1978.
Mikkel Vibe (1565-1624), borgmester og storkøbmand i København. Han blev født på Lægård, kom til hovedstaden og arbejdede sig op til at blive en af byens førende handelsmænd, især tjente han på den forkætrede monopolhandel til Island. Han lod opføre de endnu eksisterende renæssancebygninger Strandgade 30-32. Har givet navn til Mikkel Vibes gade i København (men ikke til Vibenshus).

Mozartsvej
Wolfgang Amadeus Mozart (1756-91), østrigsk komponist, vidunderbarn, skrev som 6-årig sine første kompositioner. Som 14-årig ansat som hof-

og domorganist i Salzburg. Senere levede han i Wien.

Museumsvej
1944. Har navn efter Holstebro Museum, der siden 1930 har haft til huse i hovedbygningen til den nu nedlagte Lægård Mølle.
Fra dets oprettelse i 1918 havde det hjemme i et par rum på Danmarksgades skole.
Museets samlinger er først og fremmest en lokalsamling, der omfatter en betydelig oldsagssamling og et smukt udvalg af sølvarbejder, der – med Joachim Weller i spidsen – for en stor parts vedkommende er fremstillet af byens tidligere så højt anerkendte sølv- og guldsmede.
I 1974 fik museet overdraget Marius Larsens pibesamling, der med sine ca. 550 numre hører til de største i verden. Mange af piberne har tilhørt forskellige berømtheder, og blandt dem findes (iflg. Guinness' Rekordbog) verdens mindste rygbare pibe på 18 mm.
Museet udfører en betydelig arkæologisk virksomhed og har i de senere år markeret sig ved flere større undersøgelser, bl.a. udgravning af en stor vikingeboplads ved Skave og undersøgelse af fundamenterne til Tvis kloster. Fundene fra disse udgravninger findes på museet.
Desuden udføres fra museet en betydelig formidlende virksomhed, bl.a. ved undervisning og udgivelse af diverse publikationer.
Under museet hører Lokalhistorisk Arkiv, Brogårdsvej 2, stiftet 1961 af Bent T. Holm. Arkivet rummer foruden en righoldig billedsamling fra såvel det gamle som det nye Holstebro talrige arkivalier fra oplandet og byen.
Også det tidligere Hjemmeværnsmuseum hører til museet under navnet Den våbenhistoriske Afdeling, Sønderlandsgade 8. Det er stiftet af Carl Fonager og omfatter en stor samling våben og effekter fra modstandskampen.
Lægård Mølle, hvis hovedbygning er indrettet som museum, nævnes første gang 1618. Den fornødne vandmængde opnåedes ved opstemning af Lægård Bæk, hvorved Mølledammen opstod. Det nuværende vandhjul er en attrap.
Foruden egnens landmænd havde molleren de fleste købmandsgårde i byen som kunder. Til gården hørte oprindeligt et betydeligt landbrug, omkr. århundredskiftet ca. 50 ha.
Den nuværende hovedbygning er opført af proprietær A. Wille i 1905. Området var oprindeligt et selvstændigt ejerlav i Måbjerg sogn, men i 1924 blev en del af det indlemmet i købstaden, så at hovedbygningen lå i Holstebro og avlsbygningerne med mølleriet i Måbjerg.
I 1940 nedbrændte udlængerne så nær som det nuværende møllehus, og mølleriet blev nedlagt.
Pladsen øst for Lægård Mølle og Anlægspavillonen kaldtes tidligere Karruselpladsen, eftersom de omrejsende tivolier holdt til her. Pladsen tjente desuden som gymnastikplads for børnene fra skolen, der dengang lå i Østergade og senere i Slagterigade (Magnus Kjærsgade).
Skråningen fra Museumsvej op mod kirkegården er en af byens gamle ble-

gepladser. (Om pavillonen se under Lystanlægget).

Mysundevej
1944. Hed tidligere Vester Alle. Blev i 1944 døbt Sankelmarksvej, men efter voldsomme protester fik gaden sit nuværende navn.
Bebygget i perioden 1900-60.
Har navn efter landsbyen Mysunde syd for Slien.
I 1850 afviste danske tropper ved Mysunde et slesvig-holstensk angreb og ligeledes den 2. februar 1864 et preussisk-østrigsk.

Møllevang
1944. Bebygget fra 1950'erne.
Om endelsen -vang, se indledning.

Møllevej
Området er hovedsageligt bebygget i 1930'erne.
I gaden lå der i mange år en betydelig vindmølle, fra 1867 til 1955 var møllen af den kendte hollandske type. I mølleriet var desuden bageri.

Måbjerg
Det gamle sognenavn stavedes ca. 1325 Mobierg, 1444 Moberig. Forleddet er gl. dansk »mo« = »slette, flade med sandig eller gruset jordbund«. På norsk er »mo« = »flade, slette, især en tør og vandig flade langs et vanddrag«. Om efterleddet -bjerg, se indledning.
Mange forskere anser Måbjerg for at være ældre end Holstebro. Er denne formodning rigtig, er Holstebro opstået i dalen ved vadestedet og senere broen og har derfra lidt efter lidt optaget mere og mere jord fra Måbjerg, indtil hele kommunen i 1966 blev indlemmet i købstaden. (Se også under Holstebro).

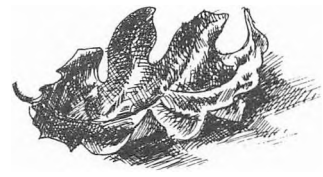

Nellikestræde
Om navnet henviser til blomsten eller til krydderiet af samme navn, kan ikke afgøres.
Det nu lemlæstede stræde hører til blandt byens ældste og optræder på et kort fra 1677. Det havde dog et noget andet forløb dengang end nu. Fra kirken gik det mod vest, slog så et skarpt sving mod syd og udmundede i Vestergade. Den førstnævnte strækning fik senere navnet Øster Nellikestræde og det sidste stykke Vester Nellikestræde.
En senere opstået parallelgade med Vester Nellikestræde fik navnet Asylgade, efter at et børneasyl var blevet etableret der (se derom under Asylgade).
Villaen nr. 3, hvor der nu er præstebolig, er opført 1885 af slagteridirektør Magnus Kjær. Efter dennes død blev den overtaget af etatsråd I. P. Aggerholm, der skænkede villaen til KFUM. Ved et mageskifte i 1913 overtog KFUM den gamle præstegård i Kirkestræde, hvor nu Ungdomsborgen ligger, medens sognepræsten fik bolig i Magnus Kjærs gamle villa.

Nibsbjergvej
Anlagt i 1962 og har navn efter en ejendom i Idum sogn lige uden for den gamle kommunegrænse. Plantagen blev anlagt 1918-20.
Forleddet »Nib« er sandsynligvis et gammeldansk navn for »næb« = fremspring; brugtes om landstrækninger, der var afgrænset af åløb eller enge og moser.
Om efterleddet, se under -bjerg.

Niels Ebbesens vej
1963. Niels Ebbesen (død 1340), væbner, jysk herremand, der natten til 1. april 1340 sammen med en lille flok mænd dræbte grev Gerhard d. 3. af Holsten (»Den kullede greve«). Derefter var Niels Ebbesen anfører i modstanden mod holstenerne, der havde besat Danmark, for – til dels – at skabe sikkerhed for pantegæld. Under belejringen af Skanderborg samme år faldt Niels Ebbesen.

Niels Bohrs vej
Anlagt 1968.
Niels Bohr (1885-1962), dansk fysiker, professor ved Københavns universitet 1916-56, fra 1920 bestyrer for Institut for Teoretisk Fysik, der nu bærer hans navn. Fik Nobelprisen i 1922.

Niels Finsens vej
1968. Niels Rydberg Finsen (1860-1904), dansk læge og videnskabsmand. Påviste de ultraviolette strålers helbredende virkning på hudtuberkulose (lupus). Grundlagde Finseninstituttet i 1896. Finsen fik Nobelprisen i 1903.

Niels Kjeldsens vej
1963. Er sammen med Sdr. Alle og Idumvej en del af den i 1855 anlagte Ringkøbingvej.
Niels Kjeldsen (1840-64), dansk dragon. Blev under patruljering den 28/2 1864 sammen med 4 andre dragoner indhentet af 9 preussiske husarer ved Blåkær skov, ca. 4 km syd for Vejle mod Kolding. Det lykkedes 1 dragon at flygte, og 3 andre overgav sig. Niels Kjeldsen nægtede at overgive sig, hvilket førte til en kort, hidsig kamp, indtil en preussisk fændrik, grev Lüttichau, skød ham ned.
Omkring tildragelsen har der i tidens løb været forskellige mytedannelser, bl.a. på grund af Fritz Henningsens maleri af episoden.
I 1891 blev en mindesten rejst på stedet.

Niels W. Gades vej
1973. Niels Wilhelm Gade (1817-90), dansk komponist, direktør for musikkonservatoriet.

Niels Steensens vej
1968. Latiniseret navneform Nicolaus Steno (1638-86), dansk teolog, anatom og geolog. Opdagede bl.a. ørespytkirtlens udførselsgang og påviste hjertet som en stor muskel. Foretog store undersøgelser af jordlagene i Italien, forsteningers natur og udgav arbejder om jordens udviklingshistorie, hvorfor han regnes for geologiens grundlægger. Konverterede i 1667 til katolicismen, blev præsteviet og senere biskop. Ligger begravet i Nicolai Stenonis kapel i Firenze.

Nis Petersens vej
1958. Nis Petersen (1897-1943), dansk forfatter, født i Vamdrup, opvokset hos mormoderen i Herning. Boede i sine sidste år i Laven, hvor der er rejst en mindebuste af ham.

Nordkap
1949. Boligblokkene er opført i årene 1951-53 som den nordligst bebyggede del af Lauhede. Endelsen »kap« stammer fra det latinske »caput« = »hoved«, der i geografisk betydning = »forbjerg«. Nordkap – således Norges nordligste punkt.

Norgesvej
1944. Den kaldtes tidligere Skovvejen. Bebyggelsen spænder over årene 1935-60.

Nybo Bakke
Industrikvarteret med Nybodalen, Nybohøje, Nybostien og Nybovej er anlagt 1969.
Den gamle Horsensvej gik over Nybo Bakker (se under Herningvej).
Om Garnspinderiet, se under Vestergade.
Specialarbejderskolen er oprettet 1967 og i 1973 sammenlagt med Specialarbejderskolen for Ringkøbing amt.

Nygade
1909. I området nord for Danmarksgade var der efter anlæggelsen af denne 1885 en reberbane og desuden meget attraktive haver bag gadernes facader. På bykortet 1858 er »Ny kirkegård« indtegnet i området, men projektet blev standset af distriktslægen, der forlangte kirkegården anlagt uden for byområdet.
I 1909 blev området udstykket og gaden anlagt som »privat« vej af ejeren, skomagermester P. A. Kjeldsen. Den kunne derfor forsynes med låger ved Møllevej (nu Enghavevej). På begge sider af den blev plantet træer, der voksede op til en smuk allé.
De fleste huse i gaden er tegnet af arkitekt Th. H. Andersen (se under Poul Andersens vej), der har søgt at give dem et ensartet præg med f.eks. de sorte glacerede tagsten og den samme bygningsstil, så hele gaden danner en helhed.
Holstebro Dagblad, der udgives af De Berske Blade ApS, blev stiftet i 1881 af C. Berg med Thomas Nielsen, »Hotel Postgården«, som redaktør. I 1916 flyttede bladet fra Bisgårdsgade til Nygade 12. Senere købtes naboejendommen nr. 10 af dyrlæge Nørklit og nr. 14 blev lejet af KFUM.

Nyholmsvej
1972. Industrikvarter. Har navn efter gården Nyholm i Måbjerg, men er på et stykke identisk med den gamle Struervej over Hjerm.
Om endelsen, se under -holm.

Nørgårdsvej
1979. Har navn efter gården Nørgård i Måbjerg.

Nørhedevej
I området lå tidligere Nørre hede eller Måbjerg hede.

Nørlundvej
Har navn efter gården Nørlund i Må-

bjerg. Om efterleddet -lund, se i indledning.

Nørre Boulevard
Anlagt 1971. Facadeløs forbindelsesvej. (Institutionsbyggeri).
Ordet boulevard er fransk og betyder oprindelig »befæstningsanlæg med palisader«, men anvendes nu i betydningen: bred gade med træbeplantninger. Ordet er iøvrigt bragt til Frankrig af normannerne og er det samme som »bolværk«.
Birkelundskolen, opført 1974-77 (arkitekt Skårup og Jespersen).

Nørrebrogade
Er anlagt først i 1960'erne som facadeløs forbindelsesvej til city-området og de nye kvarterer i nord-nordvest.

Nørregade
Af byens fire gamle landevejsgader overtog »Nørregaden« snart føringen, da den havde det største opland at optage trafikken fra. Den blev byens Algade og benævnes i flæng således i ældre tid.
Dens forløb svarede nogenlunde til det nuværende. Dog lå grænsen mod nord, byens Nørrebom, nogle hundrede meter sydligere end nuværende Nørreport. Ligeledes fortsatte gaden lige ud over St. Torv og ned til åen, hvor der på gamle kort er angivet en køre- og vadevej, der over en lille holm dannede forbindelsen til Sønderlandsgade.
I tråd hermed henlagdes i tidens løb flere af byens vigtigste institutioner hertil. Den første var kirken, der dog i relation til sin status som fredhelligt sted placeredes et stenkast fra gaden, men kirkegården bredte sig senere helt hen til den.
Byens første rådhuse fik naturligt deres plads på St. Torv, det gamle tingsted, men efter at rådhuset var nedbrændt under storbranden 1733, blev de følgende rådhuse opført i Nørregade (se under Rådhustorvet).
Talrige andre institutioner, som hører en købstad til, søgte hen i gaden. Således apoteker, hoteller med teatersale, og naturligt nok findes her talrige af de ældste forretninger i byen.
Disse forhold skabte voldsomme trafikale rammer, også i hestekøretøjernes tid, men helt kaotiske blev forholdene, da bilismen for alvor vandt frem i 1950'erne.
I 1965 blev derfor den nederste del af gaden, fra Skolegade til St. Torv, forsøgsvis udlagt som gågade i tiden 1. december til juleaften. Forsøget blev så stor en succes, at forsøgsperioden blev forlænget til 1. april. Endnu inden den var udløbet, og inden årets udgang havde bystyret vedtaget at gøre strækningen til permanent gågade.
Succesen blev i 1968 fulgt op med etableringen af den nordre del mellem Skolegade og Bisgårdgade. Denne ordning måtte dog ophæves året efter, idet den voldte alvorlige trafikale problemer for et par forretninger, men et par år efter flyttede disse ud i industrikvarterer, og også denne del af gaden blev udlagt som permanent gågade.
I foråret 1969 blev gågaden flisebelagt, lamper opsattes og der plantedes træer samt blomster i dertil indrettede kummer.
Der var dermed taget det første initia-

tiv til en kunstnerisk udsmykning af gaden. Det næste fulgte i 1974, da professor Helge Bertrams »Vandkunsten« blev indviet. Den består af et bassin, hvori er rejst to parallelle for hinanden lidt forskudte 4,5 m høje mure, bygget af glacerede teglsten i blå og grønne nuancer. Fra det øverste af murene risler vandet ned ad dem, og om aftenen forstøves vandet til et tågeslør, der skal minde om mosekonens bryg.

Vandkunsten – i folkemunde kaldet »Grædemuren« – er for så vidt et halvfærdigt kunstværk, idet det var kunstnerens tanke, at endnu en mur skulle placeres i gaden lidt højere oppe og dermed skabe indtryk af en »optisk byport«, hvorigennem fodgængerne sluses ind i gågaden.

Kernen i bebyggelsen i gaden stammer fra byens første store udviklingsperiode i slutningen af forrige og et godt stykke ind i dette århundrede. Tidens bygningsstil dengang var den af mange så forkætrede »stilblandingernes tid«. Den var en udløber af romantikken, hvor interessen for fortiden blev vakt og derpå dyrkedes så stærkt, at man inden for arkitekturen efterlignede fortidens stilarter, ofte kritikløst i en stor blanding. Derfor kan man i de fleste købstæder i beskeden udgave finde stilarter som renæssance, barok, rokoko og nygotik. Hjørneejendommene er ofte udstyret med et lille tårn eller spir, desuden ses renæssancekviste, gotik- eller barokgavle, karnapper, frontispicer med græske søjler eller pilastre på lidt mere fremtrædende bygninger, altsammen prydet med mønstre fra de forskellige perioder og opført i det nationale materiale, tegl.

Det er bygninger af denne art, der i dag giver de fleste af vore provinsbyer det købstadspræg, som de engang higede så stærkt efter.

Den, der har indført denne arkitektur i Holstebro, er arkitekt Thorkild H. Andersen (se under Poul Andersens vej). I Nørregade har han stået for opførelsen af Svaneapoteket (1919), begge hjørneejendommene ved Sct. Jørgensgade og ligeledes den sydlige hjørneejendom af Nygade, for Jysk Telefon i 1909.

Der er mange andre markante og statelige huse med ganske kuriøse træk i gaden. Et enkelt adskiller sig fra de øvrige ved at have bindingsværk i øverste etage, nemlig City, nr. 6, opført af smørkonsulinde frk. Maria Madsen i 1908. Hun ønskede at bygge en etage mere til den dengang lave bygning, men myndighederne stillede som betingelse for en byggetilladelse, at hele ejendommen skulle rykkes et godt stykke tilbage fra gaden. Ved besøg i ministeriet og ved flittigt at granske diverse byggevedtægter fandt den meget viljestærke dame ud af, at restriktionerne ikke omfattede bindingsværk! Oven over forretningerne var der indrettet herskabelige lejligheder med et sådant præg af stilfuldhed og elegance, at det må beklages, at de nu næsten alle er indrettet som kontorer, klinikker, lagre, m.m.

Blandt de markante bygninger i gaden skal endelig nævnes byens gamle hæderkronede Hotel Schaumburg, der skriver sig tilbage fra 1852, (se under Schaumburgvej).

I de følgende ca. 50 år var hotellet i slægten Schaumburgs eje, blev landskendt, og da der i 1880'erne blev tilbygget en teatersal med en efter tiden meget moderne scene, blev det tillige rammen om en betydelig del af byens kulturelle liv.
I 1920 undergik det en gennemgribende restaurering under ledelse af arkitekt Thorkild H. Andersen.
Der blev påbygget en etage mere ved at bygge manzard-tag, beklædt med sorte skifre, den frontispice-lignende kvist over porten blev føjet til, og endelig blev de efterhånden ret medtagne røde teglstensmure pudset og malet, så hotellet nu fremstår i den karakteristiske grå-hvide-gule palæstil.

Nørreparken
Kædehuskvarteret er anlagt 1956.

Odinsvej
Bebygget fra først i 1950'erne.
I den nordiske mytologi er Odin gudernes fader og er gift med Frigg. Han er visdommens gud og sidder på sit højsæde med ulvene Gere og Freke ved fødderne. På skuldrene har han to ravne, Hugin og Mugin. Hans sendebud er Hermod, og hans ottefodede hest hedder Sleipner.

Odin Teatret
Se under Særkærparken.

Offenbachsvej
Er en del af den gamle Døesvej. Har navn efter Jacques Offenbach (1819-80), fransk komponist.

Ole Rømers vej
1968. Ole Rømer (1644-1710), dansk astronom og naturvidenskabsmand. Opdagede 1676 lysets hastighed, udarbejdede 1687 en ny matrikelliste. Indførte ens mål- og vægtsystem i Danmark og fik de vigtigste landeveje opmålt og forsynet med milesten, de såkaldte »Ole Rømer-milesten«. I disse sten er indhugget henholdsvis 1,2 eller 3 forbybninger, der henviser til et mellemrum på 1/4 mil. For hver hele mil står en større sten med afstandsangivelsen angivet i hele mil, undertiden tillige med Chr. d. Femtes monogram. Oprindelig var stenene placeret på en lille høj ved siden af vejen.
I Ringkøbing amt er ca. 50 af disse milesten bevaret. Ved den gamle Skivevej fra Skave står (eller ligger!) således 14 i en næsten ubrudt række over Djeld, Sevel, Hjelm hede. I Klosterhedens Plantage ved den gamle Lemvigvej og ligeledes ved den gamle Ringkøbingvej over Vemb er kun enkelte bevarede.

Ole Worms vej
1968. Ole Worm (1588-1654), dansk læge og oldforsker, professor i medicin. Samlede og forklarede runeindskrifterne og udgav den første samlede beskrivelse af runestenene. Ligeledes

udgav han en bog om sine undersøgelser af det i 1639 fundne guldhorn.
Worm var en stor samler og opbyggede det første danske museum for bl.a. arkæologi, zoologi og geologi. Samlingerne indgik senere i Kunstkammeret.

Oluf Rings vej
1974. Oluf Ring (1884-1946), dansk komponist og musikpædagog. Lærer ved seminarierne i Ribe og Skårup.

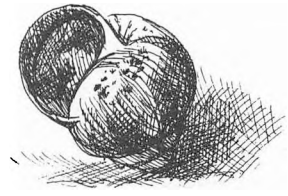

Parkvej
1966. Stamvejen er delvis en del af den gamle Agerbækvej.

Pile Allé
1947. Kædehuskvarter, er udstykket 1963 og straks derefter bebygget.

Platanvej
1947. Den smukke Adventkirke (arkitekt J. J. Frederiksen), der foruden Holstebro dækker områderne mod nord til Limfjorden, er opført 1963 ved frivillig arbejdskraft af menighedens medlemmer. Den har ca. 80 siddepladser samt en mødesal.
Den kommunale vuggestue på Platanvej (arkitekt Hansen-Møller), er opført 1956 til afløsning af byens gamle asyl (se under Asylgade).

P. O. Pedersens vej
1971. Peder Oluf Pedersen (1874-1941), født i Sig ved Varde, dansk opfinder og elektroniker, professor ved Polyteknisk Læreanstalt. I 1899 samarbejdede han med Valdemar Poulsen om bl.a. telegrafonen og buegeneratoren, hvorved det for første gang i verden blev muligt at sende radiofoni ved hjælp af kontinuerte radiobølger.

Poppel Allé
1947. Udstykket 1974 og bebygget i de følgende år.

Poul Andersens vej
Jorden blev købt og udstykket af tømmerhandler Poul Andersen (se under Sønderlandsgade).
Næsten alle husene i gaden er opført efter tegninger af arkitekt Thorkild Holger Andersen (1876-1939), født i Fredensborg, udlært murer, men uddannede sig senere til arkitekt. Nedsatte sig som sådan i Holstebro 1905 under adresse Engehavevej, senere Poul Andersens vej 13.
Th. H. Andersen er den arkitekt, hvis arkitektur stadig tegner den lidt ældre bygningsmasse i byen. Han fulgte nøje tidens stil (se om den under Nørregade), men forstod at udforme den i en modereret udgave, så at hans bygninger samtidig med at tale til fantasi og selvtænkning danner en smuk og afbalanceret helhed, og som andre af tidens bygmestre stillede han absolutte krav til den håndværksmæssige udførelse.
Foruden de under Nørregade fra hans hånd nævnte bygninger skal fremhæves næsten alle bygningerne i de to

gader Nygade og Poul Andersens vej samt rundt i byen en række markante herskabsvillaer, som f.eks. Granbakken nr. 1 (til sagfører, senere borgmester P. Dirchs), Rosenholm og Nørrelide (nu Børnehaveseminarium) på Struervej til slægten Wille.
Af institutions- og virksomhedsbygninger skal nævnes tilbygningen til den kommunale administrationsbygning, Mellem- og Realskolen i Danmarksgade, Odense Ægeksport ved Struervej og hovedbygningen til Poul Andersens tømmerhandel på Sønderlandsgade.
At Th. H. Andersen fornyede sig viser Struervej 32, der vistnok var det første elementhus i byen, samt Sdr. Allé 32, det såkaldte »Propagandahus«, der blev bygget af et konsortium af byens håndværkere i begyndelsen af 30'erne, hvor hovedformålet var at vise, at det var muligt at bygge billigt og smagfuldt. Det fik navnet efter, at der var »Åbent hus« i det under den store udstilling i 1934 (se under Lystanlægget).
Endelig skal omtales hans to kiosker i byen, Nørreports kiosk (se under Ved Nørreport), og Osteboden i Grønsgade (som aldrig kom i brug som kiosk). De er begge tydeligt inspireret af Fritz Koch's nu på et par undtagelser nær forsvundne københavnske telefonkiosker.

Prins Burisvej
Prins Burisvej, der nu er hovedgaden i Mejdal, er en del af den gamle vej (Mejdalvej) til Tvis. Ved anlæggelsen af Ringvejen blev Mejdalvej delt i to, og strækningen gennem Mejdal fik sit nuværende navn. Den bymæssige bebyggelse begyndte ca. 1960.
Prins Buris (ca. 1130-1167), søn af Henrik Skadelår, der deltog i mordet på Knud Lavard i Haraldsted skov 1131. Prins Buris deltog i adskillige vendertogter og benævnes derefter hertug. Han havde et spændt forhold til Knud Lavards søn Valdemar den Store, og for at give sit samtykke til kroningen af dennes søn, Knud den Sjette, måtte kongen forlene det meste af Jylland til ham. Dette satte ham i stand til 1163 at skænke store jordarealer til oprettelsen af Tvis Kloster. 1167 blev han af kongen kastet i fængsel, vistnok Søborg, blindet og lemlæstet for konspirationer mod kongen, men ifølge folkevisen fordi han havde forført kongens søster »Liden Kirsten«, der som straf blev tvunget til at danse sig til døde. Sammen blev de da begravet i dobbeltgraven ved Vestervig kirke.

Mejdal kirke
Indviet 1982. Arkitekter Holger Jensen og sønnen Lars Jensen. Kirken er opført i rødt tegl og udformet som en samlet helhed, centreret omkring klokketårnet. Den er smukt indpasset i kvarteret og de rekreative områder ned mod søen.
Foruden selve kirkerummet med ca. 170 pladser rummer kirken et tilstødende menighedslokale, der kan lægges til, hvorved der bliver plads til 280. Desuden findes konfirmandlokale, præsteværelse, køkken og depoter.
Alter og døbefont er udført i røde mursten. Alterets forside er smykket med Jesu monogram IHS i relief. Alterbor-

det er udført i træ. Bag alteret står fra gulv til loft en lodret bjælke, der hører til kirkens bærende konstruktion. På den er selve alterudsmykningen, et guldbelagt kors i jern. Disk og kalk er udført af sølvsmeden Bent Exner. De allegoriske murstensrelieffer er udført af kunstneren Edvard Jensen og skal ud fra såvel det gamle som det nye testamente symbolisere, at Faderens, Sønnens og Helligåndens gerninger giver sig til kende i synlige spor.

Provst Kyndes Vej
1944. Ebbe Klemmensen Kynde (1715-1789), født i Hjørring, var i årene 1749-73 sognepræst i Holstebro-Måbjerg. Fra 1758 provst, blev forflyttet til Budolfi kirke i Aalborg, hvor han blev stiftprovst.
Kynde gav i 1769 en beskrivelse af Holstebro til Erik Pontoppidans »Danske Atlas«. Beskrivelsen var ledsaget af et prospekt over byen, udført efter tegning af arkitekt, læge og viceborgmester i København Jens Bang.

Rasmus Færchs vej
1974. Rasmus Færch (1843-1914), tobaksfabrikant.
Rasmus Færch var født i Nibe, blev udlært inden for tobaksindustrien. I 1869 begyndte han sammen med en medhjælper tobaksfabrikation i lejede lokaler ved Nørreport i hjørneejendommen Bisgårdgade-Nørregade. Han flyttede to år senere til andre lejede lokaler ved Store Torv, hvor der tillige var udsalg, for endelig i 1873 at flytte i eget hus i Østergade, hvor virksomheden hurtigt blev byens største med op til 1500 ansatte.
Hidtil havde firmaet koncentreret sig om fremstilling af kardus-skrå, men efter etableringen i Østergade føjedes hertil produktion af røg- og shagtobak samt cigarer. Fabrikken blev udvidet flere gange, således i 1923-24, da det nuværende Færch-Huset i Østergade blev bygget. På Sønderland opkøbte man det gamle mejeri, og på dets plads opførtes det store, rummelige pakhus, der i dag er samlingsstedet »Laden«.
I 1938 erhvervede firmaet det i 1926 nedlagte Aktiebryggeri ved Hemingvej. Det blev i de første mange år anvendt til lager for råtobak, men da pladsen i Østergade blev for trang, flyttedes skråtobak-afdelingen derover. I 1948 blev en stor nybygning ved Hemingvej indviet. Hertil flyttedes hele tobaks- og cigaretproduktionen, medens cigarfremstillingen forblev i Østergade. I 1896 fik sønnen Søren Færch del i ledelsen for tre år senere at overtage den alene, da faderen trak sig tilbage. I 1906 lod Rasmus Færch opføre den smukke og herskabelige villa, der nu er indrettet som Holste-

bro Kunstmuseum. I 1961 blev den store virksomhed fusioneret med de tidligere konkurrenter C. W. Obel og Chr. Augustinus, og et nyt selskab dannedes under navnet Skandinavisk Tobakskompagni. Det betød, at en produktionsdeling fandt sted. Tobaks- og skråtobaksfremstillingen forblev i Holstebro, medens de øvrige tobaksvarer nu bliver fremstillet udenbys.

R. Færch Plast A/S begyndte produktionen 1969 i ledige lokaler i tobaksfabrikken ved Hemingvej, men i 1975 flyttede virksomheden til Rasmus Færch's Vej. Produktionen omfatter engangsemballage samt plastfolier, hvoraf en betydelig del går til eksport.

Ravelsvej
Maurice Ravel (1875-1937), fransk komponist.

Rendsborggade
Boligkarreerne er opført i årene 1961-64 og ungdomskollegiet 1968-69.
Navnet Rendsborg indgår i gruppen af sønderjyske navne ved Struervej.
Rendsborg by er vokset op omkring den gamle danske grænsefæstning ved Ejderen. Den 18/3 1848 vedtog stænderforsamlingen i Rendsborg at søge Slesvig-Holsten optaget i det tyske forbund, hvilket førte til udbruddet af Treårskrigen 1848-50. Få dage senere blev fæstningen overrumplet og overtaget af slesvig-holstenerne, hvorved arsenalerne derfra satte dem i stand til at påbegynde oprøret mod Danmark.

Riisagervej
1974. Knudåge Riisager (1897-1974), dansk komponist, 1956-67 direktør for Musikkonservatoriet.

Ringkøbingvej
Ringkøbingvej, som nu går over i Ringvejen, er anlagt i årene 1855-57 med Dalgas som ingeniør. Den udgik fra Sønderport og fortsatte mod vest mod Ulfborg. Den første strækning af den er nu delt op i Sønder Alle, Niels Kjeldsens Vej og Idumvej.
Den oprindelige alfarvej mod amtsbyen havde et helt andet forløb. Den fulgtes med Lemvigvej ud over Frøjk, fortsatte derfra mod Naur Mølle (Dalgård), Bur og nord om Vemb kirke, hvor den løb sammen med Lemvig-Ringkøbing-vejen.
Hvor den drejede fra Lemvigvej, stod en ejendommelig, trekantet vejsten med indskriften på den ene side: Til Lemvig et Ottesund, og på den anden »Til Ringkøbing«. (Stenen er p.t. placeret ved Holstebro Museum). På vejen mod Vemb er endnu nogle få Ole Rømer milesten bevaret. (Se under Ole Rømers Vej).

Ringparken
Boligkarreerne er opført i årene 1953-1959.

Ringvejen
Ringvejen er anlagt i årene 1953-67. Første del ved Ringkøbingvej af hensyn til det fra Randers ankomne Jyske Dragonregiment i 1953. Byens store omfartsvej er klassificeret som hovedvej i hele dens udstrækning. Som sådan afløste den hovedvej A 11, der løb ad Struervej, Nørreport, Enghavevej, Østerbrogade, et stykke af Hemingvej

og endelig ad Skjernvej. Hovedvej A16 løb ad Viborgvej, Østerbrogade, et stykke af Herningvej og Ringkøbingvej (nu Søndre Alle). A18 begyndte ved Sønderport.

Rolf Krakes vej
1944. Rolf Krake var den navnkundigste konge af Skjoldungeslægten i Lejre omkring år 600. Hans moder Yrsa og søster Hruth = Rude har givet navn til de to nabogader.
Rolf Krake var omgivet af sin »livvagt«, de tolv bersærker (f. eks. Bjarke, Hjalte, Vigge), der af og til gik »bersærkergang«. Sammen med elleve af bersærkerne blev Rolf under gæstebud i Lejre overfaldet og dræbt af fætteren Hjartvard, men blev hævnet af den overlevende bersærk Vigge – som derpå smilende gik i døden.

Rosenholmsvej
1944. Har navn efter den store villa af samme navn (arkitekt Th. H. Andersen), der blev bygget til slægten Wille i 1902. Nedrevet 1981.

Rudesvej
1943. Rude er en staveform af Hruth = Ruth, der var Rolf Krakes søster, gift med Bjarke.

Rutebilstation
I 1931 anlagdes to rutebilstationer i byen, en på Brotorvet og en på banegårdsterrænet ved Stationsvej.
1952 nedlagdes stationen på Brotorvet; den nuværende flyttede ind i naboejendommen, hvor Falck havde haft station siden etableringen 1933, men nu var flyttet til Lemvigvej.

Ryesvej
1944. Olaf Rye (1791-1849), dansk general af norsk slægt. Kæmpede som ung officer i preussisk tjeneste imod Napoleon. Udmærkede sig som bataljonschef i Treårskrigen i slagene ved Bov, Slesvig og på Dybbøl. Førte i 1849 en brigade op gennem Jylland og ud på Helgenæs, hvorfra den hemmeligt blev afskibet, så den kunne deltage i udfaldet fra Fredericia 6. juli. Under dette faldt Rye.

Rødevej
1944. Den lille blindgade i Hornshøj er et lille stykke af den gamle Viborgvej fra Nørreport mod Mejrup. Desuden faldt den sammen med den oprindelige Rødevej, der gik fra Gl. Struervej ved Lauhede, over jernbanen ved det nu nedlagte ledvogterhus, over Nørremarken og Lægård jorde til Hornshøj. En strækning af den omkring Skivevej falder sammen med Ringvejen.
Navnet kendes fra adskillige andre byer og henviser til, at man allerede tidligt kaldte gaderne op efter farven på byens porte eller bomme.

Rådhusstræde
1978. Er det østlige lille stykke af den gamle Skolegade, der blev gennemskåret ved Bisgårdsgades forlængelse til Nørrebrogade.

Det nu nedlagte »Højskolehjemmet«, der var rammen om det grundtvigske folkelige arbejde, blev opført i 1898. I 1915 tilbyggedes mod syd en fløj, der på 1. sal rummede en stor foredragssal.

Holstebro Bibliotek
1981. Arkitekter Hans Dall og Torben Lindhardtsen i samarbejde med ingeniørfirmaet Carl Bro A/S.

Biblioteksbygningen er 1. etape af et samlet bygningskompleks, der også skal omfatte et nyt rådhus. Den består af fire toetagers længer, som omslutter en ovenbelyst gård, hvor der er indrettet udlånssal. Ved bl.a. at anvende rødbrun tegl som bygningsmateriale og forsyne bygningen med halvrunde trappetårne, indgange og vinduer af forskellig størrelse er den indpasset i det bestående miljø.
Foruden voksen- og børnebibliotek rummer biblioteket mødelokaler, teater- og biografsal samt en betydelig musiksamling. Med sine åbne magasiner, studierum med bl.a. mikrofilm, værksted til forskellige aktiviteter for børn, lydisoleret musikstudierum m.v. hører biblioteket til de bedst udstyrede i landet.
Biblioteket kan føre sin historie tilbage til 1890, da kredsen omkring Valgmenigheden oprettede en beskeden bogsamling i Højskolehjemmet, men i 1903 oprettedes »Holstebro og Omegns Folkebogsamling«. Indtil 1915 havde det hjemme i et par skabe på Højskolehjemmet. I de følgende år var det indrettet så forskellige steder som i Kødkontrollen i Horsstræde, i det gamle sprøjtehus i Skolegade og i kæmnerbygningen på Kirkepladsen for endelig i 1923 at flytte i eget hus i Kirkestræde, hvor det til 1972 havde status af Centralbibliotek.
Dets smukke toetages røde bygning med takkede gavle var til 1982, da det måtte vige for det nye rådhus, et af de faste motiver i gadebilledet.

Rådhustorvet
Middelalderen igennem afholdtes såvel bystævne som byting – og eventuel eksekvering af afsagte domme – under åben himmel på byens torv.
Hen i slutningen af middelalderen flyttede tinget inden døre og delte i reglen rum med byens råd i et rådhus. Hvornår dette har fundet sted i Holstebro, kan ikke siges med bestemthed, men på et kort fra 1677 er rådhuset indtegnet på den østre side af St. Torv. Dette rådhus må imidlertid være nedbrændt, for da det statelige, tostokværks rådhus med alle byens arkivalier og protokoller blev flammernes bytte under storbranden i 1733, hedder det, at det var det andet rådhus i byen.
Efter branden – en ny af næsten lige så stort omfang fulgte året efter – var byen så forarmet, at der ingen penge var til bygning af et nyt, og i de følgende 17-18 år måtte man leje sig ind i en elendig bagbygning til byfogedens gård på Hestetorvet (nuværende Sct. Jørgensgade).
I 1750 købtes imidlertid en gård på det nuværende rådhus's plads, selv om den var i en dårlig stand.
Endelig i 1786 var byen kommet så meget til kræfter, at man turde binde an med opførelsen af et nyt på stedet, efter at det gamle var blevet nedrevet. Det indrettedes med to tingstuer, et for herredstinget og et som rådstue. Desuden arrest og i sidebygningen vægterbolig og sprøjtehus med brandslukningsmateriellet.

Dette rådhus blev i 1846 afløst af det nuværende (arkitekt N. S. Nebelong). Det er opført af teglsten fra Nr. Vosborg teglværk, der blev sejlet hertil ad åen. Byggestilen er nyklassicistisk, der i sin enkelhed danner en harmonisk helhed med omgivelserne.

På Rådhustorvet, hvor tidligere blomster- og frugthandlerne havde deres stader på store torve- og markedsdage, stod i hjørnet mod Skolegade i årene 1906-34 statuen af Chr. d. Niende, som nu er placeret på hjørnet af Lægårdvej-Skivevej. Den er udført af billedhuggeren L. Brandstrup og skænket byen af fabrikant S. Færch. Få meter derfra står nu Alberto Giacomettis (1901-66) skulptur »Kvinde på Kærre«, der var byens første større indkøbt kunstværk i nyeste tid (1965). I årene 1966-78 var den midlertidig placeret på den vestre side af sognekirken. Skulpturen, der er 160 cm høj, blev udført i Schweiz i 1942, men først støbt i bronze i 1963.

Kærren, som figuren står på, er inspireret af en apotekervogn, som kunstneren så på et hospital.

I 1978 fik arkitekt Dieter Fremery overdraget opgaven at omlægge og regulere torvet. For at dette og det fredede rådhus skulle danne en helhed valgte han til belægning store, gamle brosten, og det er tanken, at trappegelænderne og de lave mure efterhånden skal dækkes af krybende planter.

Sct. Jørgensbakke og Sct. Jørgensgade
Navngivet 1881.

Sct. Jørgensgade omfattede tidligere også den nuværende Sct. Jørgens Bakke og dannede altså et »T«, hvilket var ret uheldig af hensyn til nummereringen af husene, især da Bisgårdsgade blev anlagt.

Under den store navngivning af byens gader i 1944 (se derom i indledningen) stod et af de voldsomste »slag« om navngivningen af den nederste del af gaden, Sct. Jørgens Bakke.

Først var det tanken at kalde den »Bag Rådhuset«, men da beboerne protesterede voldsomt mod dette navn, fik gaden i stedet navnet »Bækkelund« efter en gammel gård i området. Også dette navn vakte stor utilfredshed, hvorfor byrådet skar igennem og fastholdt det først vedtagne navn, »Bag Rådhuset« (se kortet fra 1944). Da brød en storm af protester løs, og byrådet bøjede af endnu engang og gav gaden dens nuværende navn, Sct. Jørgens Bakke.

Navnet henviser umiddelbart til en Sct. Jørgensgård, dvs. de såkaldte leprosserier, hvor de spedalske var isoleret i middelalderen. Men da man intet vidnesbyrd har om eksistensen af en sådan spedalskhedsgård i byen, ligger det nærmere at antage, at gaderne, der jo ligger i umiddelbar nærhed af kirken, er opkaldt efter den gamle kirkes skytshelgen, Sct. Jørgen eller Sct. Georg, som iøvrigt også er byens skytshelgen og optræder i byvåbenet. Ifølge overleveringen var Sct. Jørgen en prins fra den romerske provins Asia (den vestlige del af det nuværende Lilleasien). Ved en bestemt lejlighed

dræbte han en lindorm og befriede en prinsesse. Senere gik han over til kristendommen, men led martyrdøden under kejser Diokletian omkring år 300.

Schaumburgvej
1944. Gaden hed tidligere Hyllingsvej (se under Hyllings Alle). En tidligere Schaumburgvej blev anlagt i slutningen af forrige årh. som sidegade til Enghavevej, hvor indgangen til Centralsygehuset fra Enghavevej nu er. En naturskøn sti (den senere Spidesdal) dannede forbindelse til Lægårdvej, en anden sti gik rundt om sygehuset, over skrænterne til Lystanlægget for at ende i Danmarksgade.
I slutningen af 1930'erne købte amtet hele gaden, der blev indrettet som indgang til sygehuset og forsynedes med portpiller, porte og låger. Kort tid efter måtte alle bygningerne vige for et nyt sygehusbyggeri, og navnet blev slettet af gaderegisteret, men opstod igen 1944.
Gaden har navn efter Heinrich Schaumburg, født i Odense 1804, udlært som maler og kom til byen for at male kirkens alter og prædikestol. Blev i byen og oparbejdede en betydelig virksomhed som malermester.
Schaumburg nød stor anseelse i byen, var således medlem af borgerrepræsentationen i årene 1838-51, en tid som formand. Efter at han var blevet gift ind i den gamle købmandsslægt Kjær, overtog han i 1838 sin afdøde svigerfaders gamle købmandsgård i Nørregade. Denne blev nedrevet, og på tomten af den blev i 1852 opført et efter forholdene imponerende toetages hotel i rødt tegl, Schaumburgs Hotel (se under Nørregade).

Sct. Pouls Plads
1944. Har navn efter den nu nedlagte Metodistkirke, hvor nu Holstebro Egnsteater har til huse (om kirken, se under Danmarksgade).
Sct. Poul er det gamle navn for hedningernes apostel Paulus eller Saulus, der efter at have grundlagt menigheder i Anatolien (Tyrkiet), Grækenland og Rom, led martyrdøden under kristendomsforfølgelser i Rom år 64.
Har skrevet 13 af brevene i Nye Testamente.

Sdr. Allé
Gaden er sammen med Niels Kjeldsens Vej og Idumvej identisk med den gamle Ringkøbingvej.
Sønderlansskolen er opført 1952 (arkitekt Otto Frankild, som bl.a. også har opført Ålborghallen).
Sønderport Station blev taget i brug samtidig med Herningbanens indvielse 1904.
Den betydelige virksomhed, M. Colstrups Jernforretning begyndte opr. som en afdeling af A/S Poul Andersens vidtforgrenede forretning i Sønderlandsgade, men blev i 1934 købt af M. Colstrup, der siden 1907 havde været ansat i firmaet. I 1938 flyttede virksomheden til egne, nyopførte bygninger på Sdr. Allé.

Skivevej
Skivevej fik sit nuværende forløb ved Nørreport 1954, da første etape af Politi- og Retsbygningen blev taget i brug. Før den tid udmundede den i

Stationsvej, umiddelbart nord for retsbygningen.
Vejen er en delvis videre udbygning af den gamle Sønderlundvej med forbindelse til Rydhave og Handbjerg. Den oprindelige Skivevej fulgte Viborgvej gennem Skave, men drejede så fra ved Tinkerdal, fortsatte over Djeld, Sevel og Hjelm Hede til Skive. På strækningen fra Tinkerdal, står eller ligger i en uafbrudt række 14 Ole Rømer-milesten (se om dem under Ole Rømers Vej).
I årene 1896-1963 lå Birns Jernstøberi og Maskinfabrik A/S på Skivevej mellem Wiums Anlæg og Poul Andersens vej, hvor der nu er p-plads. (Om fabrikken, se under Frøjkvej).

Skjernvej
Den gamle landevejsgade er den eneste i byen, der stort set har bevaret sit forløb uændret. Undertiden benævnes den Vardevej eller »Studevejen«.
Den betydelige virksomhed »Poul Andersens Savværk« blev flyttet hertil fra Sønderlandsgade i 1942.

Skjoldgården
Boligkarreerne er opført 1973-77.
Ifølge den nordiske mytologi var kong Skjold Odins søn. Da Danmark engang var i den yderste nød, kom Skjold som lille barn sejlende til landet alene på et prægtigt skib, hvilende på et kornneg og med kongeflaget vajende over sig. Danskerne anså ham straks for Odins søn og hyldede ham som konge ved at løfte ham op på et skjold. Da han efter et langt livs godt styre døde, blev hans lig sendt bort på det samme skib, som han var kommet på.

Skolegade
Skolegade er en af byens middelalderlige stræder og dannede ved Vesterport forbindelse til Lemvigvej.
Den gamle gade blev ved anlæggelsen af den nye Bisgårdsgade delt i to, hvoraf strækningen nærmest Nørregade fik navnet Rådhusstræde, idet det nye rådhus og bibliotek blev opført tværs over gaden.
Gadens navn henviser til, at byens latinskole i årene 1540-1740 lå i gaden, ca. hvor det nye bibliotek nu er placeret. I »navneforbistringens tid« før 1944 (se derom i indledningen) hed gaden »Nordre ell. Nørre Vestergade«.
I årene ca. 1870 til omkr. 1960 var Skolegade særlig kendt for sine store hestemarkeder. På store markedsdage stod hestene tætpakkede i to rækker i hele gadens udstrækning, og markedet var således et af landets største (om markeder iøvrigt, se under Stationsvej). Markederne fik værtshuslivet i gaden til at blomstre som ingen andre steder i byen. Således lå omkring århundredskiftet 14 af byens 53 værtshuse i Skolegade.

Valgmenighedskirken.
Den grundtvigske valgmenighed i Holstebro blev stiftet 1875, og 1885 indviedes menighedens første kirke på den gamle Storetoft i Skolegade. Den viste sig hurtigt at være for lille, og i årene 1905-06 blev den udvidet (arkitekt C. Brummer, København) og fik sin nuværende skikkelse. Kirken har 500 siddepladser, men kan rumme 700. Den middelalderlige døbefont stammer fra det for længst nedlagte Skærum kapel

ved Vemb. Altertavlen er malet 1907 af Joakim Skovgård.
I årene 1887-1936 virkede den landskendte præst Morten Larsen ved kirken. Ud fra sit grundtvigske livssyn kæmpede han ivrigt for kirkelig frihed uden nogen indblanding fra statsmagtens side. Som konsekvens deraf ønskede han i 1913 at udtræde af folkekirken, og da næsten hele menigheden sluttede op om ham, dannedes i 1914 Holstebro Frimenighed. Denne status varede ved til 1966, da man vendte tilbage til den oprindelige ordning som valgmenighed inden for folkekirken. I 1960 rejstes ved kirken en mindesten for Morten Larsen, udført af Th. Westergård, Lemvig.

Skove og plantager
Indtil slutningen af forrige århundrede var byen omgivet af lyngheder mod vest, syd og øst, og mod nord lå endnu den lille Måbjerg hede. Holstebro var, som ingen anden, »Lyngens eller hedens by«. Inspirationen til beplantning af hedearealerne kom i første række fra Enrico Dalgas (se under Dalgasvej), men lokale mænd med redaktør V. F. Welsch i spidsen tog ideen op og forvandlede i løbet af få år den skovfattige egn til et forholdsvis skovrigt område med ialt ca. 282 ha beplantninger.
Østre plantage var tidligere byens »Østerhede«, omfatter 45 ha. Nord for Viborgvej findes en mindesten, rejst 1933 for V. F. Welsch.
Søndre plantage hed tidligere »Søndre sande« (sande = klit, indlandsklit). Adskillige beboere følte sig ofte generet af de talrige sandstorme, der stod ind over byen. Plantagen omfatter 51 ha. Den blev anlagt 1866, samme år, som Det danske Hedeselskab blev stiftet og er formentlig landets ældste kommuneplantage og den først anlagte af Dalgas. I den blev en festplads med pavillon (nedbrændt 1949) samt skydebaner anlagt. På pladsen blev i 1916 rejst en mindesten for de mænd, der foranledigede plantagen anlagt, Dalgas, d'Origny (toldforvalter), N. B. Nielsen (gartner) og M. H. Petersen (jernstøber).
Nybohøje plantage, 19 ha, anlagt 1906.
Vestre eller Galgebakke plantage var tidligere byens fælleshede, 134 ha, anlagt 1889. Omfatter også Nibsbjerg.
I samtlige plantager er anlagt spadserestier gennem de smukkeste områder.

Skovgyden
1944, men er det gamle navn for vejen ud til Svinevigen.

Slotsgade og Slotsvænget
1939. Sammen med Voldgade blev de to gader anlagt i det gamle Fuglsang (se derunder) for at danne forbindelse til den i 1936-38 anlagte Vesterbrogade.
Alle tre gadenavne henviser til et slot eller en borg med fæstningsværker, men der findes ingen skriftlige kilder, der omtaler eksistensen af et slot i byen.
Imidlertid findes på byens ældste kort fra 1677 indtegnet en ret betydelig banke ved Blødens udløb i Storåen, kun adskilt fra denne ved Blegdammen (sted, hvor tøjet kunne lægges til blegning). En mundtlig overlevering beretter, at der omkring 1830 var spor

af grøfter og grave på den landværfts side af banken. Senere hen i århundredet, da banken sløjfedes, kom store, tilhugne sten, der kunne hidrøre fra kældre, for dagens lys, men om de har haft nogen tilknytning til et slot, er ikke muligt af afgøre.
Har der ligget et slot eller snarere en borg på stedet, er det – som en tradition siger – meget sandsynligt, at det sammen med flere andre jyske borge er blevet nedrevet under Valdemar Atterdag (1340-75). Under hans »retsopgør« efter den tyske besættelse 1332-40 måtte adskillige af de stormænd, der havde været på holstenernes side, afstå deres borge. Mange af dem blev nedbrudt, for at de ikke fremover skulle være tilholdssteder for konspiratorer mod kongemagten.

Skoleparken
Villakvarteret er anlagt 1967.

Skredsande
Blev navngivet 1944, men navnet kendes langt tilbage i tiden, bl.a. findes det på kortet over bymarker og veje omkring år 1800. Dengang havde åen sit leje helt inde under den ret betydelige bakke, og navnet skal sikkert henvise til de problemer, det nedskridende sand voldte åløbet.
Plejehjemmet blev taget i brug 1975.

Slugten
1944. Hed tidligere Færchsvej. Kun et lille stykke af gaden er tilbage, idet et stykke af den nu er sløjfet, og en del har fået navneforandring til Brogårdsvej i forbindelse med anlæggelsen af Sønderbrogade. Var tidligere en videreførelse af Svinget.

Smedevad
Smedevad er den ældgamle betegnelse for Viborgvejs passage af Lægård Bæk i Hornshøj.
Indtil omkring 1960 var der her en stensat bro af samme middelalderlige type som kendes i Immervad i Sønderjylland. Den var bygget på søjler af kløvede granitsten, brodækket bestod af tilhugne granitsten, og hverken mørtel eller jernankre var anvendt i konstruktionen.
Den er nu opstillet på Frilandsmuseet i Lyngby.

Snerlevej
Anlagt fra midt i 1950'erne.

Solsortevej
»Fuglekvarteret« ved Skjernvej er navngivet i 1930'erne.

Sortevej
1944. Er nu på strækningen fra viadukten over Nørrebrogade til Odinsvej udlagt som cykel- og gangsti.
Det var almindeligt at navngive en gade eller vej efter farven på byens port.
Ved Sortevej ligger endnu bygningerne til ejendommen »Fredegård«, der har sit navn efter Frede Bjerre (død i Odense 1979). I 1943 blev den overtaget af Den tyske Værnemagt, som anvendte jorden til øvelsesområde, hvorved landbrugsjorden led stor overlast for lange tider.

Sparretoft
1944. Navnet henviser til den gamle bymark Sparretoft.
Forleddet »sparre« = »spurv«, stave-

des gl. dansk »sporw, sparw, sparre«, og er det samme som i Sparkjær.
Om -toft, se i indledningen.

Spartavej
1944. Haveområde.
Sparta var en oltidsstat på Peloponnes i Grækenland. Takket være byens dyrkelse af militærlivet blev den Grækenlands stærkeste stat og vandt sejre – til sidst over det demokratiske Athen, men har intet efterladt sig af kulturel betydning. Fra historiebøgerne huskes, at soldaterne måtte komme hjem fra krigen »på deres skjolde eller med dem«.

Spidesdal
1944. Den lille gade fra Lægårdvej til Centralsygehuset.
Forleddet er beslægtet med »hospital«, der igen er beslægtet med ordet »spedalsk«. Den frygtede sygdom menes bragt fra Frankrig til Danmark af vikingerne, og i løbet af middelalderen indrettedes »hospiter« eller »Sct. Jørgensgårde« for de spedalske i udkanten af større byer, ialt ca. 30 i Danmark. Navnene optræder enkelte gange i diverse arkivalier med relation til Holstebro, men om der har været et sådant hospital i byen, har ikke været muligt at bevise.
Det første sygehus i Ringkøbing amt indrettedes 1824 i Holstebro. Forholdene var, som det hedder i tidens sprog, »mådelige«. Lidt bedre blev de, da der i 1842 blev opført et privat sygehus på hjørnet af Nellikestræde og Vestergade (den senere fattiggård). Desuden lejedes private sygestuer andre steder i byen. 1884 oprettedes Epidemisygehuset i Fuglsangsgade, hvor det fungerede til 1958.
Første etape af Centralsygehuset blev taget i brug 1895 og havde plads til 30 patienter. Det er senere udvidet flere gange, og på nuværende tidspunkt har det 528 sengepladser og ca. 1100 ansatte.
På det store sygehusområde rejstes i 1959 billedhuggeren Tove Olafsons bronzeskulptur »Mor og barn«, en gave fra Ny Carlsbergfondet.

Sportsvej
Har navn efter idrætspladsen, der blev anlagt 1910-11.

Stationsvej
Er inde i byen identisk med den gamle Sønderlundvej eller Hjermvej, der dannede forbindelsen til Struer over Quistrup, indtil den nuværende Struervej blev anlagt.
Jernbanetrafikken mod Struer åbnedes 1866, mod Ringkøbing 1875, mod Herning 1904 og endelig den privatanlagte Ørnhøjbane 1925 (nedlagt 1961). Den oprindelige banegård lå lidt sydligere end den nuværende. Ved anlæggelsen af Herningbanen viste den sig at være for lille, hvorfor den blev afløst af den nuværende. Arkitektonisk røber den såvel indvendig som udvendig nært slægtskab med Københavns Hovedbanegård, hvilket skyldes, at de begge er opført af arkitekt H. Wenck.
På arealerne fra banegården til Nørreport blev det smukke Lystanlæg, Banegårdsanlægget, anlagt med stier og gange og langs Stationsvej en allé. Anlægget måtte vige omkring 1930

da de første såkaldte »basardbygninger« opførtes på stedet. Ligeledes opførtes her i 1933 byens første Falck-station, der fungerede som sådan til 1952, da Falck flyttede til sin nuværende plads. I bygningerne indrettedes rutebilstation for alle busruter til byen, samtidig med at rutebilstationen på Brotorvet blev nedlagt.
I 1977 blev »basardbygningerne« nedrevet, og på arealet blev det nye posthus opført.
(Om Politi- og Retsbygningen, se under Ved Nørreport).
(Om RAV, se under Mads Bjerres vej).

Den spændende, næsten kileformede, ejendom nr. 2, har fået sin særprægede udformning, fordi den blev opført som hjørneejendom på trekanten Stationsvej-Skivevej, idet sidstnævnte indtil første etape af Politi- og Retsbygningen blev taget i brug i 1954, udmundede i Stationsvej her. På grund af den ejendommelige form døbte folkeviddet den snart »Strygejernet« – ligesom det berømte forbillede »Strygejernet« på Times Square i New York, hvor det kendte amerikanske blad New York Times ligeledes måtte indrette sit byggeri efter forholdene. Bygningen blev i sin tid opført af handelsmand og slagtermester Junget, der i øvrigt også har ladet flere andre ejendomme i gaden og på Skivevej opføre. Senere blev ejendommen indrettet som pensionat og hotel, men blev under krigen beslaglagt af besættelsesmagten, hvorved den led stor overlast. Kælderen var dengang indrettet som fangeceller.

Eksportstaldene - eksportmarkedet
Markedshandel er den ældste form for handel overhovedet og har sin rod langt tilbage i oldtiden. Overalt, hvor mennesker samledes regelmæssigt, f.eks. ved kultsteder eller trafikknudepunkter, opstod handelscentre, der under gunstige vilkår udviklede sig til bysamfund.
Da kongemagten i middelalderen var blevet så stærk, at den kunne hævde en vis ejendomsret over havne, alfarveje og torve, blev der fastsat nøje regler for markedshandelen, bl.a. hvor ofte der måtte afholdes marked. I middelalderen havde Holstebro tre markeder, nemlig ved Midfaste, Sct. Hans og Sct. Olufs dag (29. juli). Det ældst kendte er Midfastemarkedet 1345, hvor Valdemar Atterdag residerede ved Kongens Retterting.
Det bærende element i markedshandelen var kvæg og heste, der sammen med korneksporten udgjorde vort vigtigste aktiv på udlandsmarkedet, indtil omlægningen af landbrugsdriften i slutningen af forrige årh. (om krammarked, se under St. Torv).

Markedspladser har der været forskellige steder i byen. Indtil omkring 1840 afholdtes kvægmarkedet uden for Nørreport. Herfra flyttedes det til Sysseltoft, hvor det havde hjemme indtil 1870, da det blev henlagt til arealerne uden for Vesterport ved Lemvigvej, hvor nu Falck og pensionistboligerne ligger.
Hestemarkedet afholdtes oprindeligt i Horsstræde, men flyttedes tidligt ud på Bisgårds toft, ca. hvor nu Jysk Telefon ligger. Sammen med kvægmarked-

et holdt det derefter til på Sysseltoft, men blev i 1870 igen et selvstændigt marked, idet det forblev på stedet og voksede sig ned gennem Skolegade, der gennem årene blev landskendt for sine store hestemarkeder.
Holstebro eksportmarked, der er arvtageren af byens gamle markeder, blev oprettet 1916 af eksportør P. Lundgård. Der bliver ugentligt afholdt såvel levekvægsmarked som eksport- og grisemarked med en omsætning, der kun overgås af Ålborg.

Steen Blichers vej
1944. Steen Steensen Blicher (1782-1848), præst og digter.
Født i Vium præstegård, præst i nabosognet dertil, Thorning 1819-25 og i Spentrup til 1847, da han afskedigedes uden ansøgning.

Storebro
Navnet Storebro henviser til den mindre bro, Lillebro, over Bløden i Vestergade.
Den første forbindelse mellem Nørreland og Sønderland var naturligt nok en vade- og køresti ud for Endeløs, der over et par holme i åen optog den sydgående trafik. Også den første broforbindelse er blevet etableret her, hvilket bevidnes af fund af køre- og vadesten i jorden syd for St. Torv, og da holmene i åen blev bortgravet i 1830'erne, fandtes i dem og i åbunden svære egestolper, der tydeligvis stammede fra en bro.
Hvornår denne forbindelse mellem de to bydele første gang er etableret, vides ikke, men da broens navn indgår i bynavnet, må broen have eksisteret, da byen første gang nævnes i 1274.
Da kongemagten hævdede en vis ejendomsret til alfarveje, broer, havne og torve, påhvilede det den at sørge for broens vedligeholdelse. Dertil opkrævedes »brokorn«, en skæppe (17-18 liter) af hver gård i Hjerm og Ulfborg herreder, der havde heste og vogne. Gejstlige og godsejere havde dog fri passage, folk andetssteds fra måtte betale bropenge.
Kongemyndigheden administrerede ejendomsretten til broen ved at forlene eller bortforpagte den til en eller flere af byens bedste mænd, der i reglen herved skaffede sig en betydelig indtægt. Dog kneb det ofte med vedligeholdelsen – og ligeså med erlæggelsen af brokorn, hvad der førte til talrige stridigheder.
Senere kom broen på private hænder, men overgik til amtet i forbindelse med, at dette overtog de nyanlagte landeveje 1855. Samme år blev påbegyndt bygningen af en ny og meget bredere bro. Ude i åen blev anbragt tre granitpiller, hvorpå selve brodækket, der var af svært egetræ, blev lagt. Kørebanen var adskilt fra fortovene med et kraftigt rækværk af jern af hensyn til de store studedrifter, der passerede broen.
Denne bro stod til 1910, da den nuværende blev opført. Samtidig blev den overtaget af byen.

St. Torv
Det oprindelige navn på St. Torv er »Byens Torv« eller blot »Torvet«. At adjektivet »stor« senere blev sat foran, skyldes, at der rundt i byen op-

stod småtorve som Fisketorvet (Brotorvet), Rådhustorvet og langt senere Grisetorvet (hvor nu DB-Kvickly ligger) og Sønderlandstorv.

Det middelalderlige torv.

En købstads torv er i reglen lige så gammel som købstaden selv, idet det var en betingelse for opnåelse af købstadsrettighederne, at en passende plads kunne anvises som torv.

Bag dette kongelige krav lå, at kongemagten derved lettere kunne opkræve forskellige torveafgifter samt selve den ide, købstadsprivilegiet hvilede på, nemlig at al vareomsætning land og by imellem skulle foregå i købstaden under bestemte former og til bestemte tider.

Indtil omkring 1840 var tirsdag torvedag i Holstebro, men fra dette år blev tillige lørdag godkendt – og blev snart den største salgsdag.

Som algaderne og havnene tilhørte torvene kongen, dvs. de var offentlige og måtte derfor give plads til forskellige offentlige foreteelser som f.eks. kundgørelser fra myndighederne og til udøvelse af byens jurisdiktion. I et hjørne af pladsen i fri luft blev bytinget afholdt, i reglen på torve- og markedsdage, idet der lagdes så stor vægt som muligt på retssagernes offentlighed.

Hen i middelalderen flyttede bytinget – ofte sammen med herredstinget – inden huse, oftest ved »Byens torv«, hvor det delte rum med »Byens Råd« i rådhuset (se under Rådhustorvet).

Torvet måtte ligeledes give plads til strafferedskaber som gabestok, hvori misdæderen var udstillet til alm. beskuelse (i brug helt op til omkring 1850 for overtrædelse af helligdagslovgivningen) samt »Byens Kag«, skampælen, hvortil forbryderen blev bundet under hudstrygning (ophævet 1866). Også galgen havde oprindelig sin plads her, men blev i slutningen af middelalderen flyttet uden for byen (se under Galgemosevej).

I nogle af vore ældste byer er torvet anlagt som en langstrakt udvidelse af algaden (i Holstebro: Nørregade), men de fleste steder er det opstået ved et vejkryds. Således i Holstebro, hvor det sjældne symmetriske firkanttorv opstod mellem de fire ældgamle gader, der mødtes her for at forcere vadestedet ved Storåen.

Gaderne omkring torvet havde stort set det samme forløb dengang som nu. Dog fremgår det af byens ældste kort fra 1677, at Nørregade fortsatte lige ud ned mod vadestedet i åen. Her lå der til 1839 en ret stor ø, kaldet Holmen, og lidt længere mod vest endnu to små holme. Alle tre var de opskyllede sand- og dyndbanker (se kortskitsen side 106).

Torvedage og krammarked.

Foruden torvets primære opgave at sørge for fødevareforsyningen til byen, spillede det en afgørende rolle på de store markedsdage, idet det da tillige skulle give plads til håndværkernes produkter, det såkaldte »kram«. Det gamle Sct. Hans marked udviklede sig således til udelukkende at være et krammarked. Tilstrømningen hertil sprængte helt torvets rammer og bredte sig ud i de tilstødende gader og stræder. Af kortskitsen fremgår, at

myndighederne organiserede handelen, så stridigheder om stadepladser kunne undgås.

Foruden byens egne håndværkere leverede hjemmeproducenter eller handlende fra store dele af landet »egnsspecialiteter« til det berømte marked.
Rebslagerne kom således fra Kolding, buntmagerne fra Åbenrå, skomagerne fra Viborg, hørkræmmerne fra Salling, humlehandlerne fra Weserland i Tyskland eller Fyn, og trævarerne, der optog det meste af Nørregade, fra skovlouringerne på Silkeborgegnen. »Egnsspecialiteter« fra Holstebroegnen var jydepotter fra Idum og hornskeer fra Nees (se kortskitsen side 106).

Husene omkring torvet.
Kvarteret omkring torvet blev naturligt byens mest attraktive. Rådhuset fik sin selvfølgelige plads her, derudover søgte de driftigste virksomheder til her og rejste nogle af byens stateligste bygninger, der både gav rum til forretningen og til beboelse.
Efter at rådhuset på torvets østside var brændt 1733, blev på dets tomt rejst en efter forholdene stor og herskabelig firlænget gård med facade mod torvet. Også den blev flammernes bytte, idet den sammen med næsten alle ejendomme omkring torvet nedbrændte under storbranden 1787. Imidlertid var der ved loven af 1761 indført lovpligtig brandforsikring, hvilket satte de brandlidte i stand til at bygge de nyopførte ejendomme langt mere solide og med tegltag end tidligere. De fleste af disse »ildebrandshuse« stod til slutningen af forrige århundrede. En enkelt af dem til 1962, nemlig hjørneejendommen af Vestergade og St. Torv, der først faldt, da firmaet Kongsøre byggede sit nye forretningskompleks.
På østsiden blev igen rejst en stor og solid firlænget gård, hvor der foruden landbrug blev drevet stor købmandshandel.
Omkring århundredskiftet købtes denne gård af M. Fjeldsted, som lod den nedrive, og på dens plads blev i 1904 opført det nuværende Tinghuset, eller som det også hedder »Karolinehuset«. Her havde firmaet Fjeldsted til huse til 1934, da det flyttede ind i den nuværende ejendom på sydsiden.
Det store, smukke »Karolinehus« rummede desuden flere forskellige forretninger. Således i årene 1904-25 Holstebro Bank, som derefter flyttede ind i det tidligere Hotel Royal på nordsiden.
Midt i bygningen havde i 1925 den unge konditor Karoline Poulsen (1893-1968) lejet et lille lokale, hvor hun under beskedne forhold åbnede forretning med fem små borde og bageriet bag en skillevæg. Konditoriet blev udvidet flere gange, og i 1934 købte frk. Poulsen hele ejendommen, der nu blev indrettet som et moderne konditori, der under navnet »Karoline« snart blev landskendt.
For indretningen og den kunstneriske udsmykning stod en af tidens kapaciteter på området, Thor Bøgelund (1890-1959). Særlig huskes de slebne glasdøre med motiver fra den vestjyske natur og Bøgelunds store, smukke illustration af Åkjærs sang »Ole sad

på en knold«, også slebet i glas, men senere farvelagt af en anden kunstner (billederne er stadig bevaret, men skjult af baren i restaurant »Tinghuset«).
På vestsiden af torvet lå Thomas Nielsens gæstgiveri. Det blev i 1903 overtaget af N. Farmann Nielsen, der helt ombyggede det og gav det navnet Hotel Postgården, med henvisning til at dagvognen til Herning udgik herfra indtil 1904, da Herningbanen blev anlagt.
Thomas Nielsen var foruden gæstgiver redaktør af Holstebro Dagblad og leder af Venstre i byen. Som sådan deltog han i »Slaget på markedspladsen« (se derom under Lemvigvej), og som den uforsonlige modstander af partiet Højre, han var, var han i 1887 initiativtageren til stiftelsen af den selvstændige Holstebro Landmandsbank som modtræk mod højremanden, direktør I. P. Aggerholm, Holstebro Bank.

Kunsten til torvs.
Alle de institutioner, som oprindelig var knyttet til byens torv, er nu for længst flyttet ud derfra, og St. Torv er nu en stille, grøn plet med blomster, bænke og kunst, der indgår som et led i gågadenettet.
Men endnu medens det fungerede efter sit primære formål, vareomsætningen, holdt kunsten sit indtog på det. Det skete i 1881, da slagteridirektør Magnus Kjær bekostede etableringen af springvand på henholdsvis St. Torv, Brotorvet og foran pavillonen i Lystanlægget. Senere udbyggedes springvandet, der havde sin plads foran »Karolinehuset«, til en smuk fontæne med to storke og ved bassinets afløb 4 løvehoveder af bronze.
Byens »Storkespringvand« blev imidlertid ødelagt en nytårsnat omkring 1920, da det af kåde spasmagere blev sprængt i stykker.
Kort tid efter blev der på stedet rejst en dreng, fremstillet af tyndt, bronzelignende materiale. »Wienerdrengen« blev han kaldt, fordi han vistnok var skænket byen af børn fra Wien, der i årene umiddelbart efter den første verdenskrig havde nydt god pleje i Holstebro.
I den hårde vinter 1929 frøs »Wienerdrengen« i stykker, og da pladsen skulle inddrages til p-plads, blev springvandet fjernet. Efter at torvet i 1963 fik sin nuværende udformning, har det dog fået en dreng igen, nemlig Astrid Noacks: »Knælende dreng« (1966), en figur, der i al stilhed udtrykker glæden ved det, som er.

Storåen
Storåen, der med sine 105 km er Danmarks næstlængste å, har sit udspring sydøst for Ikast, ikke ret langt fra den jyske højderyg, og løber ud i Nissum Fjord.
Tidligere benævnedes den også Gudenåen, gl. dansk Guthn,c: »den til guderne indviede«, eller ganske enkelt »den store å«, en henvisning til de talrige langt mindre vandløb på egnen.
I overensstemmelse med sit navn Gudenåen krævede den ifølge folketroen – på trods af alle kendsgerninger – et menneskeliv hvert år, og var det sket, hed det, at »åen havde taget

vedkommende«, ikke prosaisk, at nogen var druknet.
Om vinteren, især ved tøbrudstider, har den i tidens løb forvoldt mange ødelæggelser, når den under en oversvømmelse bredte sig ud over hele ådalen. De største i nyere tid var 1918-19 og 1938-39, men den værste indtraf vistnok i foråret 1970, da man af frygt for, at dæmningen ved kraftværket skulle blive skyllet bort p.g.a. et helt enormt pres af vandet i søen, så sig nødsaget til – uden varsel – at åbne sluserne. Oversvømmelsen fik et uhyggeligt omfang, 300 mennesker måtte evakueres, og værdier for millionbeløb gik tabt.
Umiddelbart derefter blev dens løb gennem byen reguleret, så der ikke skulle kunne komme tilsvarende ubehagelige overraskelser.
Af hensyn til forlægningen af Sønderbrogade blev Vegen å og Lægård Bæk (1980) rørlagt på den sidste strækning af deres løb.
Faldt oversvømmelserne sammen med streng frost, hændte det, at åen blev islagt fra bred til bred.
Oprindelig var badning forbudt inden for byområdet, men omkring udbruddet af første verdenskrig kom badning på mode, og et livligt badeliv udfoldede sig derefter i åen. Ved Gefionsvej-Sveavej, i behørig afstand af offentlig trafik, blev den kommunale badeplads, der bestod af en badebro og to halvtage til omklædning, anlagt, en for drenge og en for piger, adskilt ved et plankeværk.
Unge mænd blev henvist til Svinevigen og unge piger søgte om under Granbakken.
Svømmerne fra Holstebro placerede sig fint i konkurrence med klubber i kystbyerne. Længst nåede Jens Lind (1898-1950), der i både 1921 og 1922 vandt DM i 200 og 400 m brystsvømning. Også et verdensmesterskab sikrede han sig, nemlig i den nu forbudte disciplin undervandssvømning, hvor hans distance blev 96 m. Denne konkurrence fandt sted i Hull. Hans stærkeste modstander i brystsvømning her var amerikaneren Johnny Weismüller, der ved olympiaderne 1924 og 1928 var den store sensation inden for svømmesporten, men som blev mere kendt som skuespiller i hovedrollen som Tarzan.
I 1938 fik byen sit friluftsbad i Boldhusgade, og badelivet fik dermed mere organiserede forhold.

Straussvej
Er en del af den gamle Døesvej.
Johann Strauss (»den yngre« 1825-99), østrigsk komponist, med tilnavnet »Wienervalsens mester«.

Struer Landevej
Er navnet på hovedvejen A 11 fra Nørrebrogade mod Struer. Den første strækning blev anlagt i forbindelse med Ringvejen, medens den øvrige del samt et stykke af Gartnerivej er identisk med Struervej, da denne var hovedvej.

Struervej
Struervej blev anlagt og åbnet for trafikken i december 1856 som afløsning for den gamle vej over Hjerm. Indtil Ringvejen åbnedes gik den lige ud over Nørrebrogade og et stykke ad

den nuværende Gartnerivej. Som andre af byens landeveje er den planlagt af Dalgas (se under Dalgasvej). En stor del af området øst for Struervej op til jernbanen domineres i dag af slagterierne. Den først ankomne var byens offentlige slagtehus i 1912, i 1932-33 fulgte Holstebro Svineslagteri A/S, der flyttede hertil fra Enghaven (se under Magnus Kjærs Gade). Senere er Holstebro Eksportslagteri A/S og Kreaturslagteriet Vest A/S kommet til.
I den herskabelige villa »Nørrelide« (se under Doktorvænget) indrettedes 1965 Holstebro Børnehaveseminarium.

Suensonsvej
1944. Edvard Suenson (1805-87), dansk marineofficer, ledede som kommandør om bord på fregatten »Jylland« nordsøekskadren i den sejrrige kamp mod østrigerne den 9. maj 1864 ved Helgoland.

Sundevedsgade
1941. Hed tidligere Mads Tofts Vej efter ejeren af gården, der lod jorden udstykke. Anlagt fra midten af 1930'erne.
Sundeved er halvøen mellem Flensborg fjord og Åbenrå fjord. Nogle af de bitreste kampe om Sønderjylland udkæmpedes her, bl.a. belejringen og stormen på Dybbøl 1864.

Sveavej
1944. Svea er det gamle og poetiske navn for Sverige. Tidligere hed vejen Sverrisgyde, vistnok efter Ahasverus, Jerusalems skomager.
Arbejdernes Samaritter Forbunds hus, Samaritterhuset, er opført 1954 ved frivillig arbejdskraft af forbundets medlemmer.

Svinget
Navngivet 1944.

Sydbanevej
Blev anlagt i forbindelse med anlæggelsen af privatbanen Holstebro - Ørnhøj - Ringkøbing i 1925 (nedlagt 1961).
Banegården, der nu er hjemsted for hjemmeværnet, er som alle de øvrige stationer på banelinien tegnet af arkitekt Ulrik A. Plesner, født i Vedersø præstegård 1861, død 1933 på Brøndums hotel i Skagen, der blev hans andet hjem.
Som ung, ukendt arkitekt kom Plesner i 1891 til Skagen for at lede opførelsen af Højen fyrtårn. Samme år fik han til opgave at foretage en udvidelse af Brøndums kro; senere fulgte endnu to tilbygninger, så hotellet fik det udseende, det har i dag.
Han blev et skattet medlem i kunstnerkredsen og kom i høj grad til at præge arkitekturen i byen, idet bystyret ansatte ham som konsulent for alt nybyggeri.
Sammen med Martin Nyrop søgte han at bryde ud af »stilblandingernes periode« og skabe en selvstændig dansk folkebygningskunst, baseret på gamle traditioner, bl.a. som han kendte dem fra sin jyske hjemegn.
Plesner har stået for opførelsen af en række bygninger i landet. På Skagen byggede han således bl.a. Klitgården for Chr. d. X og dronning Alexandrine, byens sygehus, posthus, museum, Skagens bank, jernebanestationen,

samt alle stationerne på Skagensbanen. Desuden stationsbygningerne for Viborg-Fårup-banen.
Fouden Sydbanegården har han her i byen tegnet De gamles Hjem på Sysselting.

Sysselting og Sysseltoft
1963. Den nuværende lille gade Sysselting er en del af den gamle Døesvej. Navnet er et af byens ældste, idet det sammen med Sysseltoft er indtegnet på bykortet fra 1677 og henviser til, at Hardsyssels tingsted lå her. På kortet hedder stedet, hvor nu De gamles Hjem ligger, Sysseltoft, øst derfor mod Blødens Bæk er Sysseltinget afsat, og det har da rimeligvis altid været afholdt her på det højtliggende terræn tæt ved alfarvej (Døesvej) og med gode muligheder for vanding og græsning til de fremmødtes heste.
Inddelingen i sysler findes kun i Jylland, hvor der var 14. Denne inddeling anses nu at være den ældste for landet, idet det må formodes, at den har fundet sted, endnu medens Jylland var et selvstændigt rige. Noget, f.eks. sproglige vidnesbyrd som landskabsnavne som Vendsyssel og Himmersyssel peger hen mod, at den går tilbage til stammeområdernes tid, før herrederne blev dannet.
Ordet syssel er det samme som »sysselsætte«, »beskæftige«, men fik betydningen »ærinde«, »hverv«, hvilket kan tyde på, at sysselinddelingen er indført af en kongemagt, formentlig i 6-700 tallet.
Sysseltinget fik aldrig nogen større retslig status, idet det hverken havde lovgivende eller dømmende myndighed, men benyttedes til skødninger, optagelse af tingsvidner, o.lign. Det fik heller ikke nogen lang levetid. Dets beføjelser blev overtaget af Herreds- og Bytinget, der fik langt større myndighed.
Efter at sysselinddelingen havde tabt sin betydning som administrationsområde, opstod lenene, der i 1660 fik navnet amt. Det nuværende Ringkøbing amt fremkom i 1794 ved sammenlægning af Lundenæs og Bøvling len.
Til minde om Hardsyssel ting blev i 1974, da byen fejrede 700-års jubilæum, på hjørnet af Fredericiagade og Nørrebrogade afsløret en stor, smuk granitsten, udført af billedhuggeren Eigil Verstergård, Lemvig. I den er indhugget relieffer med våben og navne for de forskellige herreder i Hardsyssel samt indskriften: Her stod Hardsyssel ting fra oldtiden til ca. 1500.

Sysseltoft
Første del (sydfløjen) af De gamles Hjem blev opført 1914-15 (arkitekt Ulrik Plesner, konduktør Kristian Jensen), i 1919-20 fulgte øst- og nordfløjen, og i 1958 den nye afdeling.
(Om Plesner, se under Sydbanevej).

Særkærparken
1971-73. Villakvarter. Har navn efter gården Særkær, på hvis jorde villabebyggelsen ligger.
Gården nævnes 1638 Seerkier, 1688 Serkiergaard.
Forleddets oprindelse er uvis, men kan tydes som »særmark«, »særjord« = særlig jordejendom uden for fællesjordene, der er tillagt en enkelt gård.

Om efterleddet, se under endelsen »kær«.
I bygningerne til den nedlagte gård har siden 1966 Odin Teatret, Nordisk Teaterlaboratorium for Skuespilkunst, haft sit hjemsted. Teatret blev dannet i 1964 i Oslo på initiativ af den italienske instruktør Eugenio Barba.
Størstedelen af bygningerne anvendes dog som depot for Civilforsvaret.

Sønderbrogade
Er en del af den indre cirkulationsgade og er anlagt ad flere gange, sidste strækning, der danner forbindelse med Enghavevej, i 1980.
Holstebro Kunstmuseum blev i 1967 indrettet i familien Færchs smukke patriciervilla fra 1906 (arkitekt Andreas Clemmensen), som byen havde købt til formålet.
Siden er samlingerne udbygget betydeligt, og først med den betragtelige udvidelse på 1250 kvm i 1981 (arkitekt Hanne Kjærholm) blev der skabt værdige rammer om dem.
Det centrale i samlingerne er dansk nutidskunst, repræsenteret af de seks kunstnere: Ejler Bille, Lauritz Hartz, Henry Heerup, Albert Mertz samt billedhuggerne Astrid Noack og Erik Thommesen.
Dertil kommer en betydelig repræsentation af udenlandsk grafik, koncentreret om kunstnere fra dette århundrede som Chagall, Picasso, Matisse og Giacometti.
Ved åbningen af museet deponerede billedhuggeren Holm Olsen sin fine samling af afrikansk kunst i det, ialt 180 stk. I tidens løb er denne samling vokset til mere end 700 numre og blev i 1977 ved testamentarisk overenskomst overdraget museet.
Derudover findes etnografiske samlinger fra Bali, Tibet og Peru.

Sønderlandsgade
Er en af byens gamle landevejsgader og optog oprindelig trafikken mod Herning (Horsens) og Skjern. I 1944 var det tanken at kalde den Søndergade, men forslaget måtte trækkes tilbage p.g.a. borgernes protest.
I efteråret 1968 blev hele Sønderlandsgade forsøgsvis udlagt som gågade, men allerede i foråret 1969 blev man nødt til at ophæve denne status for den sydlige strækning fra Sønderport til Helgolandsgade, da den voldte store trafikale gener for nogle forretningers til- og frakørsel. Den øvrige del af gaden til »Den røde Plads«, blev samtidig udlagt som permanent gågade.
Medens byen nord for åen, Nørreland, er anlagt på jorde fra Måbjerg sogn i Hjerm herred, er Sønderland anlagt på jorde fra Idum sogn i Ulfborg herred og fra Nr. Felding sogn i Hammerum herred, så tre herreder støder sammen, hvor Vegen Å udmunder i Storåen.
Området, hvor nu de kommunale værker er beliggende, bærer navnet Kapelmark, henvisende til at der her i den katolske tid skal have ligget et kapel, hvor der afholdtes messer.
De to virksomheder, der i særlig grad har præget Sønderland, er A/S Poul Andersens Tømmerhandel og A/S Holstebro Jernstøberi og Maskinfabrik.
Grundlæggeren af tømmerhandelen,

Poul Andersen fra Dybe, begyndte virksomheden i 1881 med handel af kolonialvarer, korn og foderstoffer. Disse varegrupper blev i tidens løb udskiftet med brændsel, jernvarer, trælast med diverse bygningsartikler. Hertil kom endvidere et savværk, et mørtelværk, et teglværk og fra 1968 spærfabrikken »Parat« på Bülowsvej. De forskellige afdelinger er nu udskilte fra firmaet. Tilbage er Savværket på Skjernvej (se under denne gade) og spærfabrikken, medens jernforretningen overgik til M. Colstrup (se under Sdr. Allé).
Ud til Sønderlandsgade markerer den store tømmerhandel sig smukt med de to ejendomme nr. 9 og 11. Førstnævnte afløste en forfalden bygning omkring 1895, medens nr. 11 blev bygget i 1923. Det smukke, nyklassistiske købstadshus med forretningslokale i stueetagen og herskabelige lejligheder ovenpå er tegnet af arkitekt Th. H. Andersen. Et overraskende træk er de to festlige trappetårne på bagsiden af huset, (samme arkitekt fik iøvrigt overdraget at tegne husene på Poul Andersens vej, se under denne gade).

A/S Holstebro Jernstøberi og Maskinfabrik er byens ældste fabrik med samme produktion, idet virksomheden blev grundlagt i slutningen af 1850'erne. De to mest kendte navne med tilknytning til fabrikken i tidligere tid er M. H. Petersen, der ejede virksomheden i årene 1861-72, og Leonhard Tang 1872-89.
Foruden at være en dygtig jernstøber var M. H. Petersen stærkt optaget af byens liv. Han var således initiativtageren til stiftelsen af Holstebro Håndværkerforening i 1860, og da denne blev afløst af Industri og Håndværkerforeningen i 1871, blev han dennes første formand, men døde året efter. Endvidere tog han ivrigt del i plantningssagen. Var således formand for byens »Forskønnelsesudvalg«, der bl.a. sørgede for Lystanlæggets vedligeholdelse, og ligeledes var han aktiv ved anlæggelsen af byens plantager, hvorfor hans navn findes på mindestøtten i Søndre Plantage sammen med de tre andre hovedkræfters: Dalgas, d'Origny og N. B. Nielsens.
(Om L. Tang, se under Tangsvej).
(Om Bomhuset, se under Sønderport).

Sønderlands Torv
I årene 1917-70 lå, hvor Jacobsens Bolighus nu ligger, det privatejede »Mejeriet Sønderland«. Det var tegnet af arkitekt Th. H. Andersen og var en af bydelens smukkeste bygninger.

Sønderlundvej
Har navn efter gården Sønderlund i Måbjerg sogn og er over en kort strækning identisk med den gamle Struervej over Hjerm.
Storbranden 1734, hvorunder de øverste 2/3 af Nørregade brændte (den nederste trediedel var sammen med næsten alle ejendommene nord for åen nedbrændt året før), menes påsat af to tjenestepiger fra Måbjerg. De blev henrettet i Sønderlund på en høj syd for Melgård. Her skal deres grave have været synlige i lang tid; på den enes voksede græs, på den andens lyng! Om natten stod de op af graven og vandrede med en brændevinsdunk

hen til »Brændevinshullet« på marken i nærheden, hvor de forsvandt for at drikke deraf. Sagnet skal vel være et udtryk for, at de har begået forbrydelsen i fuldskab.

Sønderparken
Boligkomplekset er opført 1950-53.

Sønderport
Betydelige middelalderlige byer var omgivet af volde eller takkede mure og ved indfaldsvejene porte, opkaldt efter verdenshjørnerne. Dette forhindrede dog ikke talrige provinsbyer – bl.a. Holstebro – i at bruge navnet »port«, selv om der aldrig havde været nogen byport i dem, men kun en bom, der kunne standse trafikken. Et tilhørende Bomhus er kun bevaret ganske få steder i landet, således det fredede Bomhus ved Sønderport.
Det ejedes 1794 af en skoleholder, men købtes, blev ombygget til kun at omfatte 3 fag og indrettet som Bomhus. Af byens øvrige »porte« er der kun Nørreport, der har haft et tilsvarende Bomhus. Vesterport og Østerport måtte nøjes med et par lejede stuer i en eksisterende ejendom.
De mange landeveje, der førte til byen, medførte, at ikke færre end 7 bomme måtte etableres. Mellem dem strakte sig rundt om hele byen tolddiget, i folkemunde kaldet Bomdiget, der skulle forhindre folk i at føre varer til byen uden først at betale datidens form for »moms«. Endnu omkring 1920 var der rester af diget, og enkelte ældre huse i byen har i deres skøder påtegnet klausul om pligt til at vedligeholde et stykke af Bomdiget.

Denne forbrugsbeskatning, kaldet accise eller konsumtionsafgift, var et led i enevældens beskatningspolitik og kom tidsmæssigt til at følge den ret nøje. Den blev indført 1660 sammen med enevælden, efter at landet var helt udmarvet efter svenskekrigene, og blev først helt ophævet 1851, efter at konsumtionsvæsenet i 1797 var lagt ind under toldvæsenet.
Den kom i tidens løb til at omfatte afgifter på næsten alle varer, og i 1700-tallet var den en af statens vigtigste indtægter. I reglen var konsumtionen for en hel by bortforpagtet til en velanskreven borger, som så ansatte toldbetjente, populært kaldet »posekiggere« – eller som hos H. C. Andersen »Bommanden«.

Tangsvej
1944. Hed tidligere Toftegade (se under denne), men da den blev gennemskåret af Sønderbrogade, fik strækningen vest for denne sit nuværende navn. Har navn efter Johan Leonhard Ahlefeldt Tang (1843-1923), købmand, fabrikant, grosserer og skibsreder.
Tang drev slægtens store købmandsgård med eget rederi i Ringkøbing, indtil han i 1872 købte Holstebro Jern-

støberi og Maskinfabrik, som han drev med stor dygtighed i de følgende 17 år. For by og egn var han en initiativrig personlighed; således var han hovedmanden i det konsortium, der i 1881 anlagde byens gasværk. Allerede i sin Holstebro-tid blev Tang ejer af eget skib, der hovedsageligt sejlede på Island og England. I 1889 solgte han jernstøberiet og flyttede til København, hvor han løste borgerskab som grosserer og antog titlen »islandsk købmand«. I de følgende år udvidedes hans handelsflåde til en betydelig faktor i dansk skibsfart, men senere hen blev skibene hjemskrevne i Island.
Tang forblev trofast over for de byer, hvor han havde begyndt sin karriere. Således skænkede han betydelige gaver – især islandsk træskærerarbejde – til oprettelse af et museum i Ringkøbing, og Holstebro kirke skænkede han foruden et betydeligt pengebeløb det smukke glasmaleri i koret.

Tinggaarden
Boligkompleks opført 1968-70.
Navnet skal henvise til det nærliggende Sysselting.

Thorsvej
Parcelhusene er opført 1950-60, boligblokkene 1963, plejehjemmet 1967-68.
I den nordiske mytologi er Thor Odins søn. Han vogter Asegård og Midgård mod jætterne, med hvem han fører uforsonlige kampe. I sin kærre med to bukke forspændt kører han over himmelbuen, hvorved torden og lynild opstår. Hans bedste våben er hammeren Mjølner, der af sig selv vender tilbage til hans hånd.

Toftegade
Anlagt umiddelbart efter århundredskiftet og navngivet 1904, skiftede i 1944 navn til Tangsvej, men da denne blev gennemskåret af Sønderbrogade i 1970'erne, fik det lille stykke mod Sønderlands torv det gamle navn tilbage.
Om -toft (se under denne endelse).

Trekronervej
Anlagt omkring århundredskiftet.
De tre kroner hører hjemme i det svenske kongevåben, men har siden 1398 indgået i det danske kongevåben, idet den danske konge i unionstiden også regerede over Sverige.

Uffesvej
1944. Uffe hin Spage (= den stilfærdige), dansk sagnkonge, søn af Vermund (den Gamle). Viste sig i sin ungdom tavs og sløv, men da saksernes konge i Holsten afkrævede den gamle, blinde kong Vermund Danmark, afviste den pludselig veltalende Uffe saksernes krav og tilbød tvekamp, under hvilken han med sværdet Skræp dræbte såvel den saksiske kongesøn som dennes bedste kæmpe.

Ulsøevej
Området er udstykket 1969, og det gamle »Kroghs Gartneri« i 1976.
Gaden har navn efter sognerådsformand i Måbjerg Kristen Ulsøe (1889-1965).

Valdemar Poulsens vej
1971. Valdemar Poulsen (1869-1942), dansk fysiker og opfinder. Opfandt i 1898 telegrafonen (forløberen for båndoptageren). Opfindelsen af buegeneratoren (nu afløst af rørgeneratoren) i 1903 gjorde det muligt som den første at udsende trådløs telefoni (radio). Sammen med P. O. Pedersen udviklede han radiofoni- og telegrafisendere. I 1907 demonstrerede de den første i praksis brugbare telefonisender.
V. U. C. Voksenundervisningscentret er opført i sin nuværende form i 1974.

Baptistkirken 1977.
Den enkle og smukke rødstensbygning er bygget af firmaet Hellebo, Vejle. Også kirkerummet er enkel med alter og prædikestol i lyst fyrretræ, dåbsgrav i koret. Korvæggen er prydet med de gamle kristne symboler fisken, korset samt treenighedssymbolet.

Den kristne Friskole 1979.
Arkitekt Søndergård Jensen, Lemvig.

Vandkraftsøen – Holstebro sø
Søens officielle navn er Holstebro sø, der blev vedtaget af byrådet i 1944. Den ca. 5 km lange sø blev anlagt 1940-41 ved, at en dæmning med kraftværk blev bygget tværs over ådalen ved den gamle gård Østergård. Foruden at fremstille elektricitet var det hensigten med anlægget at regulere åens vandstand gennem byen, men »bagvandet«-det opstemmede vand fra åens udløb i Felsted kog, blev man dog ikke til fulde herre over (om oversvømmelser, se under Storåen).
Gården Østergård blev i 1942 indrettet som vandrerhjem, og de omliggende arealer blev udlagt som Folkeparken, ned mod søen rejstes klubhuse for vandsportforeninger.
Flora og fauna i området skiftede helt karakter ved anlæggelsen af søen, og den er nu udlagt som vildtreservat og tjener som rasteplads for et rigt fugleliv.

Vasen
Gaden fik navnet 1944, men nævnes i området i matriklen af 1683.
En vase er oprindelig en vej, der er dannet af risknipper over en mose eller sumpet område. Senere kom ordet til at betyde »landevej, indgrøftet vej lagt forhøjet over blød grund«.

Ved Hallen
Holstebro-Hallen blev taget i brug januar 1966 (arkitekter N. J. Dam & K. Dirckinck-Holmfeld) og er byens store forsamlingshus, der danner ramme om et rigt og varieret fritids- og kulturliv. Det kan hurtigt indrettes til en teatersal med ca. 750 pladser. Scenetæppet er udført i 1967 af Albert Mertz. Figurerne på den blå baggrund skal lede tanken hen på de klassiske teatermasker.
På pladsen foran hallen mellem Restaurant »Laksen« og »Hotel Bel Air« anlagdes to kørebaner med et grønt

område i midten, hvor kendte kunstnere, der havde optrådt i hallen, hver plantede et træ; den første var Victor Borge.
I 1977 blev dette anlæg sløjfet, træerne flyttet andetsteds hen og den nuværende plads anlagt. I folkemunde fik den hurtigt navnet »Den røde Plads«, ikke fordi den har noget med Moskva at gøre, men på grund af de 80.000 røde klinker, den er belagt med. Iøvrigt er ordet »rød« på russisk = »smuk«.
Arkitekten var Dieter Fremerey. Ved at lade den rolige, mørkerøde farve dominere og ved at anvende enkle og særprægede former til plantekummerne, så planterne vokser ned ad skrænterne og søger mod midten til en brønd omgivet af træer, er det lykkedes ham at skabe en smuk helhed blandt de uensartede bygninger, der omgiver pladsen. Det var kunstnerens tanke, at alle pullerter med jernlænker skulle fjernes, hvis det kunne lykkes at reducere trafikken over pladsen.
På »brønden« er anbragt Gutte Eriksens smukke keramiske fontæne.
I forbindelse med stianlægget langs Storåen blev pladsen allerede samme år udvidet hen mod broen. Her rejstes i 1978 skulpturen »Kvinde med klæde« udført af Astrid Noack.

Ved Nørreport

Fra ældgammel tid har Nørreport været byens vigtigste trafikknudepunkt, idet flere af de betydeligste landeveje samledes her, inden færdselen fortsatte til eller fra byen.
Oprindelig lå Nørreport noget længere mod syd, ca. hvor Bisgårdsgade nu udmunder i Nørregade. Her på vestsiden af gaden blev i 1794 opført et tre fags grundmuret og teglhængt lille hus som »Bomhus« (om Bomhus og »port«, se under Sønderport).
Umiddelbart uden for byen ved de store trafikårer blev da også naturligt nok de store kvægmarkeder afholdt indtil 1840, da de flyttedes til nuværende Sysseltoft for endelig i 1870 at blive henlagt til »den ny markedsplads ved Lemvigvej« (se herom under Lemvigvej).
I 1881 blev arealerne mellem Stationsvej, Nørreport og langs Lægårdvej til ca. Spidesdal (Skivevej udmundede dengang i Stationsvej) udlagt og indrettet som et smukt og meget søgt Lystanlæg. Det fik navnet Wiums Anlæg efter købmand W. Wium (død 1878), der havde testamenteret området til byen, vistnok med henblik på opførelsen af en ny kirke på stedet. På hundredårsdagen for stavnsbåndets ophævelse i 1888 blev til minde derom rejst en obelisk i anlægget (står nu i Folkeparken). I 1934 blev Ludvig Brandstrups statue af Chr. d. 9. flyttet fra Rådhuspladsen til hjørnet af Wiums Anlæg ved Nørreport. Statuen fik sin nuværende placering i 1954, da første del af den nye Politi- og Retsbygning blev taget i brug, og Skivevej fik sit nuværende forløb. I forbindelse med byggeriet blev Wiums anlæg sløjfet bortset fra enkelte træer ved Lægårdvej.
I 1978 blev sidste del af Politi- og Retsbygningen taget i brug, og alle afdelinger af politiet var dermed samlet under samme tag.
Var Nørreport-området stærkt trafike-

ret, var det naturligt nok også attraktivt for initiativrige virksomheder.
Den mest kendte gennem årene var automobilfirmaet »Vulkan«. Navnet henviser til Vulkan, den romerske gud for ild og smedjekunst, der havde sin smedje i vulkanen Etna.
Forretningen blev etableret i 1924, blev udvidet flere gange, men flyttede i 1977 ud på Lundholmvej, og Nørreport-centret blev bygget på grunden.
Øst for Vulkan lå den navnkundige »Morten Larsens Gård«, der i årene 1894-1937 husede Holstebro Friskole og tillige tjente som præstebolig.
Bygningen på det vestlige hjørne, hvor Holstebro Landmandsbank, Vestjysk Bank, siden 1959 har haft filial, blev i 1883 bygget af distriktsdyrlæge og redaktør V. F. Welsch. Foruden privatbeboelse omgivet af dejlige haver rummede bygningen i Welsch's tid såvel redaktion som trykkeri for Holstebro Avis (se under V. F. Welsch's vej).
Midt i Nørreport-krydset blev i 1923 rejst en ottekantet kiosk i lighed med de i sin tid så karakteristiske københavnske telefonkiosker, der blev skabt af arkitekten Fritz Koch i 1890-erne, men nu er forsvundne på et par undtagelser nær. Nørreport-kiosken var tegnet af arkitekt Th. H. Andersen (se under Poul Andersens vej).
I 1932 blev kiosken fjernet, og på dens plads blev en stor rundkørsel anlagt, der i 1962 blev afløst af et færdselsfyr – byens første.

Ved Savmøllen
1944. Det lille stræde fra Sønderlands Torv til Storåen har sit navn efter en vandmølle, der leverede trækkraft til et savværk. Den standsede driften, da Vandkraftsøen blev anlagt 1940-41.

Vegen Møllevej
Vegen er en skriveform af Vigen (se under denne).
Vegen Mølle hørte i sin tid – som det øvrige Sønderland – under Tvis kloster. Møllen blev nedlagt i 1910. (se endvidere under Hernigvej).

V. F. Welschs vej
1944. Udgjorde sammen med Karl Jensens Vej en del af Allegade (se under denne).
Valdemar Franziskus Welch (1833-1916), dyrlæge, redaktør i Holstebro. Født på Christianshavn. Blev i 1860 distriktsdyrlæge i Ringkøbing amt med bopæl i Holstebro. Fra 1879 til år 1900 var han ejer og redaktør af Holstebro Avis. Medlem af byrådet 1874-1905, bortset fra en enkelt periode. Som formand for skoleudvalget var han initiativtageren til at få skolen i Enghaven flyttet til Danmarksgade.
Det, som Welsch i dag særlig huskes for, er, at han som formand for plantagebestyrelsen i mere end 30 år frem for nogen anden var drivkraften i beplantningen af hede- og bakkearealerne uden for byen (se om dem under Skove og plantager).

Vembvej
Vemb i 1347 Wemm, 1360 Wæm. Første led er et gl. dansk »wæ« = »ve, helligdom« eller »wä« = »vrå, krog«. Andet led er »hem«, se derom under endelsen »um«.
Vembvej er identisk med den gamle Ringkøbingvej (se under denne).

Vendersgade
Kaldtes Øster Alle, fik i 1944 navnet Slagterivej, men dette blev i 1947 ændret til det nuværende.
(Om slagterierne, se under Struervej).
Venderne var et slavisk folk, der i det 6. årh. trængte frem fra syd og erobrede store dele af Nordtyskland. Herfra foretog de i tidlig middelalder plyndringstogter mod Skandinavien, især mod de danske øer. Først med kong Valdemar d. Store (1157-82) og biskop Absalon blev deres magt brudt. År 1169 blev således Rügen med borgen Arkona indtaget. Fra denne begivenhed stammer den danske konges titel »de Venders konge«.

Vermundsvej
1944. Dansk sagnkonge, fader til Uffe hin Spage (se under Uffesvej).

Wesselsvej
1944. Johan Herman Wessel (1742-85), norsk-dansk digter.

Vesterbakken
Villakvarteret er anlagt i 1960'erne.

Vesterbrogade
Blev anlagt 1936-38 som forbindelsesvej mellem Døesvej ved Vesterport og Ringkøbingvej (nuværende Idumvej) og er således den første begyndelse til en ringvej. Den blev anlagt med støtte fra vejfonden og indgik i regeringens foranstaltninger til bekæmpelse af arbejdsløsheden. Jordarbejdet skulle udføres med trillebør, og arbejdere, der havde boet mindst 12 måneder i byen, havde fortrinsret ved ansættelsen.

Vestergade
Er en af byens 4 middelalderlige gader, der dannede forbindelsen til byens torv. I nyere tid blev Vestergade ikke ophøjet til landevejsgade, men må nærmest karakteriseres som en parallelgade til Skolegade. Fra St. Torv gik den mod vest over Lille Bro ved Blødens Bæk (lidt syd for nuværende posthus), fortsatte op ad bakkerne ved Storetoft, drejede brat mod nord for på et kort stykke at løbe sammen med Skolegade til Vesterport. Dette forløb er på sin vis ulogisk, idet bebyggelsen i dette gamle nordvestlige kvarter stammer fra de sidste århundreder. Linieføringen skyldes utvivlsomt, at området tidligere har været bebygget, men at denne bebyggelse er gået til grunde i tidens løb, især ved storbranden 1697, da samtlige ejendomme i to unavngivne stræder på Storetoft, hele kvarteret til og med vestsiden af Nørregade fra kirken, St. Torv samt nordsiden af Vestergade udbrændte totalt.
I perioden med »gadenavnsforbistringen« indtil 1944 (om den se i indledningen) hed Vestergade Søndre Vestergade i modsætning til Nordre Vestergade (Skolegade).
Indtil 1965 lå byens ældste industri-

virksomhed, Den gamle Farvegård, i Vestergade nr. 7. Den var en typisk vestjysk købstadsbygning med herskabelig udbygget forhus som bolig til farvemesteren. Bag dette lå selve farveriet, der bestod af flere længer. Dets historie kan føres tilbage til omkring 1650. I tråd med enevældens økonomiske politik fik det i 1701 monopol på farveri i 7 miles omkreds. Ved næringslovens gennemførelse i 1857 bortfaldt monopolet, men allerede før den tid var et betydeligt garnspinderi etableret. Dette blev i takt med tiden mekaniseret med såvel spinde-, kartesom vævemaskiner. Driften lagdes dog mere og mere an på produktionen af garn, og virksomheden antog navnet Holstebro Garnspinderi.
I 1965 flyttedes til nye og moderne lokaler på Nybovej, og da der ikke var økonomisk baggrund for at bevare den gamle farvegård, blev den nedrevet. På dens plads blev byens første egentlige supermarked, Føtex, opført i 1966. (Om mejeriet, se under Fuglsang).

Vesterled og Vestervang
1944. De to gader hed tidligere Vinkelvej.

Viborgvej
Den oprindelige Viborgvej udgik fra Nørreport og fulgte Lægårdvej over Smedevad i Hornshøj til Mejrup. I 1855-56 blev en lille genvej fra Østerport mod Mejrup udbygget, så gaden fik sit nuværende forløb. Som andre af egnens landeveje er den planlagt af Dalgas (se under Dalgasvej).
Sammen med Lemvigvej er Viborgvej den af egnens gamle alfarveje, der kan spores længst tilbage i tiden, idet de i forlængelse af hinanden er identiske med »Oltidsvejen« eller »Ravvejen«, der var en vigtig forbindelseslinje mellem vestkysten omkr. Bovbjerg og Hærvejen i Viborg. Beboelsen – og dermed »Oltidsvejen« – fulgte nøje den sidste israndslinje, og den er i dag over hele sit forløb tydelig markeret af rækker af gravhøje, der daterer sig fra yngre stenalder og bronzealder.

Kirkegårdene
Til afløsning af kirkegården på den nuværende Kirkeplads anlagdes i 1864 og indviedes 1865 den nuværende nord for Viborgvej. Den er blevet udvidet flere gange, sidst i 1951 med den såkaldte Nordre kirkegård. Midt på den blev i 1870 opført et ligkapel af røde mursten. Det blev nedrevet i 1940'erne.
I 1902 anlagdes på sydsiden af Viborgvej den ny kirkegård, der ligeledes er udvidet. Kapellet (arkitekt Kristian Jensen) blev bygget i 1936.

Egekirkegården 1976.
Det smukke anlæg, der falder naturligt ind i området mod Østre Plantage, er tegnet af kirkegårdsinspektør, stadsgartner C. Walbjørn Christensen.
Den 6,5 ha store kirkegård er utraditionel ved at være opdelt i moduler mellem arealer med græs, buske og træer – overvejende egetræer. Derved er den delt i 17 såkaldte gravgårde. Nogle er beregnet til almindelig kistebegravelser med gravsten, nogle til kistebegravelser i plæne med gravplade, andre til kiste eller urnebegravelser og endelig nogle i de ukendtes

plæne. Den samme opdeling er anvendt for urnebegravelser.
Kapellet og kreamatoriet er tegnet af arkitekt T. Østergård Nielsen, (konduktør Søren Andersen). Bygningsmaterialet er gråbrun beton, som det er lykkedes arkitekten på udmærket vis at give liv ved at lade mønstrene af forskallingen træde stærkt frem med knaster og årer som i træet.
Udenfor medvirker de små vandbassiner, bl.a. en med klokkestabelen, til at hele bygningen falder smukt ind i omgivelserne.
Kapellets indvendige udsmykning er foretaget af kunstneren, cand. theol., tidligere sognepræst og lektor Kaj Nørkjær, Hjørring. Den store tavle på væggen bag katafalken er holdt i dristige, rødlige farver som kontrast til den kølige beton.
Ledemotivet i den er den gamle danske Mariesalme »O Jesus, morgenstjerne«, hvis tekst står halvt skjult på tavlens højre side. Ved siden deraf er billedets tyngepunkt, en stor morgenstjerne, der med et kors som baggrund støder mørket bort.
Et andet sted står fra salme 23 på hebraisk: »Skal jeg end vandre gennem dødsskyggens dal . . .«. På venstre side står på græsk: »Det er fuldbragt«. Desuden er tavlen smykket med talrige kors og de græske bogstaver alfa og omega.

Vigen

Navnet er en forkortelse af Svinevigen eller Hestevigen, der var navnene på byens fællesarealer mellem Vegen å og Storå.

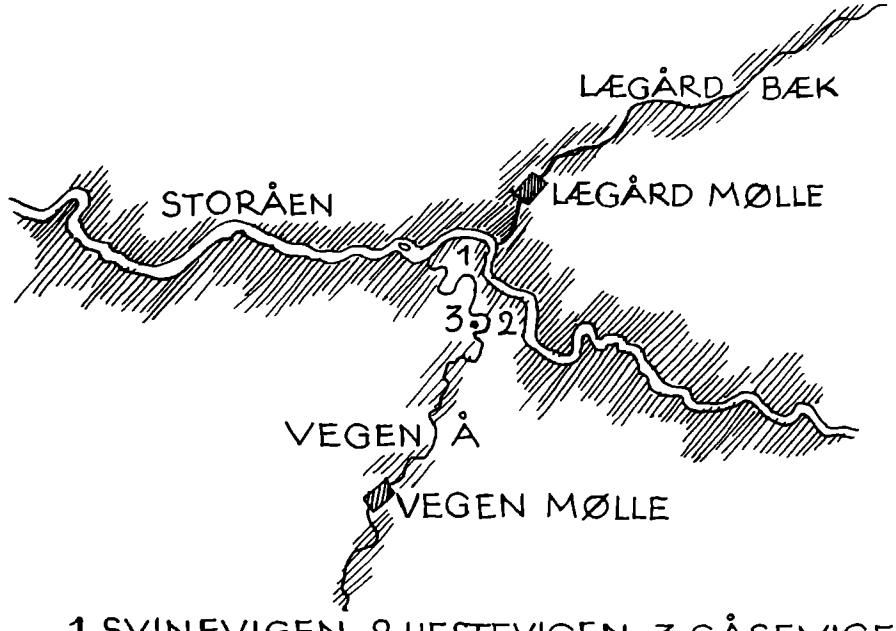

1 SVINEVIGEN 2 HESTEVIGEN 3 GÅSEVIGEN

Vilhelmsborgvej
Om anlæggelsen af vejen, se under Lemvigvej.
Har navn efter Vilhelmsborg kro (gård), der blev etableret i begyndelsen af forrige århundrede af den meget initiativrige by- og herredsfoged Frederik K. Schønau (1773-1829), Lemvig. Under de for mange så katastrofale tider omkring statsbankerotten i 1813 opkøbte han flere af egnens større landbrug samt betydelige jordarealer på egnen. Bl.a. 800 tdl. hede i Lomborg, hvor gård og kro blev oprettet og opkaldt efter hans søn Vilhelm, der senere blev sagfører i Lemvig.

Voldgade
1939. Se under Slotsgade.

Vølundsvej
1965. I den nordiske mytologi er Vølund en kunstbegavet smed, der blev fanget af kong Nidud, som tvang ham til at arbejde for sig. Han kom fri ved at dræbe kongens to sønner og skænde datteren og flygtede derpå ved hjælp af vinger, han havde lavet under fangenskabet.

Ydunsvej
1965. I den nordiske mytologi er Ydun eller Idun den gudinde, der holdt aserne evigt unge ved at lade dem spise af sine evigt foryngende æbler.

Yrsavej
1944. Yrsa var en dansk sagndronning, moder til Rolf Krake.

Ægirsvej
1965. Ægir er havets gud og er en personifikation af et roligt og for skibsfart velegnet hav, medens hans hustru er Ran, havets dødsgudinde.

Ørstedsvej
1915-20. Hans Christian Ørsted (1777-1851), dansk fysiker. Født i Rudkøbing, 1806 professor ved Københavns Universitet, 1829 direktør for Polyteknisk Læreanstalt, der var oprettet på Ørsteds initiativ. Fandt i 1820 lovene for den elektriske strøms magnetiske virkning (elektromagnetismen). Opdagede grundstoffet aluminium.

Østerbrogade
1933. Anlagt 1929-32 som forbindelsesvej mellem Enghavevej og Herningvej og som aflastningsgade for Sønderlandsgade og Østergade. Kaldtes ofte »Svinevigen«, idet den gik over de gamle fællesarealer Svinevigen og til dels Hestevigen og Oversvinevigen. (Se kortskitsen under Vigen).

Østergade
Østergade er en af byens gamle landevejsgader og dannede ved Østerport forbindelsen til Viborg.
Der har næppe været noget bomhus ved Østerport, eller som stedet retteligen hed før i tiden, Østerbom, (om Bomhuse, se under Sønderport).

Gaden er i dag gågade fra St. Torv og til Magnus Kjærs Gade. I 1963 blev Enghaven taget i brug som p-plads, og for at skabe forbindelse til den fra syd blev Brostræde forlænget, hvorved Østergade blev gennemskåret. Af rent trafikale hensyn blev det lille stykke fra St. Torv til Brostræde udlagt som gågade - byens første. Resten af gågaden blev taget i brug som sådan i 1971.

I tidens løb var det især et par store købmandsgårde med diverse »aflæggere«, senere Færchfabrikkerne samt postbudene, der satte deres præg på gaden.

Den første del af gaden regnet fra St. Torv domineres af de to pengeinstitutter, Sparekassen SDS og på modsatte side Handelsbanken, begge i markante bygninger – om end i vidt forskellige stilarter – og begge har de i tidens løb givet rum for byens posthus. Først var posthuset i Sparekassen, idet postmesteren gennem mange år tillige var bogholder i den i 1827 stiftede sparekasse, og da dette pengeinstitut i 1889 tog de dengang nye bygninger i nr. 3 i brug, lejede postvæsenet sig ind i selvstændige lokaler i den vestre ende med indgang fra porten. Herfra flyttede det i 1910 over gaden til nr. 4, hvor Handelsbanken nu har til huse, for så endelig i 1954 at flytte til eget hus i Kirkestræde.

Handelsbankens markante, røde bygning er opført i 1909, arkitekt Søren Vig. Nielsen, Viborg og bygherre læderhandler Thorup. Arkitektonisk er den typisk for sin tid. Med de takkede gavle, de små kviste, en enkelt karnap, den smukt profilerede sokkel samt diverse ornamenter giver facaden netop det præg af det markante og pompøse, som tiden stræbte efter. (Om byggestilen iøvrigt, se under Nørregade).

I 1970 udvidedes Sparekassen SDS ved, at naboejendommene nr. 5 og 7 blev opkøbt og saneret, og på deres plads blev opført den nye, store funktionelle fløj i beton og glas.

For at skabe liv over de ellers »døde« bygningsmaterialer blev 30 kvm af den sydvendte facade forbeholdt til kunstnerisk udsmykning.

Opgaven blev overdraget kunstneren Freddy Eriksen, der valgte at skabe et relief i beton og støbejern, materialer, der harmonerede med bygningen. I nederste højre hjørne er der nogle tandhjul i forskellige størrelser, der symboliserer teknikken og dens jernhårde vilkår. På den modsatte side en satellit, symboliserende begyndelsen til udforskningen af verdensrummet. Derimellem står som den centrale figur i stærkt stiliseret form, mennesket.

Færch-huset optager hele firkanten mellem Østergade, Skovgyden, Lille Østergade og Brostræde og var hjemsted for Færch's tobaksfabrik (se under Rasmus Færch's vej).

DB-Kvickly ligger på den gamle »Schous Købmandsgård«'s plads (se under Jeppe Schous gade).

Som kunstnerisk afslutning på gågaden blev i 1975 indrettet et lille torv med et vandbassin, på hvis kant sidder Adam Fischer's (1888-1968) skulptur i bronze »Pige, der spejler sig«.

Skjortefabrikken »Harrow« er grundlagt 1932 af Bernhard Nielsen og havde til huse på Sønderland, senere i

Østergade 29A for i 1941 at flytte i egne lokaler på den nuværende adresse. Navnet er oprindelig en engelsk betegnelse for en stofkvalitet, der blev anvendt på de kendte skjorter. Senere blev det overtaget af fabrikken – og af ejeren.

Den smukke og stilrene Nyboes gård er opført ca. 1794 som købmandsgård og er en af byens få fredede bygninger, hvilket dog ikke kunne forhindre, at den østre ende af den i 1977 måtte falde af hensyn til forlægningen af Østerbrogade, der blev endelig gennemført i 1980.

Gården har sit navn efter slægten Nyboe, en højt anset og initiativrig købmandsslægt i byen fra omkring år 1700 og frem til 1820. Den mest navnkundige af Nyboerne var Jens Nielsen Nyboe (1752-1820), der foruden at spille en betydelig rolle i byens liv drev købmandsgården frem til at blive en af byens største. Dens bygninger lå oprindelig på begge sider af gaden, men Jens Nyboe nedrev dem, der lå på den nordre side af gaden, og opførte den nuværende som en præsentabel firlænget gård.

Efter J. Nyboes død førte en svigersøn forretningen videre, men måtte give op i 1830. Gården fungerede derefter som bolig for nogle af byens mest ansete borgere, såsom distriktslæger og herredsfogeder.

I en del af den gamle gård blev i 1978 indrettet »Det gamle Postkontor«, et lille museum med relationer til det postale samt mødested for filatelister o.lign.

Østervang

1944. Kaldtes tidligere Øster Boulevard.

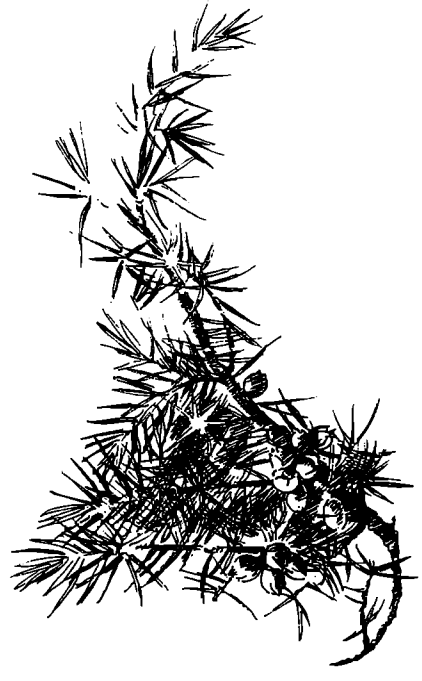

PEDER HANSEN
RESEN*KORT 1677

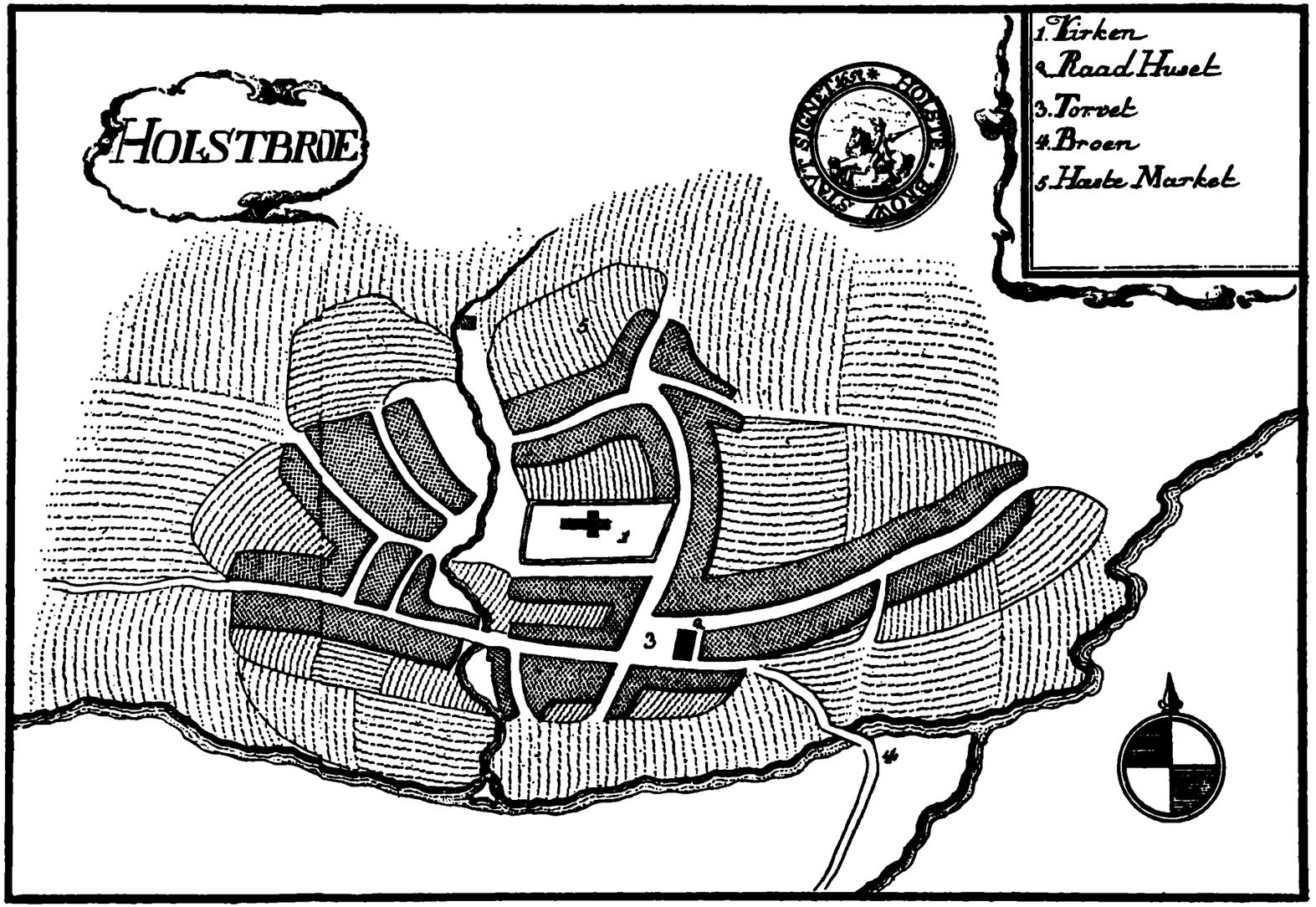

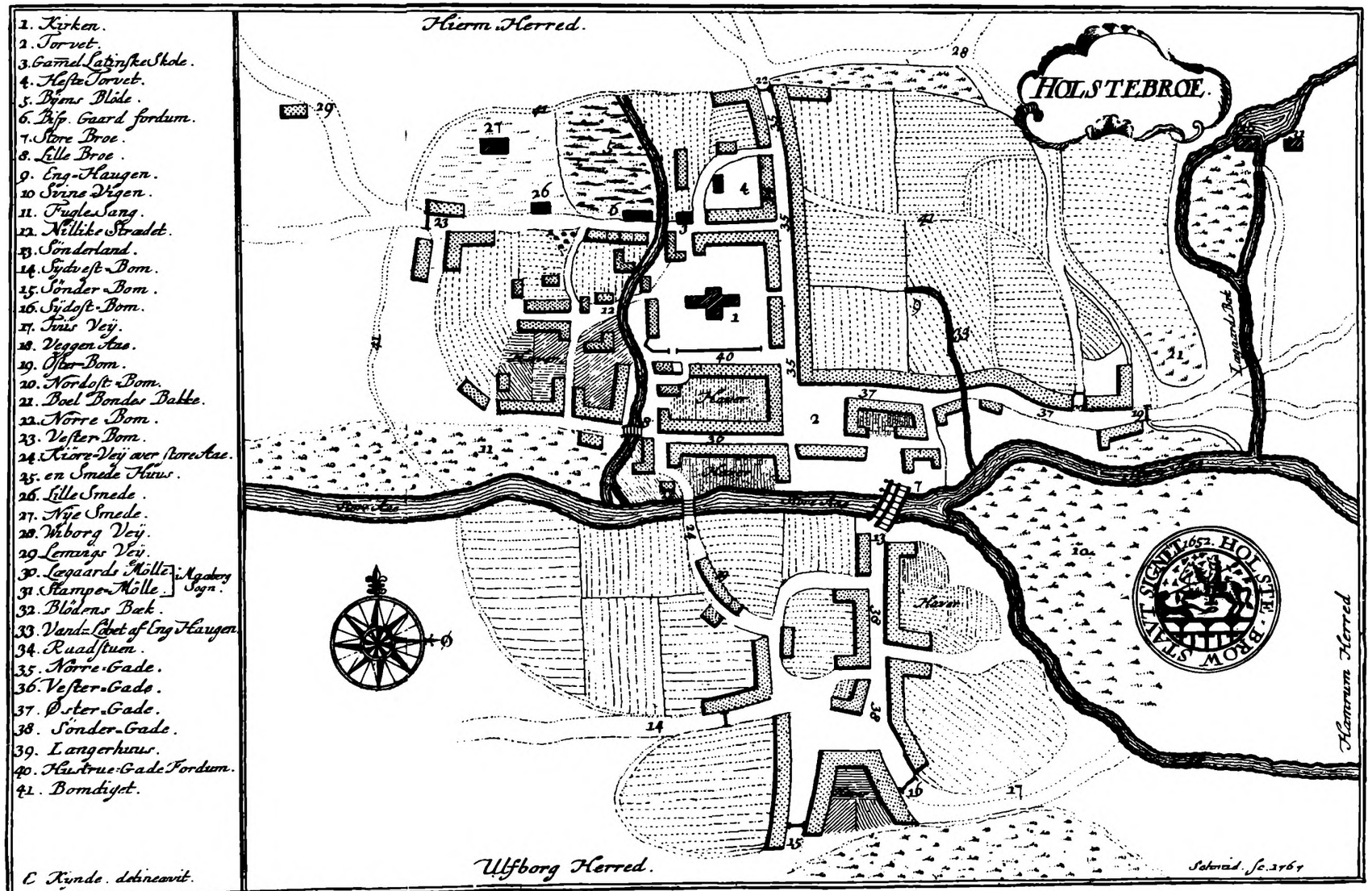
1. Kirken.
2. Torvet.
3. Gamel Latinske Skole.
4. Heste Torvet.
5. Bjørns Blöde.
6. Bisp. Gaard fordum.
7. Store Broe.
8. Lille Broe.
9. Eng-Haugen.
10 Svine Vigen.
11. Fugle Sang.
12. Nillike Stradet.
13. Sönderland.
14. Sydvest-Bom.
15. Sönder-Bom.
16. Sydost-Bom.
17. Ens Vey.
18. Veggen Aae.
19. Öster-Bom.
20. Nordost-Bom.
21. Boel Bondes Bakke.
22. Norre Bom.
23. Vester-Bom.
24. Kiöre-Vey over store Aae.
25. en Smede Huus.
26. Lille Smede.
27. Nye Smede.
28. Wiborg Vey.
29 Lemvigs Vey.
30. Legaards Mölle i Madsbery Sogn.
31 Stampe-Mölle
32. Blödens Bæk.
33. Vand-Löbet af Eng Haugen.
34. Ruadstuen.
35. Norre-Gade.
36. Vester-Gade.
37. Öster-Gade.
38. Sönder-Gade.
39. Langerhuus.
40. Hustrue-Gade Fordum.
41. Bomdiget.
C. Kynde. delineavit.
Hiern Herred.
HOLSTEBROE.
Lauge Aae
Store Aae
Hanum Herred
SIGILL. 1652. HOLSTE BROM
Ulfborg Herred.
Schmid. Sc. 1767

HOLSTEBROEGNEN
CA.1840

HANDELSSTEDERNE I HOLSTEBRO

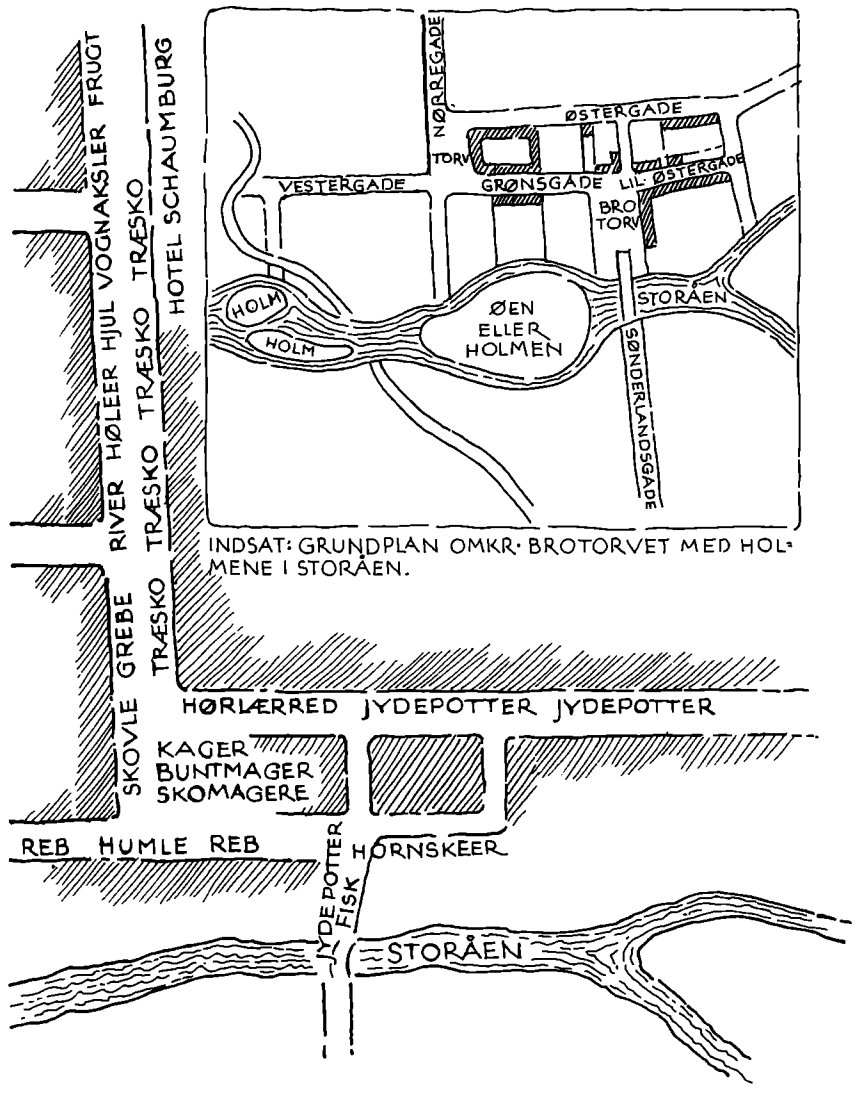

HOLSTEBRO 1929

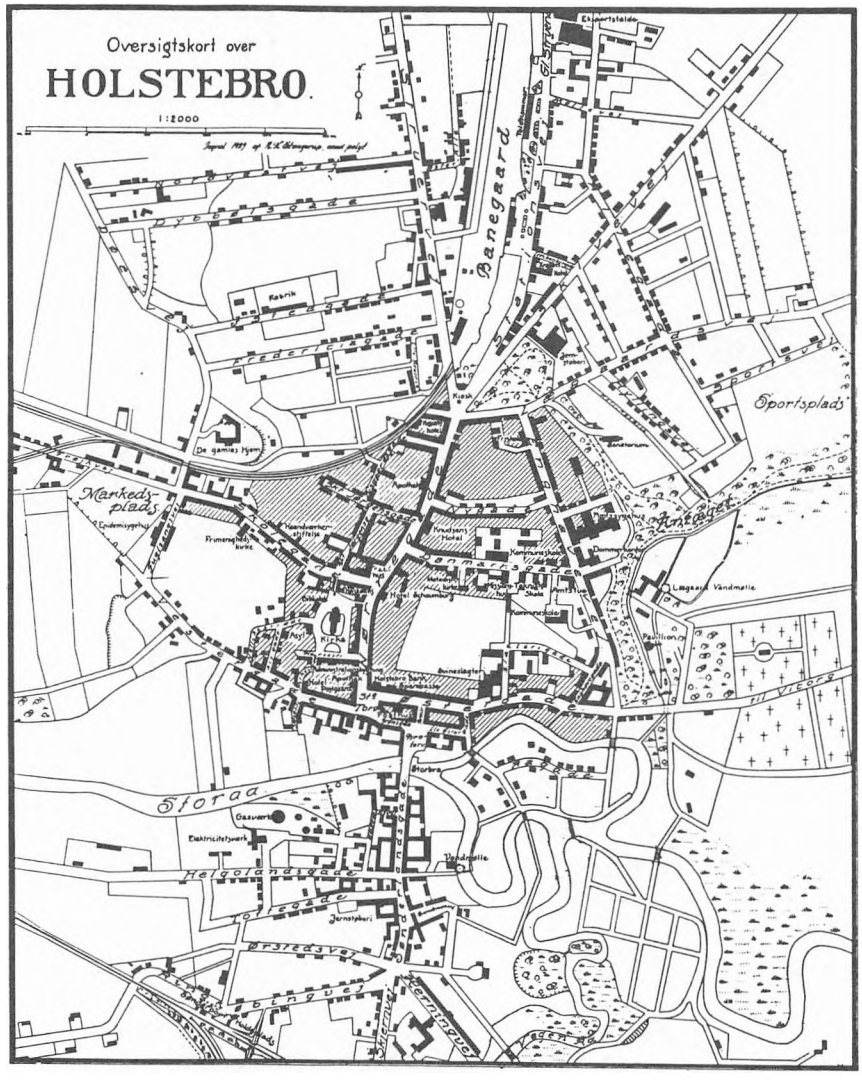

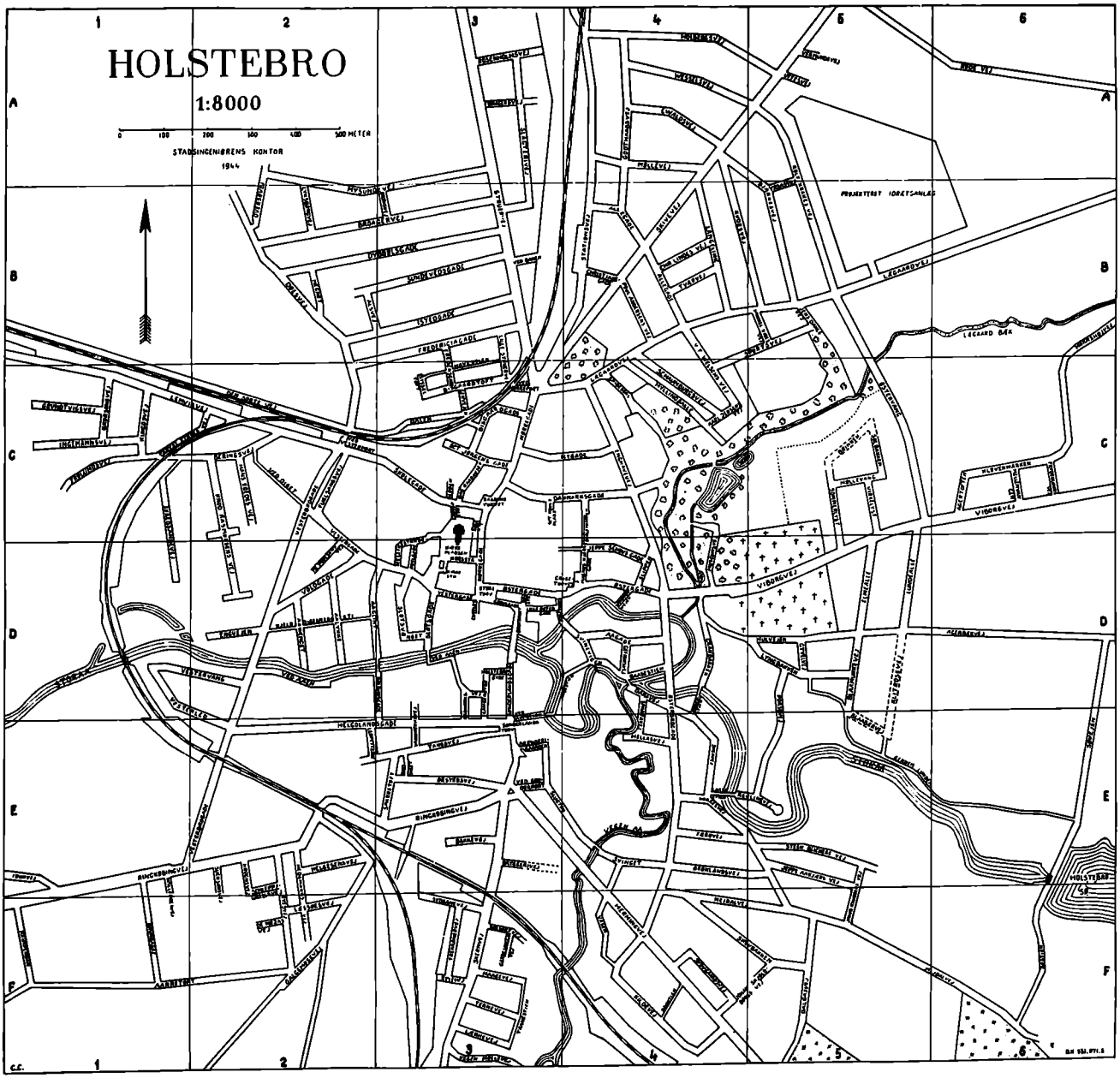
HOLSTEBRO
1:8000
STADSINGENIØRENS KONTOR
1944

LITTERATURLISTE

L. Aldal: Holstebros Historie gennem Tiderne, 1939

Danmarks stednavne nr. 17 og 18: Stednavne i Ringkøbing amt

L. Chr. Th. Frølund: Holstebro, 1871

Kristian Hald: Vore stednavne, 1965

Holstebro kommunes forhandlingsprotokol for mark- og vejudvalget 1874-1906

Holstebro kommunes forhandlingsprotokol for gade- og markudvalget 1905-1918

Holstebro kommunes forhandlingsprotokol for gade-, mark- og trafikudvalget 1918-1951 (Lokalhistorisk Arkiv)

Holstebros kunstneriske udsmykning efter 1960 af Inge Sindbæk, Orla Nautrup, Ebba Laustsen og Hanne Øllgård

Aage Houken: Håndbog i danske stednavne, 1976

Johan Hvidtfeldt: Håndbog for lokalhistorikere, 1965

Bent Jørgensen: Dansk gadenavnsskik, 1970

Poul J. Jørgensen: Dansk retshistorie, 1940

Hugo Matthiesen: Gamle Gader, 1917

Hugo Matthiesen: Middelalderlige byer, 1927

Hugo Matthiesen: Torv og Hærstræde, 1922

Hugo Matthiesen: Viborg-Veje, 1933

Bent Zinglersen: Københavnske gadenavne, 1972

samt lokale aviser og diverse opslagsbøger.